



ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 1.7.2025 г.
COM(2025) 375 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ**

Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Ефективните правосъдни системи са от съществено значение за прилагането на правото на ЕС и за утвърждаването на върховенството на закона и на други ценности, на които се основава ЕС и които са общи за държавите членки. Когато прилагат правото на ЕС, националните съдилища действат като съдилища на ЕС. Националните съдилища са тези, които на първо място гарантират ефективното прилагане на правата и задълженията, установени в правото на ЕС (член 19 от Договора за Европейския съюз („ДЕС“)).

В допълнение, ефективните правосъдни системи също са от съществено значение за взаимното доверие и за подобряването на инвестиционния климат и устойчивостта на растежа в дългосрочен план. Ето защо подобряването на ефикасността, качеството и независимостта на националните правосъдни системи е сред приоритетите на европейския семестър — годишния цикъл на ЕС за координация на икономическите политики. В компаса за конкурентоспособността на ЕС от 2025 г.⁽¹⁾ и придружаващия го годишен доклад от 2025 г. за единния пазар и конкурентоспособността⁽²⁾ се припомня, че зачитането на върховенството на закона е от основно значение за функционирането на единния пазар, тъй като осигурява стабилни условия за дейност, които дават на ЕС и неговите държави членки конкурентно предимство в световен мащаб. Благодарение на върховенството на закона се гарантира стопанска среда, в която законите се прилагат ефективно и еднакво, предприятията могат да работят в друга държава членка при равни условия с местните дружества, а бюджетите се изразходват прозрачно и обосновано. Добре функциониращите и напълно независими правосъдни системи могат да окажат положително въздействие върху инвестициите и са от ключово значение за тяхната защита. Те са свързани с по-висока производителност и конкурентоспособност. Те са важни също и за осигуряването на ефективно трансгранично изпълнение на договори, административни решения и разрешаване на спорове, което е от съществено значение за функционирането на единния пазар⁽³⁾.

В този контекст в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се прави годишен преглед на показателите, като са измерени трите основни параметри на всяка ефективна правосъдна система:

- ефикасност;
- качество;
- независимост.

Новите и актуализирани данни включват данни за достъпността на правосъдието за жертвите на престъпления, жертвите на насилие над жени/домашно насилие, лицата, изложени на риск от дискриминация, и възрастните хора, както и за цифровизацията на правосъдието⁽⁴⁾. В информационното табло за 2025 г. също така допълнително са

¹ Компас на ЕС от 2025 г. за възвръщане на конкурентоспособността и осигуряване на устойчив просперитет, COM(2025) 30 final.

² COM(2025) 26 final.

³ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Установяване и преодоляване на пречките пред единния пазар, COM(2020) 93, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 54.

⁴ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифровизация на правосъдието в ЕС: Инструментарий от възможности“, COM(2020) 710, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 540.

разработени други показатели с оглед на включването на измерението, свързано с единния пазар, в доклада за върховенството на закона, както бе обявено в политическите насоки на председателя Фон дер Лайен за периода 2024—2029 г. В настоящото издание на информационното табло, под ново заглавие „Други показатели от значение за единния пазар“, са представени показателите от значение за функционирането на единния пазар, за които ефективните правосъдни системи и зачитането на върховенството на закона са от основно значение. В него се затвърждава бизнес измерението и измерението, свързано с единния пазар, като са представени нови показатели за органите за контрол на обществените поръчки от първа инстанция, върховните одитни институции и националните органи за защита на конкуренцията.

– Годишен цикъл относно върховенството на закона –

През 2020 г. Комисията създаде всеобхватен годишен цикъл относно върховенството на закона, за да задълбочи наблюдението си на ситуацията в областта на върховенство на закона в държавите членки. Цикълът относно върховенството на закона представлява превантивен инструмент, който насърчава диалога и съвместната осведоменост по въпросите в областта на върховенството на закона. В основата на цикъла е годишният доклад относно върховенството на закона, в който се предоставя обобщение на значимите промени — както положителни, така и отрицателни — във всички държави членки и в ЕС като цяло. Докладът, чието последно издание беше публикувано на 24 юли 2024 г., се основава на различни източници, включително на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието ⁽⁵⁾. Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. беше доразвито и за да се отрази нуждата от допълнителна сравнителна информация, установена по време на изготвянето на доклада относно върховенството на закона за 2024 г., така че да се подпомогнат предстоящите доклади относно върховенството на закона.

Какво представлява информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е годишен сравнителен информационен инструмент. Неговата цел е да помага на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи, като им предоставя обективни, надеждни и сравними данни по редица показатели, свързани с оценката на i) ефикасността, ii) качеството и iii) независимостта на правосъдните системи във всички държави членки. В информационното табло не се представя едно-единствено общо класиране. В него по-скоро се прави преглед на начина на функциониране на правосъдните системи на всички държави членки въз основа на показатели, които са от общ интерес и значение за всички държави членки.

С информационното табло не се насърчава конкретен вид правосъдна система и всички държави членки се разглеждат на равни начала.

Ефикасността, качеството и независимостта са основните параметри на всяка ефективна правосъдна система, независимо от модела на националната правосъдна система или на правната традиция, на която тя се основава. Данните за тези три параметъра следва да бъдат разглеждани заедно, тъй като трите често са взаимосвързани (инициативи, чиято цел е подобряване на един от тях, може да повлияят и на друг).

В информационното табло са представени показатели по отношение главно на граждански, търговски и административни дела и при наличие на данни, по отношение на някои наказателни дела (т.е. дела за изпирание на пари и подкуп в съдилища на първа инстанция). Целта му е да се помогне на държавите членки в усилията им да създадат ефективна и благоприятна среда за

⁵ https://commission.europa.eu/publications/2024-rule-law-report-communication-and-country-chapters_bg

инвестиции, която работи в интерес на бизнеса и гражданите. Информационното табло е сравнителен инструмент, който се развива в хода на диалога с държавите членки и Европейския парламент⁽⁶⁾. С него се цели да се оценят основните параметри на една ефективна правосъдна система и да се предоставят съответни годишни данни.

Каква е методиката на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

При изготвянето на информационното табло се използват различни източници на информация. Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) към Съвета на Европа, с която Комисията сключи договор за извършването на специално годишно проучване, предоставя голяма част от количествените данни. Данните обхващат периода 2014—2023 г. и са предоставени от държавите членки съгласно методиката на СЕРЕЈ. Проучването съдържа също така подробни коментари и специфични за всяка държава информационни документи, които осигуряват повече контекст. Те следва да бъдат разглеждани заедно с цифровите данни⁽⁷⁾.

Събраните от СЕРЕЈ данни относно продължителността на производствата показват „необходимото време за разглеждане на висящите дела“ — изчислената продължителност на съдебните производства (изчислена като съотношението между висящи и решени дела в продължение на една година). Данните относно ефикасността на съдилищата и административните органи, когато прилагат правото на ЕС в конкретни области, показват средната продължителност на производствата, изведена от действителната продължителност на съдебните дела. Следва да се отбележи, че продължителността на съдебните производства може да се различава значително в отделните региони на дадена държава членка. В градските центрове, където търговските дейности може да доведат до по-голям обем дела, е възможно делата да се разглеждат изключително дълго време.

Другите източници на данни, които обхващат периода 2014—2024 г., са:

- групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи⁽⁸⁾;
- Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС)⁽⁹⁾;
- Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС (NPSJC)⁽¹⁰⁾;
- Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции на ЕС (ACA-Europe)⁽¹¹⁾;
- Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (CCBE)⁽¹²⁾;

⁶ Напр. Резолюция на Европейския парламент от 29 май 2018 г. относно Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2017 г. (P8_TA(2018)0216).

⁷ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg

⁸ С цел да подпомогне изготвянето на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието и да насърчи обмена на най-добри практики във връзка с ефективността на правосъдните системи Комисията поиска от държавите членки да определят две лица за контакт — едно от системата на съдебната власт и едно от Министерството на правосъдието. Тази неформална група провежда редовни срещи.

⁹ ЕМСС обединява националните институции на държавите членки, които са независими от изпълнителната и законодателната власт и отговарят за поддържането на съдебната власт, за да може тя да осигурява независимо правораздаване: <https://www.encj.eu/>.

¹⁰ NPSJC осигурява форум, който дава възможност на европейските институции да поискат становищата на върховните съдилища, и ги сближава, като насърчава дискусиите и обмена на идеи: <http://network-presidents.eu/>

¹¹ ACA-Europe е съставена от Съда на ЕС и държавните съвети или върховните административни юрисдикции на всяка държава — членка на ЕС: <https://www.aca-europe.eu/index.php/en/>.

¹² CCBE представлява европейските адвокатури и правни общества и общите им интереси пред европейски и други международни институции. Той редовно осъществява връзка между своите членове и европейските институции, международни организации и други правни организации по света: <https://www.ccbe.eu/>.

- Европейската мрежа по конкуренция (ЕМК) ⁽¹³⁾;
- Мрежата на първоинстанционните органи за контрол на обществените поръчки ⁽¹⁴⁾;
- Комитетът по съобщенията (COCOM) ⁽¹⁵⁾;
- Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост ⁽¹⁶⁾;
- Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите (МСОЗП) ⁽¹⁷⁾;
- Експертната група по въпросите на изпирането на пари и финансирането на тероризма (EGMLTF) ⁽¹⁸⁾;
- Евростат ⁽¹⁹⁾;
- националните органи за контакт в борбата с корупцията ⁽²⁰⁾;
- Мрежата на прокурорите или еквивалентните институции на равнище върховни съдилища на държавите — членки на ЕС (Мрежата NADAL)⁽²¹⁾; и
- комитетът за контакти по въпросите на върховните одитни институции ⁽²²⁾.

С течение на времето методиката за информационното табло се доразвива и усъвършенства в тясно сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи, по-специално чрез използването на въпросник (който се актуализира ежегодно) и чрез събиране на данни относно някои аспекти от функционирането на правосъдните системи.

¹³ ЕМК бе създадена като форум за дискусии и сътрудничество между европейските органи за защита на конкуренцията в случаите, в които се прилагат членове 101 и 102 от Договора за функционирането на ЕС (ДФЕС). ЕМК представлява рамката за тясно сътрудничество, предвидена в Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета. Комисията и националните органи за защита на конкуренцията на всички държави — членки на ЕС си сътрудничат чрез ЕМК: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/european-competition-network_en?prefLang=bg.

¹⁴ Мрежата на първоинстанционните органи за контрол на обществените поръчки е създадена с цел засилване на сътрудничеството между националните първоинстанционни органи за контрол на обществените поръчки в ЕС. Ролята на групата е да консултира Европейската комисия по въпроси, свързани с прилагането на директивите относно средствата за правна защита и функционирането на националните системи за правна защита. Като следствие от оценката на ефективността на директивите относно средствата за правна защита (COM(2017) 28 от 24 януари 2017 г.) Европейската комисия насърчава първоинстанционни органи за контрол да си сътрудничат с цел подобряване на обмена на информация и добри практики.

¹⁵ Комитетът по съобщенията е съставен от представители на държавите — членки на ЕС. Основната му роля е да дава становища по проектите на мерки, които Комисията възнамерява да приеме по въпроси, свързани с цифровия пазар: <https://ec.europa.eu/transparency/comitology-register/screen/committees/C15401/consult?lang=bg>.

¹⁶ Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост е мрежа от експерти и специализирани заинтересовани страни. Тя е съставена от представители на публичния и частния сектор, които си сътрудничат в рамките на активни работни групи. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/bg/web/observatory/home>

¹⁷ МСОЗП е мрежа от национални органи, отговарящи за прилагането на законодателството на ЕС за защита на потребителите в държавите от ЕС и ЕИП: https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/consumer-protection-cooperation-network_en.

¹⁸ EGMLTF провежда редовни заседания с цел споделяне на мнения и подпомагане на Комисията при определянето на политики и изготвянето на нови законодателни актове в областта на борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=bg&do=groupDetail.groupDetail&groupID=2914>.

¹⁹ Евростат е статистическата служба на ЕС: <https://ec.europa.eu/eurostat/>.

²⁰ Комисията поддържа неформална група от лица за контакт, работещи в областта на борбата с корупцията. Вж. също https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption/eu-network-against-corruption_en

²¹ <https://attorneygeneral.mt/activities/nadal-network-conference/>

²² Комитетът за контакти обединява ръководителите на върховните одитни институции на държавите членки и Европейската сметна палата и предоставя форум за дискусии и засилване на сътрудничеството в областта на одита и свързаните с него дейности. <https://www.eca.europa.eu/sites/cc/bg/pages/about.aspx>

Достъпът до данни, особено по показателите относно ефикасността на правосъдните системи, продължава да се подобрява. Това се дължи на факта, че голям брой държави членки са инвестирали в своя капацитет за изготвяне на по-добра статистика за съдебната система. Съществуващите все още затруднения при събирането или предоставянето на данни се дължат на недостатъчен статистически капацитет или на факта, че националните категории, за които се събират данни, не отговарят съвсем точно на използваните в информационното табло. Само в много малко на брой случаи пропуските в данните се дължат на липсата на предоставена информация от страна на националните органи. Комисията продължава да насърчава държавите членки да намалят допълнително тези пропуски в данните.

Как информационното табло на ЕС в областта на правосъдието подпомага европейския семестър и по какъв начин е свързано с Механизма за възстановяване и устойчивост?

С информационното табло се предоставят данни за оценка на ефикасността, качеството и независимостта на националните правосъдни системи. Целта е по този начин да се помогне на държавите членки да подобрят ефективността на своите национални правосъдни системи. Като дава възможност за сравняване на информация за правосъдните системи на държавите членки, информационното табло улеснява определянето на най-добрите практики и откриването на слабости, както и проследяването на предизвикателствата и постигнатия напредък. В контекста на европейския семестър се извършват специфични за всяка държава оценки чрез двустранен диалог със съответните национални органи и заинтересовани страни. Когато установените слабости имат макроикономическо значение, анализът в рамките на европейския семестър може да мотивира Комисията да предложи на Съвета да приеме специфични за отделни държави препоръки за подобряване на националните им правосъдни системи ⁽²³⁾.

По линия на МВУ бяха предоставени повече от 650 млрд. евро под формата на заеми и безвъзмездна финансова подкрепа, от които всяка държава членка ще трябва да отдели най-малко 20 % за цифровия преход и най-малко 37 % за мерки, допринасящи за целите в областта на климата. Към настоящия момент реформите и инвестициите, предложени от държавите членки, надхвърлят тези цели, като разходите в областта на цифровите технологии се изчисляват на 26 %, а тези в областта на климата — на около 42 %. С МВУ се предоставя възможност за предприемане на действия в отговор на специфичните за всяка държава препоръки, свързани с националните правосъдни системи, и за ускоряване на националните усилия за завършване на цифровата трансформация на правосъдните системи. Плащанията към държавите членки в рамките на МВУ, който е основан на резултатите, зависят от изпълнението на ключовите етапи и целите. Предложени бяха около 7 100 ключови етапа и цели, от които около две трети са свързани с инвестиции, а една трета — с реформи. Съгласно Регламента за МВУ, преди да бъдат приети планове за възстановяване и устойчивост (ПВУ) на държавите членки, Комисията трябваше да оцени дали с тях би могло да се допринесе за ефективното справяне с всички или със значителна част от предизвикателствата, посочени в съответните специфични за всяка държава препоръки, или с предизвикателствата, посочени в други документи на Комисията, приети в контекста на европейския семестър ⁽²⁴⁾. През последните години, след извършването на плащанията по предварителното финансиране, както и след исканията за плащане на държавите членки и положителните оценки от страна на Комисията за задоволителното

²³ В рамките на европейския семестър Съветът, въз основа на предложението на Комисията, отправи до седем държави членки през 2019 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PT и SK) и до осем държави членки през 2020 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT и SK) специфични препоръки относно правосъдните им системи. През 2021 г. не бяха отправени специфични за отделните държави препоръки поради текущите процеси в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ). През 2022 г. на две държави членки (Полша и Унгария) бяха отправени специфични препоръки, свързани с независимостта на съдебната власт. През 2024 г. на една държава членка беше отправена специфична препоръка, свързана с ефективността, независимостта и почтеността на съдебната и антикорупционната система (Словакия).

²⁴ Член 19, параграф 3, буква б) и член 24, параграфи 3 и 5 от Регламент (ЕС) 2021/241 на Европейския парламент и на Съвета от 12 февруари 2021 г. за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост (ОВ L 57, 18.2.2021 г., стр. 17).

изпълнение на съответните ключови етапи и цели⁽²⁵⁾, до май 2025 г. на държавите членки бяха отпуснати общо 308,04 млрд. евро под формата на безвъзмездни средства и заеми по линия на МВУ. Комисията все още не е оценила изпълнението на 71 % от ключовите етапи и целите за същия период.

Защо ефективните правосъдни системи са важни за създаването на благоприятна за инвестиции бизнес среда?

Ефективните правосъдни системи, отстояващи върховенството на закона, имат положително икономическо въздействие. Чрез зачитане на върховенството на закона се гарантира стопанска среда, в която законите се прилагат ефективно и еднакво, предприятията могат да осъществяват дейност в друга държава членка при равни условия с местните дружества. Върховенството на закона е от основно значение за функционирането на единния пазар и за поддържането на стабилни условия за дейност, които дават на ЕС и неговите държави членки конкурентно предимство в световен мащаб⁽²⁶⁾. Ефективните правосъдни системи също така са от особено значение в контекста на европейския семестър и МВУ. Когато съдебните системи гарантират ефективно упражняване на правата, вероятността кредиторите да отпускат заеми е по-голяма, разходите по сделките намаляват, а предприятията са по-склонни да инвестират, доверието е по-голямо, а склонността за извършване на опортюнистични действия — по-малка. В действителност наличието на ефективна правосъдна система е от жизненоважно значение за устойчивия икономически растеж. Тя може да подобри бизнес климата, да насърчи иновациите, да привлече преки чуждестранни инвестиции, да осигури данъчни приходи и да подкрепи икономическия растеж. Ползите за икономиката от добре функциониращите национални правосъдни системи се потвърждават в разнообразни научни изследвания⁽²⁷⁾, включително от Международния валутен фонд (МВФ)⁽²⁸⁾, Европейската централна банка (ЕЦБ)⁽²⁹⁾,

²⁵ Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е един от източниците на информация, използвани за целите на европейския семестър. Тази информация не предопределя оценката на Комисията дали изпълнението на ключовите етапи по линия на МВУ е задоволително.

²⁶ Компас за конкурентоспособността на ЕС, COM(2025) 30 final, стр. 19, Годишен доклад от 2025 г. за единния пазар и конкурентоспособността, COM(2025) 26 final, стр. 3.

²⁷ „Justice and finance: Does judicial efficiency contribute to financial system efficiency?“ (2024 г.) (Правосъдие и финанси: Ефективността на съдебната система допринася ли за ефективността на финансовата система?) Muhammad Atif Khan, Muhammad Asif Khan, Mohammed Arshad Khan, Shahid Hussain, Veronika Fenyves: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845023001709> ; Chemin, M., 2020 г. „Judicial efficiency and firm productivity: Evidence from a world database of judicial reforms“ (Ефективност на съдебната система и производителност на предприятията: Данни от световната база данни за съдебните реформи), The Review of Economics and Statistics 102(1): стр. 49—64, <https://direct.mit.edu/rest/article/102/1/49/58536/Judicial-Efficiency-and-Firm-Productivity-Evidence> ; Каропoulos, Р. и Rizos, А., 2024 г. „Judicial efficiency and economic growth: Evidence based on European Union data“ (Ефективност на съдебната система и икономически растеж: Доказателства, основани на данни от Европейския съюз), Scottish Journal of Political Economy 71(1): стр. 101—131, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/sjpe.12357?msocid=1a8244b340af65701f02511641c36474>

²⁸ МВФ, Regional Economic Outlook (Регионална икономическа перспектива), ноември 2017 г., Европа: Europe Hitting its Stride, (Европа влиза в ритъм), стр. xviii, стр. 40 и 70: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>

²⁹ ЕЦБ, Structural policies in the euro area (Структурни политики в еврозоната), юни 2018 г., ECB Occasional Paper Series (Тематични материали на ЕЦБ) № 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>

Европейската мрежа на съдебните съвети ⁽³⁰⁾, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) ⁽³¹⁾, Световния икономически форум ⁽³²⁾ и Световната банка ⁽³³⁾.

Резултатите от проведено проучване показват тясна зависимост между намаляването на продължителността на съдебните производства (измервана като необходимото време за разглеждане на висящи дела ⁽³⁴⁾) и ръста на броя на дружествата ⁽³⁵⁾. Според проучването също така по-високият дял от дружествата, които възприемат правосъдната система като независима, е свързан с по-голям оборот на дружествата и по-голям ръст на производителността ⁽³⁶⁾.

В други проучвания се подчертава значението на ефективната национална правосъдна система при вземането на инвестиционни решения от страна на дружествата и способността ѝ да разрешава спорове, свързани с права върху интелектуална собственост. Например в едно проучване 93 % от големите дружества са отговорили, че систематично и редовно извършват преглед на състоянието на върховенството на закона (включително независимостта на съдебната власт) в държавите, в които инвестират ⁽³⁷⁾. В друго проучване повече от половината от малките и средните предприятия (МСП) са отговорили, че разходите за съдебни производства и прекомерната им продължителност са сред основните причини да не започват съдебни производства за нарушения на права върху интелектуална собственост ⁽³⁸⁾. Значението на ефективните правосъдни системи за функционирането на единния пазар, и по-специално за предприятията, е подчертано и в съобщенията на Комисията *относно установяването и*

³⁰ Европейска мрежа на съдебните съвети и Център „Монтен“ за върховенство на закона и правораздаване към Университета в Утрехт, „Economic value of the judiciary — A pilot study for five countries on volume, value and duration of large commercial cases“ (Икономическа стойност на съдебната система — пилотно проучване за пет държави относно обема, стойността и продължителността на големите търговски дела), юни 2021 г.: <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/Reports/Economic%20value%20of%20the%20judiciary%20-%20pilot%20study.pdf>

³¹ Вж. например „What makes civil justice effective?“ (Какво прави гражданското правосъдие ефективно?), OECD Economics Department Policy Notes (Бележки по икономическата политика на Икономическия отдел на ОИСР), № 18, юни 2013 г., и „The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics“ (Икономика на гражданското правосъдие: нови сравнителни данни и емпиричен анализ), OECD Economics Department Working Papers (работни документи на Икономическия отдел на ОИСР), № 1060, август 2013 г.

³² Световен икономически форум, The Global Competitiveness Report 2019 (Доклад за глобалната конкурентоспособност за 2019 г.), октомври 2019 г.: <https://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2019>.

³³ Световна банка, World Development Report 2017: Governance and the Law, Chapter 3: The role of law (Доклад за световното развитие за 2017 г.: Управлението и правото, глава 3: Ролята на правото), стр. 83 и 140: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>

³⁴ Показателят „необходимо време за разглеждане на висящите дела“ съответства на броя на нерешените дела, разделен на броя на решените дела в края на годината и умножен по 365 (дни). Това е стандартен показател, разработен от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

³⁵ Vincenzo Bove и Leandro Elia, „The judicial system and economic development across EU Member States“ (Съдебната система и икономическото развитие в държавите — членки на ЕС), Технически доклад на Съвместния изследователски център, EUR 28440 EN, Служба за публикации на ЕС, Люксембург, 2017 г.: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf

³⁶ *Пак там*.

³⁷ Звено за разузнаване на „Икономист“, Risk and Return — Foreign Direct Investment and the Rule of Law (Риск и възвръщаемост — преките чуждестранни инвестиции и върховенството на закона), 2015 г., http://www.biccl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, стр. 22.

³⁸ Служба на Европейския съюз за интелектуална собственост (EUIPO), Информационно табло за интелектуалната собственост (ИС) и МСП за 2016 г.: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

преодоляването на пречките пред единния пазар⁽³⁹⁾ и плана за действие за ефективно прилагане на правилата на единния пазар⁽⁴⁰⁾.

Как Комисията подпомага осъществяването на добри реформи в областта на правосъдието чрез техническа подкрепа?

Държавите членки могат да ползват техническата подкрепа на Комисията, предоставяна чрез работната група за реформи и инвестиции на Европейската комисия (SG REFORM) по линия на Инструмента за техническа подкрепа (ИТП)⁽⁴¹⁾. Целта на ИТП е да предостави на държавите членки, отправили искането, техническа подкрепа за укрепване на техния институционален и административен капацитет за разработване и провеждане на реформи. От 2021 г. до 2025 г. ИТП е предоставил финансиране по 36 проекта, по които се изпълняват 43 реформи, в подкрепа на 20 държави членки за провеждане на техните реформи в областта на правосъдието. ИТП подпомага проекти, насочени към подобряване на качеството и ефективността на правосъдието, като например въвеждане на технологии за по-добро управление на работните процеси по делата и прилагане на основан на данни подход за разпределение на делата и ресурсите, улесняване на достъпа до правосъдие на уязвимите групи и повишаване на капацитета на прокуратурата за ефективно водене на съдебни спорове по знакови и трансгранични дела за корупция. Поканата за предоставяне на предложения по ИТП от 2025 г. осигури платформа на държавите членки да кандидатстват за подкрепа за реформи в областта на цифровизацията, като например използване на технологии за справяне с предизвикателствата, свързани с масовите иски, и автоматизиране на рутинни задачи с цел намаляване на ръчния труд и грешките, така че съдиите и административният персонал да могат да се съсредоточат върху по-сложните задачи. ИТП допълва и други инструменти, а именно МВУ, тъй като с него може да се подпомогнат държавите членки при изпълнението на планове им за възстановяване и устойчивост (ПВУ). ПВУ включват действия за подобряване на ефективността на правосъдието, а именно чрез цифровизация, намаляване на натрупаните дела, подобряване на управлението на съдилищата и делата и реформа на съдебната карта.

Как програма „Правосъдие“ подпомага ефективността на правосъдните системи?

С общ бюджет от около 305 млн. евро за периода 2021—2027 г. по програма „Правосъдие“ се предоставя подкрепа за по-нататъшното развитие на европейското пространство на правосъдие въз основа на върховенството на закона, включително независимостта, качеството и ефикасността на правосъдната система, въз основа на взаимното признаване и взаимното доверие, както и на съдебното сътрудничество. През 2024 г. бяха предоставени около 41,2 млн. евро за финансиране на проекти и други дейности в рамките на трите специфични цели на програмата:

- 11,1 млн. евро бяха предоставени за насърчаване на съдебното сътрудничество по граждански и наказателни дела за принос към ефективното и съгласувано прилагане и изпълнение на инструментите на ЕС, и за подпомагане на свързането на държавите

³⁹ COM(2020) 93 и SWD(2020) 54.

⁴⁰ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите *Дългосрочен план за действие за по-добро изпълнение и ефективно прилагане на правилата на единния пазар*, COM(2020) 94, и по-специално действия 4, 6 и 18.

⁴¹ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/tsi>

Регламентът за ИТП беше приет през март 2021 г. Според член 5 от посочения регламент целта е да се осигури подкрепа за „институционална реформа и ефективна и ориентирана към услугите публична администрация и електронно управление, опростяване на правилата и процедурите, одит, увеличаване на капацитета за усвояване на финансовите средства от Съюза, насърчаване на административното сътрудничество, **ефективно прилагане на принципите на правовата държава, реформа на съдебната система**, изграждане на капацитета на органите за защита на конкуренцията и на антитръстовите органи, укрепване на финансовия надзор и засилване на борбата срещу измамите, корупцията и изпирането на пари“ (без подчертаване в оригинала).

членки с Европейската информационна система за съдимост за граждани на трети държави (ECRIS-TCN);

- 15,9 млн. евро бяха предоставени за обучението на практикуващи юристи в областта на гражданското и наказателното право и правото относно основните права на ЕС, правните системи на държавите членки и върховенството на закона;
- 14,2 млн. евро бяха предоставени за насърчаване на достъпа до правосъдие (включително до европейския портал за електронно правосъдие), за защита на правата на жертвите и правата на лицата, заподозрени или обвинени в извършването на престъпление, и за подпомагане на разработването и използването на цифрови инструменти, както и за поддържане и разширяване на европейския портал за електронно правосъдие (съвместно с програмата „Цифрова Европа“).

Защо Комисията наблюдава цифровизацията на националните правосъдни системи?

Цифровизацията на правосъдието е от ключово значение за повишаване на ефективността на правосъдните системи и изключително ефикасен инструмент за улесняване на достъпа до правосъдие и за повишаване на качеството на правосъдието. Цифровите инструменти също повишават съдебното сътрудничество. След пандемията от COVID-19 държавите членки ускориха реформите за модернизация в тази област. Изкуственият интелект се използва все по-често и в областта на правосъдието⁴².

От 2013 г. насам информационно табло на ЕС в областта на правосъдието съдържа сравнителна информация по отношение на цифровизацията на правосъдието в държавите членки, например относно онлайн достъпа до съдебни решения или онлайн подаването на иски и последващите действия.

С Регламент (ЕС) 2023/2844 относно цифровизацията на съдебното сътрудничество по трансгранични гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси⁽⁴³⁾ се дава възможност на физическите и юридическите лица да комуникират по електронен път с компетентните съдебни органи в контекста на трансгранични производства, както и да плащат съдебни такси по електронен път. С Регламента също така се създава правно основание за провеждането на видеоконферентна връзка по трансгранични граждански, търговски и наказателни дела. Освен това се създава и цифров канал за комуникация за обмен на данни между компетентните съдебни органи. В този контекст чрез информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се следи напредъкът, постигнат от държавите членки при прилагането на Регламента и използването на видеоконферентна връзка.

Данните от информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. ще се използват и при изготвянето на предстоящата стратегия за използването на цифрови технологии, за да се направят системите на ЕС за гражданско и наказателно правосъдие по-ефективни, устойчиви и сигурни⁴⁴.

⁴² Изкуственият интелект може да допринесе за по-ефективна правосъдна система, като помага на съдиите и съдебните специалисти да се съсредоточат върху основната си работа. Например изкуственият интелект се използва за проследяване на дела, подаване на документи или обработка на повтарящи се задачи, както и за проучване на законодателството и съдебната практика.

⁴³ Регламент (ЕС) 2023/2844 на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2023 г. относно цифровизацията на съдебното сътрудничество и на достъпа до правосъдие по трансгранични гражданскоправни, търговскоправни и наказателноправни въпроси и за изменение на определени актове в областта на съдебното сътрудничество, PE/50/2023/REV/1, OB L, 2023/2844, 27.12.2023 г.

⁴⁴ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14517-%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%8A%D0%B4%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BE%D0%B4%D0%B0-2025-2030-%D0%B3_bg

2. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННОТО ТАБЛО НА ЕС В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА 2025 Г.

Ефикасността, качеството и независимостта са основни параметри на ефективната правосъдна система. В информационното табло са представени показатели за всеки един от тези параметри.

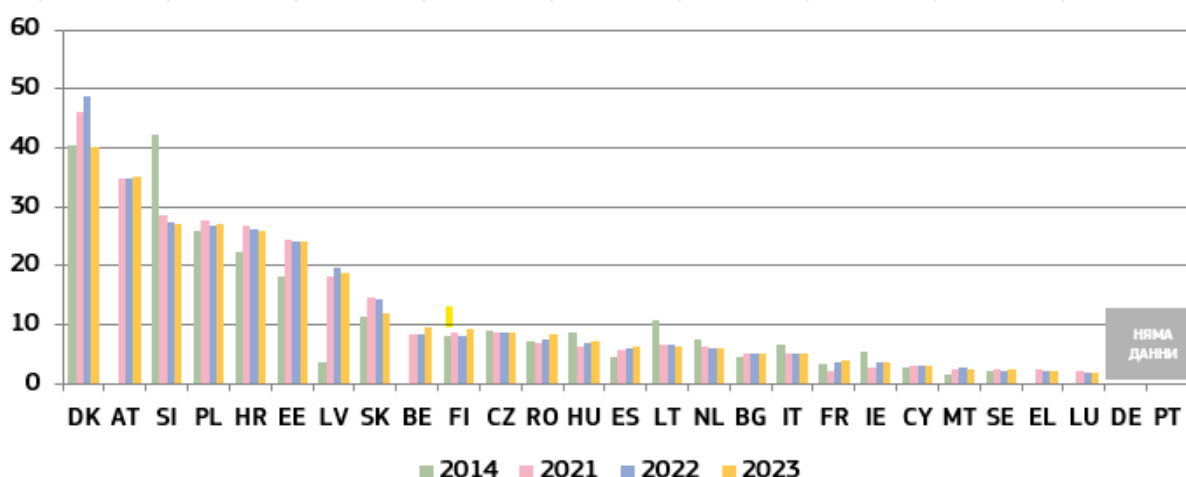
2.1. Ефикасност на правосъдните системи

В информационното табло са представени показатели за ефикасността на производствата в областта на гражданското, търговското и административното право в широк смисъл, както и в специфични области, в които административните органи и съдилищата прилагат правото на ЕС⁽⁴⁵⁾.

2.1.1. Развятия във връзка с натовареността на съдилищата

Натовареността на националните правосъдни системи е намаляла в пет държави членки, като в две от тях е намаляла значително в сравнение с предходната година. Натовареността се е увеличила или е останала стабилна в 20 държави членки. Като цяло тя продължава да варира значително между отделните държави членки (графика 1).

Графика 1: Брой на новозаведените граждански, търговски, административни и други дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/на 100 жители)
(източник: проучване на CEPEJ⁽⁴⁶⁾)

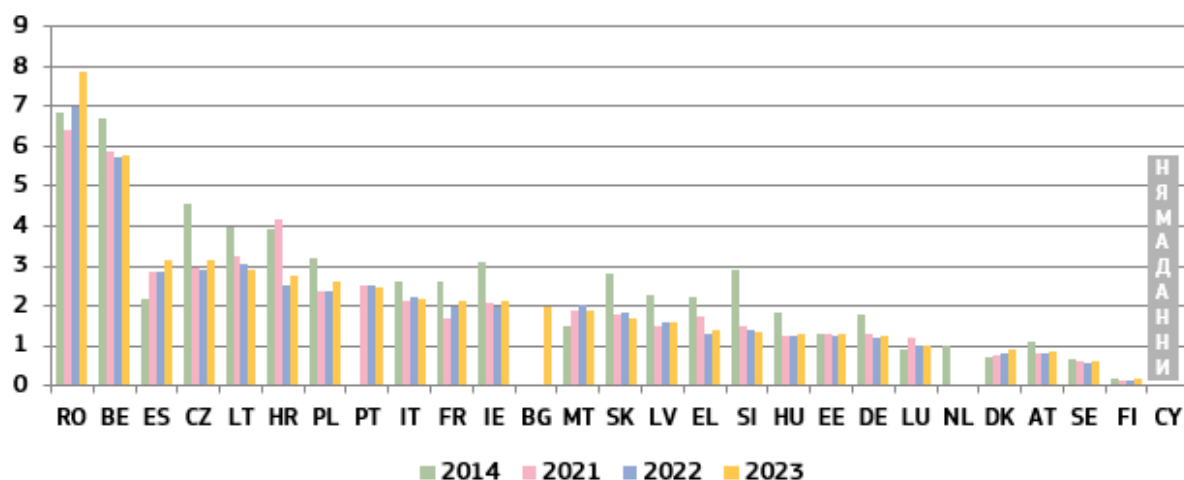


(*) Съгласно методиката на CEPEJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни.

⁴⁵ Изпълнението на съдебните решения също е важно за ефикасността на правосъдната система. Не са налице обаче леснодостъпни сравними данни. Повече подробности за ситуацията в отделните държави членки са представени в проучването от 2024 г. относно функционирането на съдебните системи в държавите — членки на ЕС (профили на държавите), проведено от секретариата на CEPEJ за Комисията: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg.

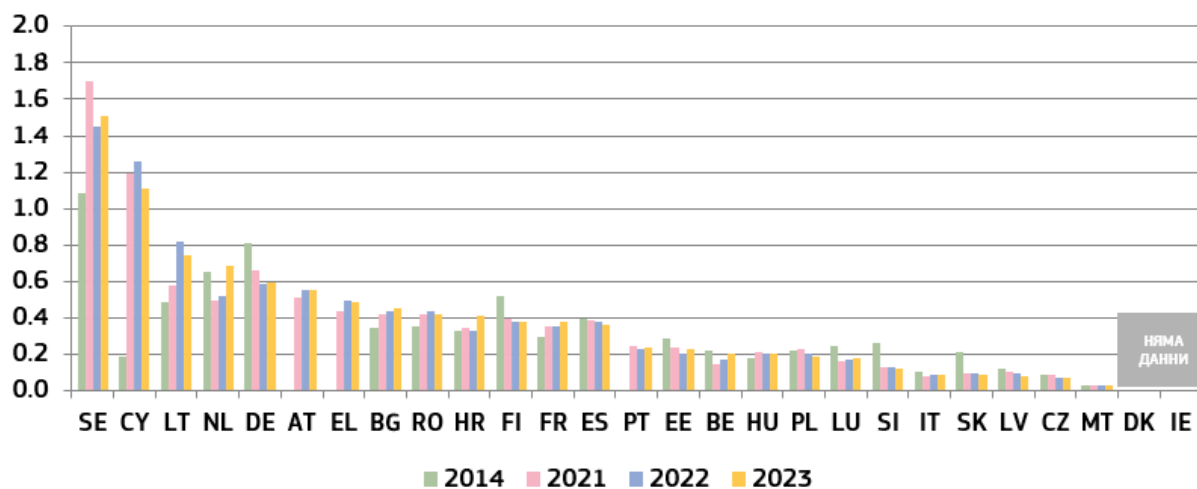
⁴⁶ Проучване от 2024 г. относно функционирането на правосъдните системи в държавите — членки на ЕС, изготвено от секретариата на CEPEJ за Комисията: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#documents.

Графика 2: Брой на новозаведените спорни граждански и търговски производства през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)



(*) Съгласно методиката на CEPEJ спорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. Безспорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, например неоспорвани заповеди за плащане.

Графика 3: Брой на новозаведените административни дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)



(*) Съгласно методиката на CEPEJ административните дела се отнасят до спорове между физически лица и местни, регионални или национални органи. DK и IE не отчитат административните дела отделно. Промени в методиката в EL, SK и SE.

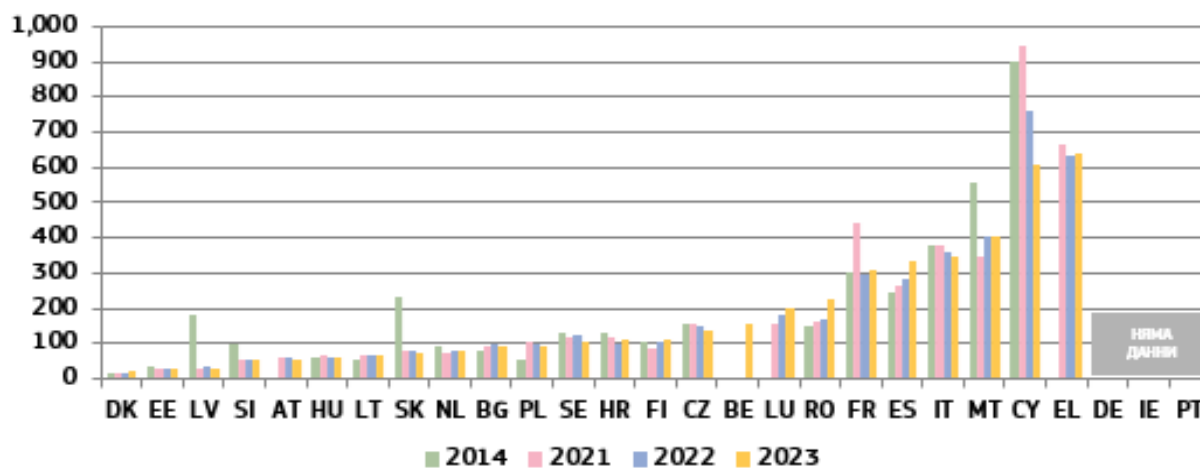
2.1.2. Общи данни за ефикасността

Показателите относно ефикасността на производствата по граждански, търговски и административни дела в широк смисъл са: i) прогнозната продължителност на производствата (необходимо време за разглеждане на висящите дела); ii) делът на приключените производства; и iii) броят на висящите дела.

— Прогнозна продължителност на производствата —

Прогнозната продължителност на производствата изразява времето (в дни), което се смята за необходимо за решаване на делото от съда, т.е. времето, което е било нужно на съда да вземе решение на първа инстанция. „Необходимото време за разглеждане на висящите дела“ показва прогнозното минимално време, необходимо за решаване на делото от съда, като същевременно се запазват текущите условия на труд. Показателят се изчислява като броят на нерешените дела се разделя на броя на решените дела в края на годината и полученият резултат се умножава по 365 (дни)⁽⁴⁷⁾. Колкото по-висока е стойността, толкова по-голяма е вероятността от по-дълго време за решаване на делото от съда. Данните се отнасят предимно до производства в съдилища на първа инстанция, като в графиките се сравняват данни за 2014, 2021, 2022 и 2023 г., когато такива данни са налични⁽⁴⁸⁾. На графика 6 е показано необходимото време за разглеждане на висящите дела през 2023 г. по отношение на спорните производства по граждански и търговски дела на всички съдебни инстанции, а на графика 8 — по отношение на административните дела на всички съдебни инстанции.

Графика 4: Време, което се смята за необходимо за решаване на граждански, търговски, административни и други дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)



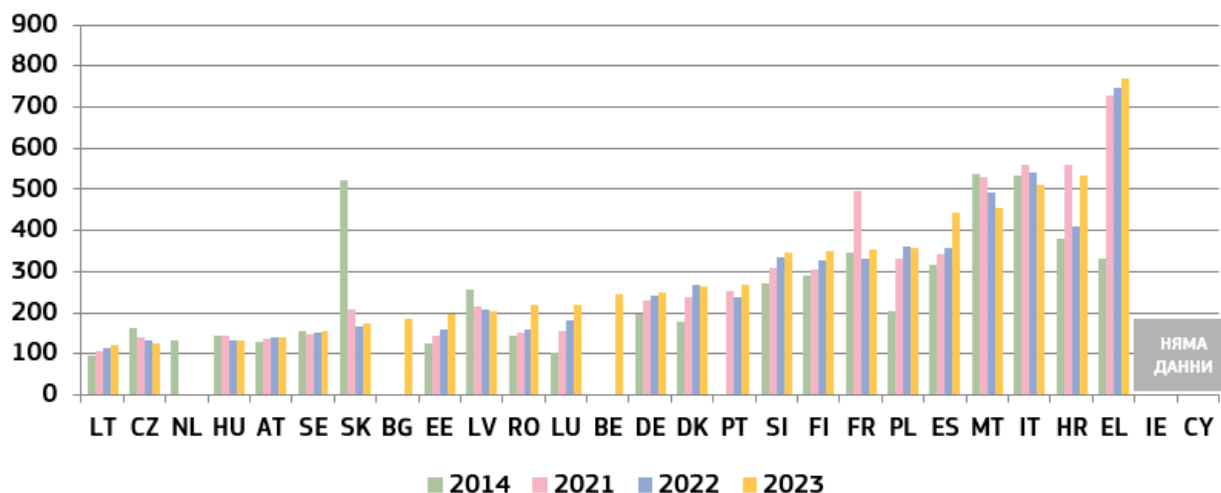
(*) Съгласно методиката на CEPEJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Промени в методиката в SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. За LV рязкото намаляване се дължи на реформа на съдебната система, проверки за грешки и изчистване на данни от информационната система на съда. В PT на

⁴⁷ Продължителността на производствата, делът на приключените производства и броят висящи дела са стандартни показатели, дефинирани от CEPEJ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

⁴⁸ Годишите са избрани така, че да се запази деветгодишната перспектива спрямо 2014 г. като базова година и същевременно графиките да не се препълват с информация. Данните за 2010, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 и 2020 г. се съдържат в доклада на CEPEJ.

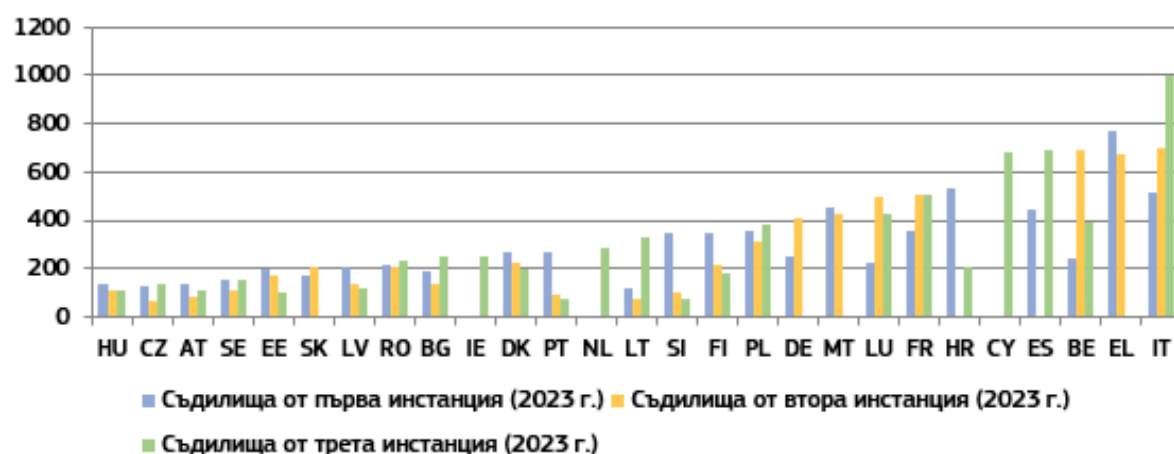
1 септември 2013 г. влезе в сила новият Граждански процесуален кодекс, с който се създава нов режим на правоприменяване. Той се основава на нова парадигма, която гласи, че съдебните производства трябва да ясно да се разграничават от извънсъдебните производства. До момента обаче не е било възможно да се коригира събирането на данни и затова не може да се предоставят необходимите данни за тази графика.

Графика 5: Време, което се смята за необходимо за решаване на спорни граждански и търговски дела на първа инстанция през 2014, 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)



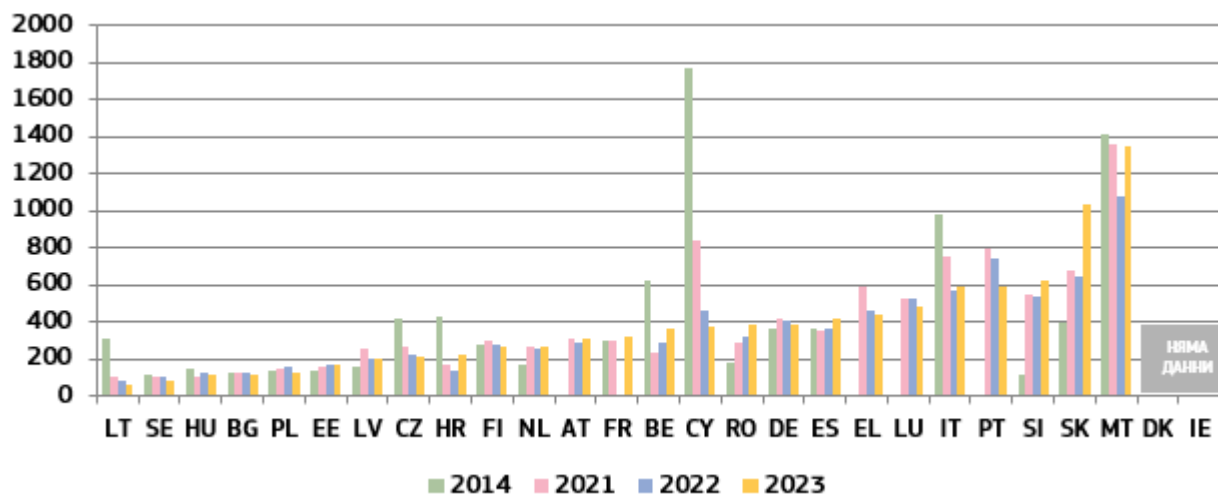
(*) Съгласно методиката на CEPEJ спорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. Безспорните производства по граждански/търговски дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, например неоспорвани заповеди за плащане. Промени в методиката в **EL** и **SK**. Висящите дела включват всички инстанции в **CZ** и до 2016 г. в **SK**. В **IT** временното забавяне на съдебната дейност поради строгите ограничителни мерки за справяне с пандемията от COVID-19 се отрази на необходимото време за разглеждане на висящите дела. Данните за **NL** включват безспорни производства.

Графика 6 : Време, което се смята за необходимо за решаване на спорни производства по граждански и търговски дела на всички съдебни инстанции през 2023 г. (*) (на 1-ва, 2-ра и 3-та инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)



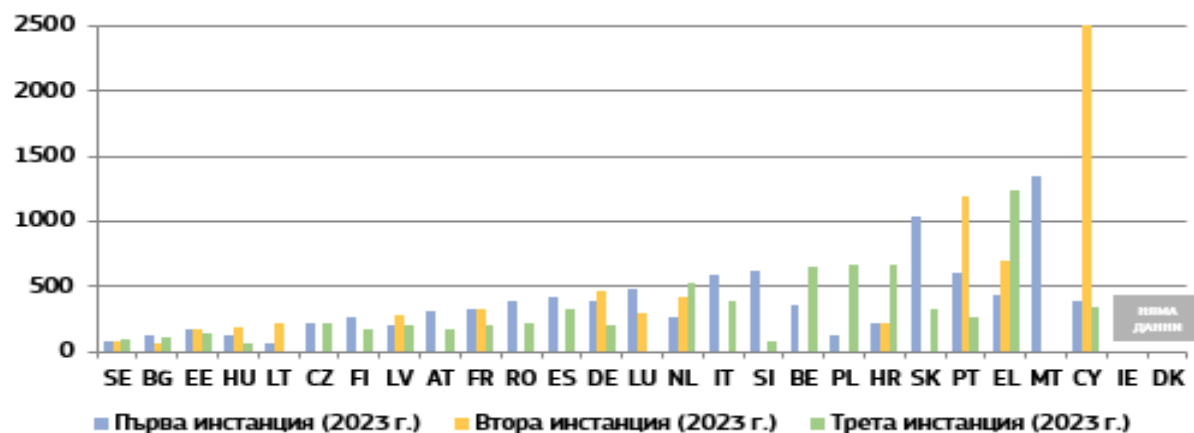
(*) Редът на държавите членки в графиката е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за първоинстанционните и второинстанционните съдилища в **CY**, **NL** и **IE**, за второинстанционните съдилища в **HR** и **ES** и за третоинстанционните съдилища в **EL** и **SK**. Няма третоинстанционен съд в **DE** и **MT**. В някои държави членки достъпът до третоинстанционен съд може да бъде ограничен.

Графика 7: Време, което се смята за необходимо за решаване на административни дела на първа инстанция през 2014, 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)



(*) Съгласно методиката на CEPEJ административните дела се отнасят до спорове между физически лица и местни, регионални или национални органи. Промени в методиката в EL и SK. Всякият дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. DK и IE не отчитат административните дела отделно.

Графика 8: Време, което се смята за необходимо за решаване на административни дела на всички съдебни инстанции през 2023 г. (*) (на 1-ва инстанция и когато е приложимо, на 2-ра и 3-та инстанция/в дни) (източник: проучване на CEPEJ)

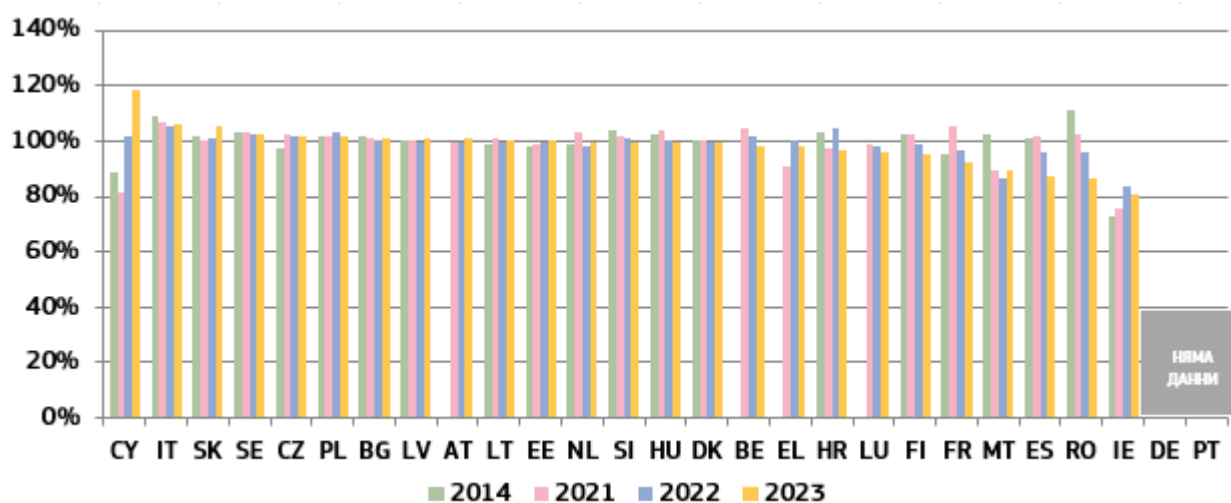


(*) Стойностите за някои държави членки са намалени за целите на представянето (CY на втора инстанция = 5 429). Редът на държавите членки в графиката е определен според съдебната инстанция с най-дългите производства във всяка държава членка. Няма налични данни за второинстанционните съдилища в BE, CZ, HU, MT, AT, PL, RO, SI, SK и FI, за третоинстанционните съдилища в LT, LU и MT. Върховният съд или друг най-висш съд е единствената инстанция за обжалване в CZ, IT, AT, SI и FI. Няма третоинстанционен съд за този тип дела в LT, LU и MT. Върховният административен съд е първата и единствена инстанция за някои дела в BE. В някои държави членки достъпът до третоинстанционните съдилища може да бъде ограничен. DK и IE не отчитат административните дела отделно. В CY организацията на правосъдната система беше сериозно реформирана през юли 2023 г., включително с учредяването на Апелативен съд и трета инстанция.

— Дял на приключените производства —

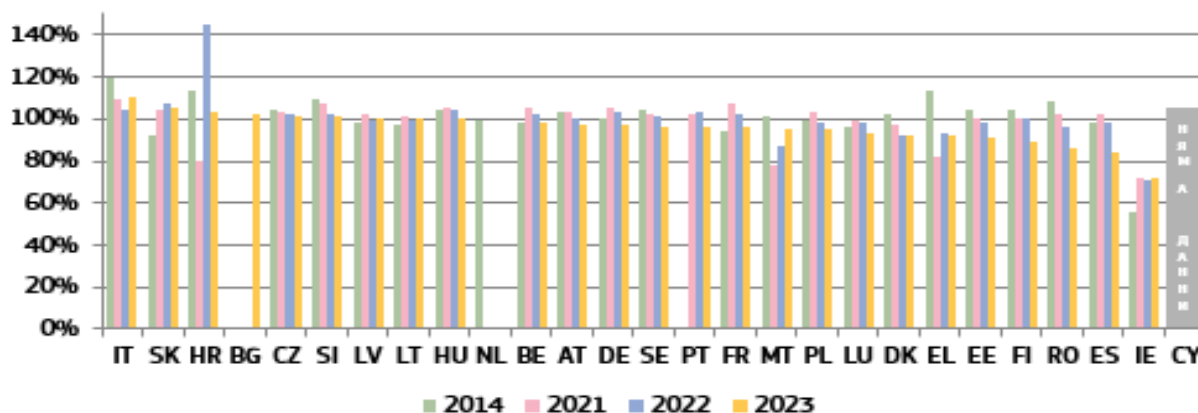
Делът на приключените производства е съотношението на броя решени дела спрямо броя новозаведени дела. Чрез него се измерва дали даден съд се справя с обема новозаведени дела. Когато делът на приключените производства е около 100 % или по-висок, това означава, че правосъдната система е способна да реши поне толкова дела, колкото са заведени. Когато този дял е под 100 %, това означава, че съдилищата решават по-малък брой дела от броя на новозаведените дела.

Графика 9: Дял на решените граждански, търговски, административни и други дела през 2014, 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в % — стойностите над 100 % показват, че броят на решените дела е по-голям от този на новозаведените дела, а стойностите под 100 % показват, че броят на решените дела е по-малък от този на новозаведените) (източник: проучване на CEPEJ)



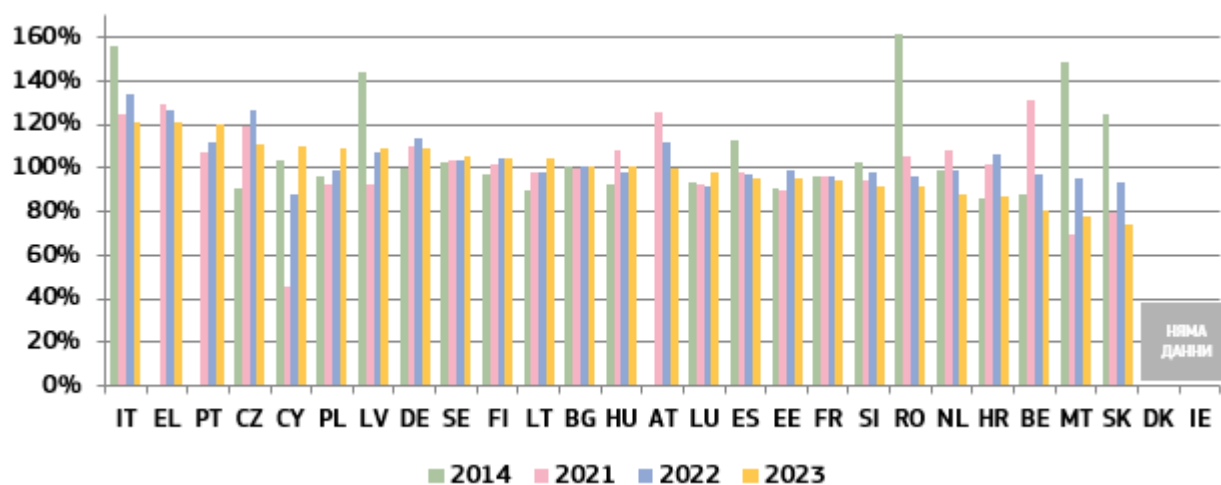
(*) Съгласно методиката на CEPEJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Промени в методиката в SK. В IE се очаква броят на решените дела да е по-голям от отчетения брой поради използваната методика.

Графика 10: Дял на решените спорни граждански и търговски дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в %) (източник: проучване на CEPEJ)



(*) Промени в методиката в EL и SK. В IE се очаква се броят на решените дела да е по-голям от отчетения брой поради използваната методика. Данните за NL включват безспорните производства.

Графика 11: Дял на решените административни дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*)
(на първа инстанция/в %) (източник: проучване на CEPEJ)

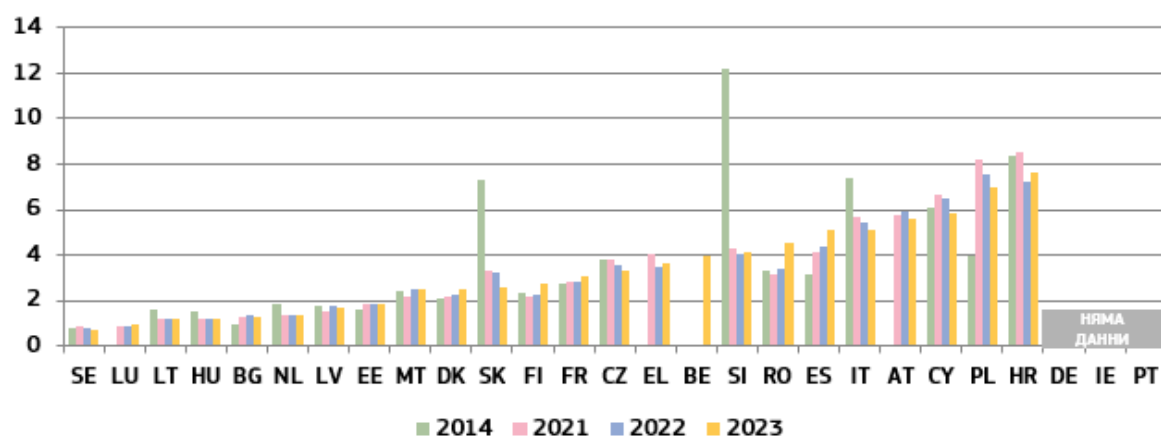


(*)Промени в методиката в **EL** и **SK**. **DK** и **IE** не отчитат административните дела отделно. В **CY** броят на решените дела се е увеличил вследствие на делата, които са разглеждани заедно, оттеглянето на 2 724 консолидирани дела и създаването на административен съд през 2015 г.

— Висящи дела —

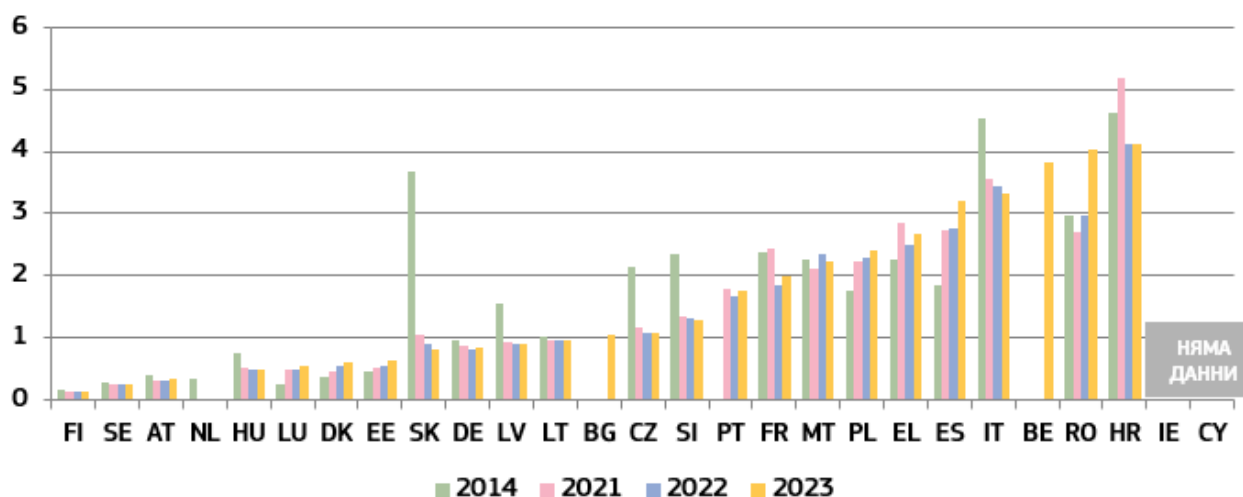
Броят висящи дела представлява броят на делата, които в края на съответната година все още не са разгледани. Той се отразява също и на необходимото време за разглеждане на висящите дела.

Графика 12: Брой на висящите граждански, търговски, административни и други дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)



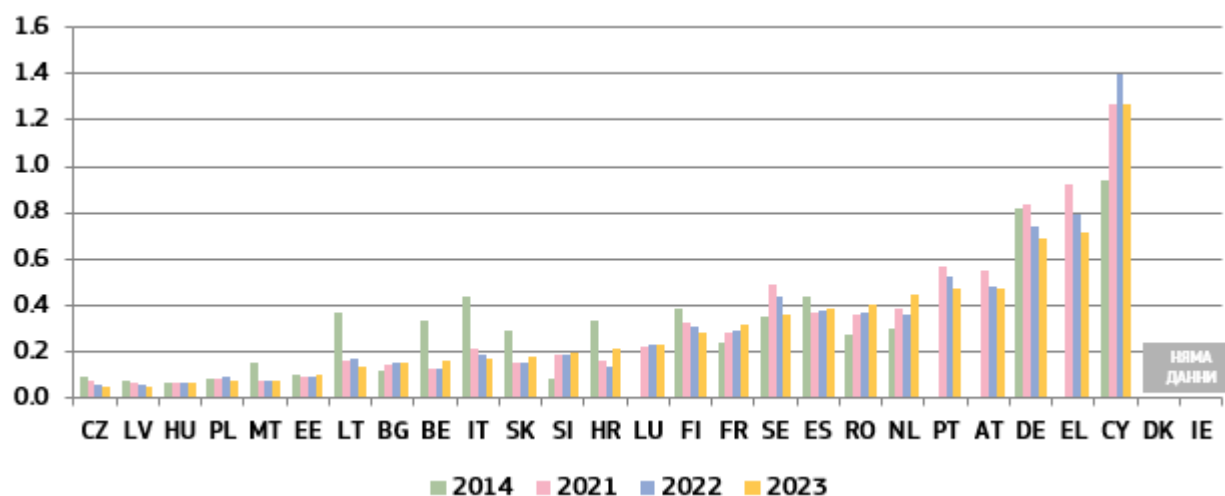
(*) Съгласно методиката на CEPEJ тази категория включва всички спорни и безспорни производства по граждански и търговски дела, безспорните производства във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела във връзка с регистрите, други безспорни производства, административни дела и други дела, които не са наказателноправни. Промени в методиката в SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK.

Графика 13: Брой на висящите спорни производства по граждански и търговски дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)



(*) Промени в методиката в EL и SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. Данните за NL включват безспорните дела.

Графика 14: Брой на висящите административни дела през 2014 г., 2021—2023 г. (*)
(на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на CEPEJ)



(*) Промени в методиката в EL и SK. Висящите дела включват всички инстанции в CZ и до 2016 г. в SK. DK и IE не отчитат административните дела отделно.

2.1.3. Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

Данните в този раздел допълват общите данни за ефикасността на правосъдните системи. В него е представена средната продължителност на производствата ⁽⁴⁹⁾ в специфични области на правото на ЕС. Информационното табло за 2025 г. е изготвено въз основа на предходни данни относно конкуренцията, електронните комуникации, марката на ЕС, потребителското право, борбата с изпирането на пари и корупцията.

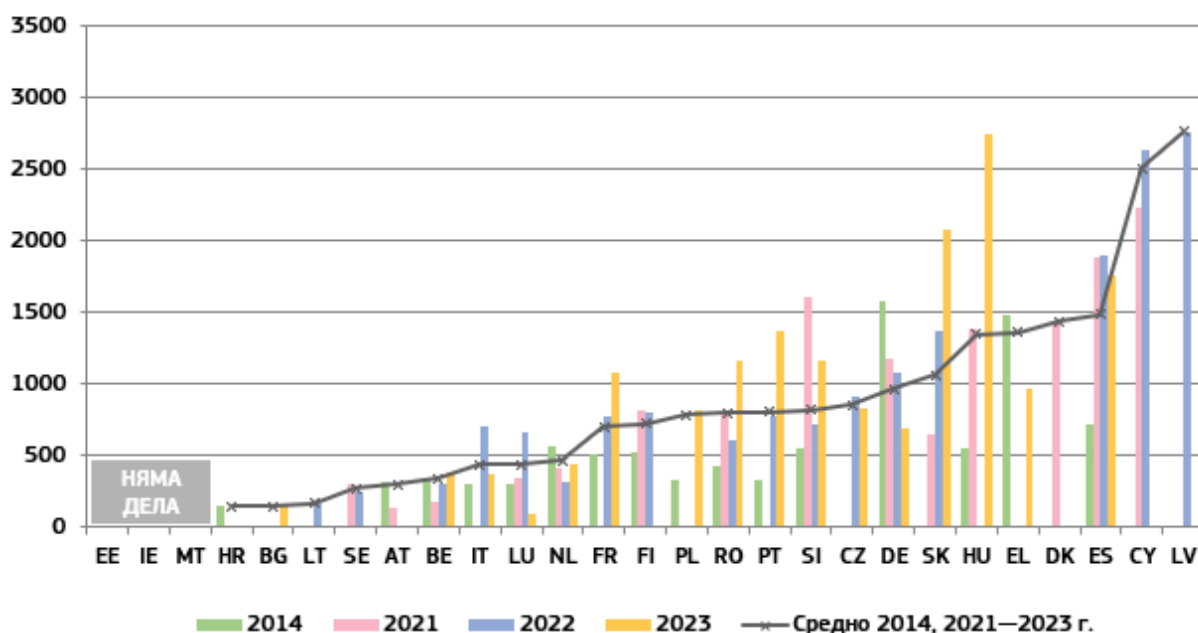
Шестте области от правото на Съюза са избрани поради тяхното значение за единния пазар и стопанската среда. В настоящото издание на информационното табло продължава обзорът на ефикасността на административните органи с актуализирани графики относно областта на конкуренцията и защитата на потребителите. В общ план сериозните забавяния на съдебните и административните производства може да имат отрицателни последици върху упражняването на правата, произтичащи от законодателството на ЕС, например в случаите, когато подходящите средства за правна защита вече не могат да бъдат използвани или когато сериозните финансови вреди станат непоправими. По-специално за предприятията административните забавяния и несигурността в някои случаи могат да доведат до значителни разходи и да подкопаят планираните или съществуващите инвестиции ⁽⁵⁰⁾.

⁴⁹ Продължителността на производствата в специфични области е изчислена в календарни дни, считано от деня на внасянето на иска или жалбата в съда (или деня, в който обвинителният акт е станал окончателен) до деня на постановяване на съдебното решение (графики 15—22). Стойностите са подредени въз основа на среднопретеглената стойност на данните за 2014 г. и 2021—2023 г. в графики 15, 17, 18 и 19, както и за 2014 г. и 2021—2023 г. за графики 20 и 21. В графика 16 данните обхващат периода 2021—2023 г. Що се отнася до графика 22, данните обхващат периода 2021—2023 г. Когато няма налични данни за всички години, средната стойност отразява представените в графиката налични данни, изчислени въз основа на всички дела, извадка от дела или, в много малко държави, приблизителни изчисления.

⁵⁰ Графика 18 от Retention and Expansion of Foreign Direct Investment, Political Risk and Policy Responses (Запазване и разширяване на преките чуждестранни инвестиции, политически рискове и политически отговори), 2019 г., Група на Световната банка.

Ефективното прилагане на конкурентното право е от ключово значение за постигането на привлекателна стопанска среда, тъй като гарантира еднакви условия на конкуренция за предприятията. Така се насърчават икономическата инициатива и ефективността, създава се по-голям избор за потребителите, понижават се цените и се подобрява качеството. На графика 15 е представена средната продължителност на делата, заведени срещу решения на националните органи за защита на конкуренцията, прилагачи членове 101 и 102 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) ⁽⁵¹⁾. На графика 16 е представена средната продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията при прилагането на членове 101 и 102 от ДФЕС.

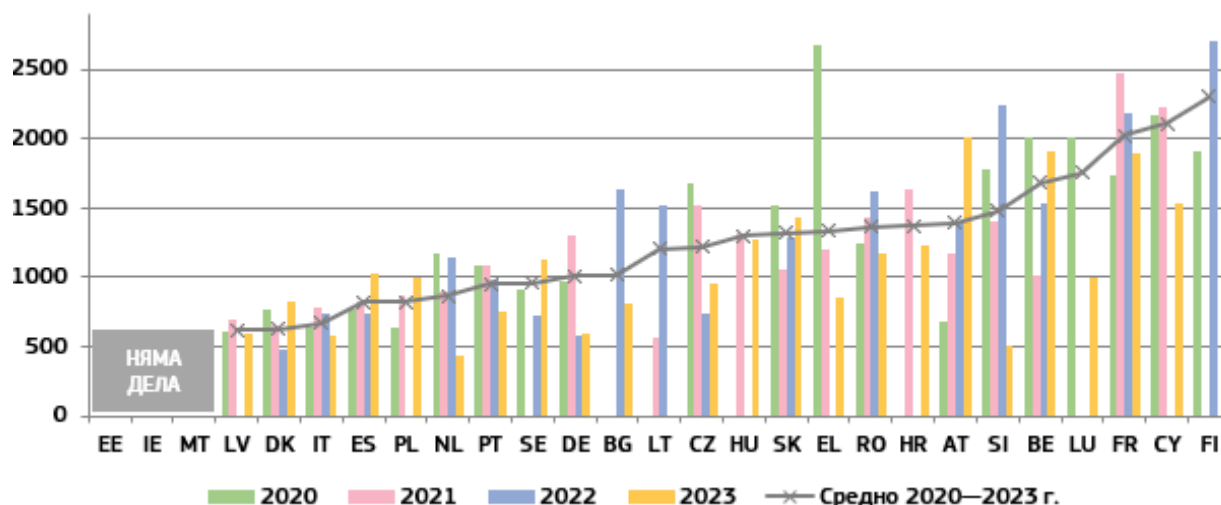
Графика 15: Конкуренция: Средна продължителност на съдебния контрол през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)



(*) Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. **AT:** Данните за 2014 г. и 2021 г. включват решения по същество на Съда по спорове в областта на картелното право, а не съдебния контрол на тези решения от страна на Върховния съд. От публикуването на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. решенията на Съда по спорове в областта на картелното право се включват в продължителността на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията (вж. по-долу). **IT:** използвани са прогнозни данни за продължителността за 2014 г., 2021 г. и 2022 г. Празна колона може да означава, че държавата членка не е докладвала дела за съответната година. Броят на делата е малък (под пет годишно) в много държави членки. Това може да направи годишните данни силно зависими от едно дело, което е изключително дълго или кратко (напр. в **LU**, където има само едно дело). **ES:** Броят на обжалванията съответства на броя на дружествата, подали жалба срещу всяко решение на CNMC. **IE:** Не е приложимо за 2020 г., 2021 г. и 2022 г., тъй като преди 2023 г. ССРС не е била оправомощена да взема решения от съответния вид, които подлежат на съдебен контрол.

⁵¹ Вж. Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 г. относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове 81 и 82 от Договора (текст от значение за ЕИП), ОВ L 1, 4.1.2003 г., стр. 1—25, по-специално членове 3 и 5.

Графика 16 : Конкуренция: средна продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията през 2021—2023 г. (*) (в дни)
(източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)



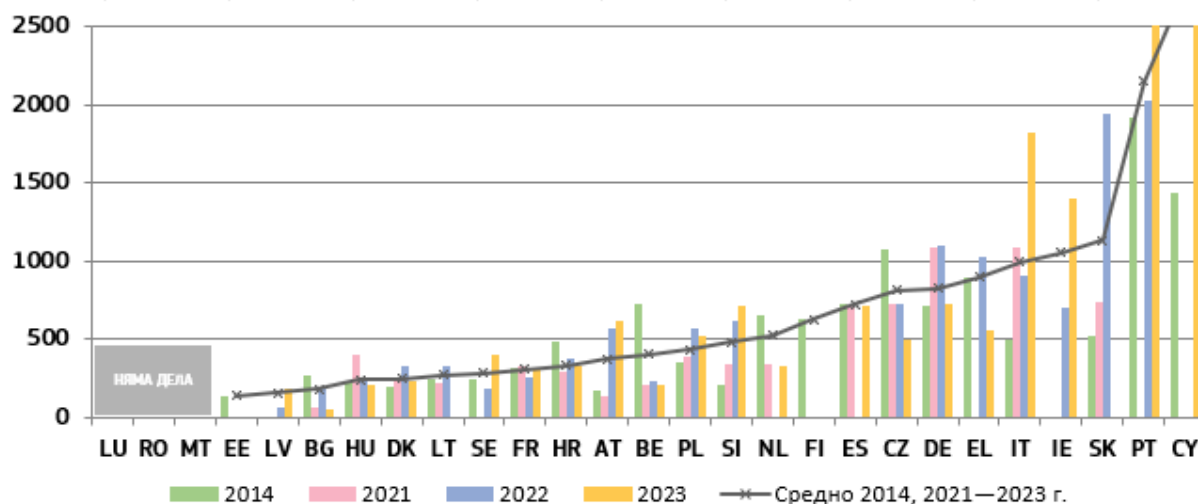
(*) Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. От публикуването на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. средната продължителност на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията се изчислява, както следва: броят на дните между първото официално действие по разследването и приемането на окончателното решение от националния орган за защита на конкуренцията (от административния орган, а в държави членки с правосъдна система — от съда, който има правомощията да приема решение за забрана и/или да налага или потвърждава глоби). Поради тази причина данните от изданието от 2024 г. на горната графика не може да бъдат сравнявани с данните, публикувани в по-ранни издания. Този метод на изчисление позволява да се събират сравними данни на равнището на ЕС единствено за целите на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието и може да се различава от отчитането на национално равнище в някои държави членки. В **CZ** и **SK** е въведено е двуинстанционно административно производство. Когато бъдат обжалвани, решенията на първа инстанция се преразглеждат от второинстанционния орган, което може да удължи производството. **DK**: През 2021 г., след транспонирането на Директивата за ЕМК+, Дания премина от система за изцяло наказателно правоприлагане към система, в която датският орган за защита на конкуренцията вече може директно да подаде заявление за налагане на глоба пред граждански съд и да приема решения за постигане на споразумение при собствените си административни производства. Това доведе до увеличаване на решенията от 2022 г. насам. В **AT**, **DK** и **FI** продължителността на производствата обхваща общата продължителност на производствата пред националните административни и съдебни органи за защита на конкуренцията. **AT**: Данните включват производства, свързани с мащабен картел в строителния сектор. Поради размера на това дело производствата, образувани в резултат на едно и също първо действие по разследване, бяха (и все още са) водени и приключвани последователно, като средната продължителност на производствата постепенно се промени. **ES** и **IT**: данните не включват решенията за поемане на ангажименти, приети от националния орган за защита на конкуренцията. **IE**: Не е приложимо за 2020, 2021 и 2022 г., тъй като ССРС не е имала правомощие да приема свои собствени обвързващи административни решения по антитръстови дела до септември 2023 г. (преди тази дата тя е можела да предприема изпълнителни действия в такива случаи единствено чрез съдилищата).

— Електронни комуникации —

Законодателството на ЕС в областта на електронните комуникации има за цел да насърчи конкурентоспособността, да допринесе за развитието на единния пазар и да генерира инвестиции, иновации и растеж. Положителният ефект за потребителите може да бъде постигнат чрез ефективно прилагане на това законодателство, което може да доведе до по-ниски цени за крайните потребители и до услуги с по-високо качество. На графика 17 е представена средната продължителност на делата за съдебен контрол върху решенията на националните регулаторни органи, прилагащи правото на ЕС в областта

на електронните комуникации⁽⁵²⁾. Графиката обхваща широк спектър от дела — от сложен съдебен контрол, включващ анализ на пазара, до по-праволинейни въпроси, отнасящи се до потребителите.

Графика 17: Електронни комуникации: средна продължителност на съдебния контрол през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Комитетът по съобщенията)



(*) Стойностите за някои държави членки са намалени за целите на представянето (PT през 2023 г. = 2 830; CY през 2023 г. = 3 285). Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. Броят на делата варира в различните държави членки. Празна колона означава, че държавата членка не е докладвала дела за съответната година. Понякога поради ограничения брой на съответните дела (CZ, DK, IE, ES, LV, AT, PT) годишните данни може да окажат силно зависимости от едно дело, което е изключително дълго или кратко. Това може да доведе до значителни различия в данните през две последователни години. В DK с жалбите на първа инстанция се занимава квазисъдебен орган. В ES, AT и PL делата се разглеждат от различни съдилища в зависимост от предмета на делото.

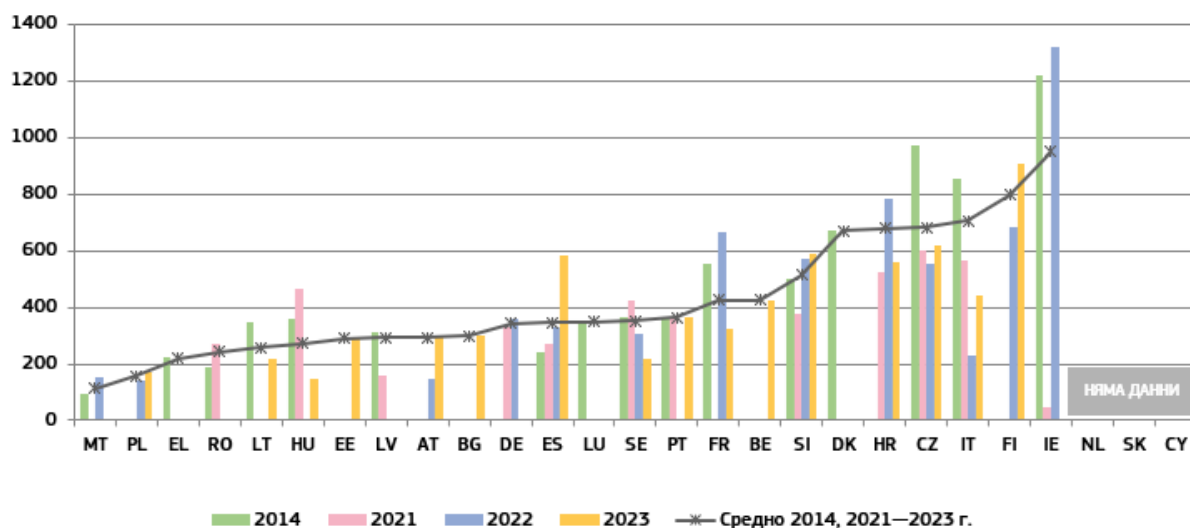
— Марка на ЕС —

Ефективното прилагане на правата на интелектуална собственост е от основно значение за стимулирането на инвестициите в иновации. Законодателството на ЕС относно марката на ЕС⁽⁵³⁾ предоставя значима роля на националните съдилища, като им дава право да действат като съдилища на ЕС и да вземат решения, засягащи единния пазар. На графика 18 е показана средната продължителност на делата за нарушения на марката на ЕС при съдебни спорове между частни лица.

⁵² Изчислението е направено въз основа на продължителността на делата за обжалване на решения на националните регулаторни органи, прилагащи националните закони за прилагане на регулаторната рамка на ЕС в областта на електронните комуникации (Директива 2002/19/ЕО (Директива за достъпа), Директива 2002/20/ЕО (Директива за разрешението), Директива 2002/21/ЕО (Рамкова директива), Директива 2002/22/ЕО (Директива относно универсалната услуга), както и друго приложимо право на ЕС, като например програмата за политиката в областта на радиочестотния спектър и решенията на Комисията в областта на радиочестотния спектър, с изключение на Директива 2002/58/ЕО относно правото на неприкосновеност на личния живот и електронните комуникации.

⁵³ Регламент (ЕС) 2017/1001 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2017 г. относно марката на Европейския съюз (ОВ L 154, 16.6.2017 г., стр. 1—99).

Графика 18: Марка на ЕС: средна продължителност на делата за нарушение на марката на ЕС през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост)



(*) Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. **FR, IT, LT, LU:** за данните за някои години е използвана извадка от дела. **DK:** данни от всички дела за марки (не само марки на ЕС), разглеждани от Морския и търговски съд; през 2023 г. са приключени 372 дела относно правата на интелектуална собственост. 53 са обикновени граждански дела, 275 са разглеждани като процедури за искове с малък материален интерес, а 44 са производства по прекратяване на дейността и производства по искове за преустановяване на нарушения. Информация относно сроковете за разглеждане на делата не е налична. **EL:** данни въз основа на среднопретеглената продължителност на делата в две съдилища. **ES:** при изчисляването на средната продължителност са включени дела относно други права върху интелектуалната собственост на ЕС. **PL:** За 2023 г. среднопретеглената стойност е изчислена въз основа на броя на решените дела. **FI:** За 2023 г. е поискано преюдициално заключение от Съда по едно от двете дела. Времето, през което делото е било висящо пред Съда, е включено в изчисляването на средния брой дни.

— Защита на потребителите —

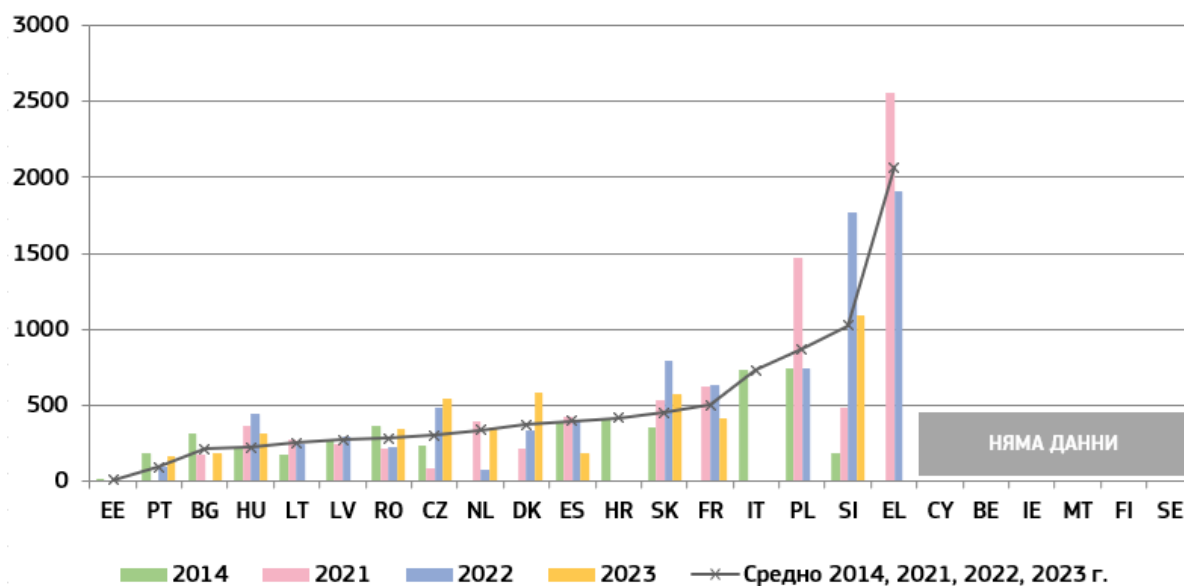
Ефективното прилагане на правото в областта на защитата на потребителите гарантира, че правата на потребителите са защитени и че предприятията, които нарушават потребителското право, не получават несправедливи облаги. Органите за защита на потребителите и съдилищата имат ключова роля за прилагането на правото на ЕС в областта на защитата на потребителите⁵⁴) в рамките на отделните национални системи за правоприлагане. На графика 19 е представена средната продължителност на делата за съдебен контрол върху решенията на органите за защита на потребителите, прилагащи правото на ЕС.

За потребителите или дружествата ефективното прилагане може да обхваща цяла верига от участници, която включва не само съдилища, но и административни органи. Продължителността на производствата пред органите за защита на потребителите е представена, за да се внесе повече яснота относно тази верига на правоприлагане. На графика 20 е показана средната продължителност, т.е. времето, необходимо за вземане

⁵⁴ Графики 20 и 21 са свързани с прилагането на Директивата относно неравноправните клаузи в потребителските договори (93/13/ЕИО), Директивата относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с тях гаранции (1999/44/ЕО), Директивата относно нелоялни търговски практики (2005/29/ЕО), Директивата относно правата на потребителите (2011/83/ЕС) и транспониращите ги национални разпоредби.

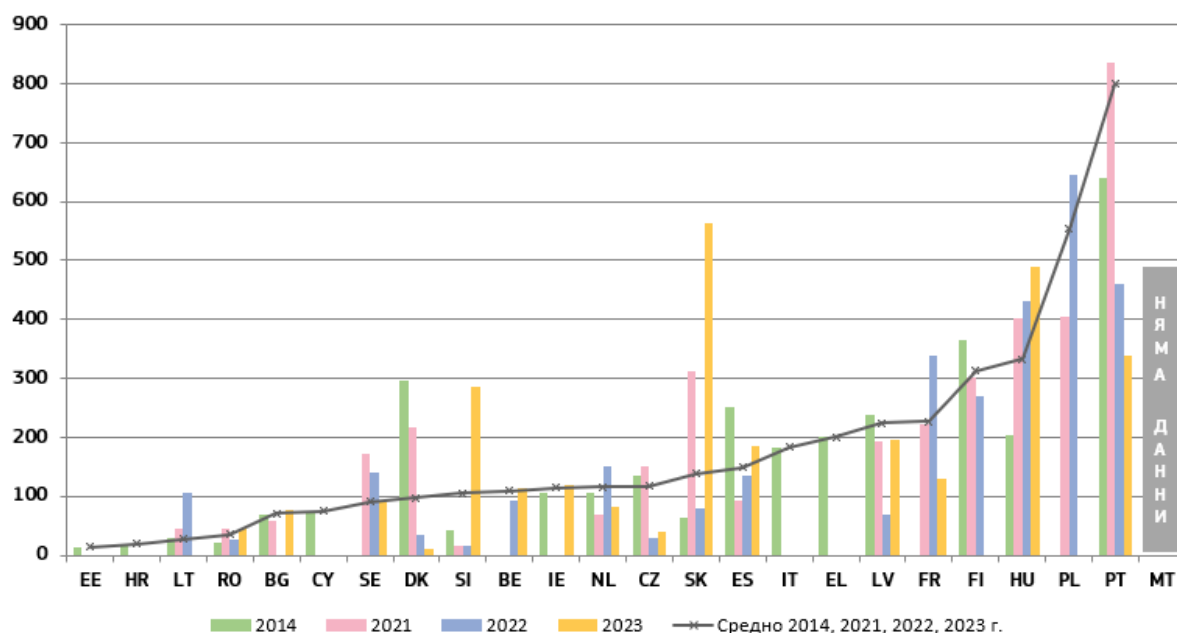
на административни решения от националните органи за защита на потребителите през 2014 и 2021—2023 г. Решенията включват: обявяване на нарушения на материалното право, разпореждане на временни мерки, заповеди за преустановяване на нарушаващите действия и въздържане от такива действия, започване на съдебни производства и приключване на дела.

Графика 19: Защита на потребителите: Средна продължителност на съдебния контрол през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)



(*) Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. **DE, LU, AT**: сценарият не е приложим, тъй като органите за защита на потребителите не разполагат с правомощия да вземат решения във връзка с нарушения на съответните правила на потребителското право. **EL** и **RO** са предоставили приблизителна оценка относно средната продължителност за някои години.

Графика 20: Защита на потребителите: Средна продължителност при вземането на административни решения от органите за защита на потребителите през 2014 г., 2021—2023 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)



(*) Среднопретегнатата стойност е определена според броя на делата през съответната година. **DE, LU, AT:** не е приложимо, тъй като органите за защита на потребителите не разполагат с правомощия да вземат решения във връзка с нарушения на съответните правила на потребителското право. **DK, EL, FR, RO** и **FI** са предоставили приблизителна оценка относно средната продължителност за някои години.

— Изпиране на пари —

Освен за лишаването на престъпниците от ресурси за извършване на незаконните им дейности и за ефективното разбиване на организирани престъпни групи, предотвратяването и борбата с изпирането на пари⁽⁵⁵⁾ са от решаващо значение за надеждността, целостта и стабилността на финансовия сектор, доверието във финансовата система и наличието на лоялна конкуренция на единния пазар⁽⁵⁶⁾. Изпирането на пари може да обезкуражи чуждестранните инвеститори, да доведе до нарушения в международните капиталови потоци и да окаже отрицателно въздействие върху макроикономическите резултати на държавите, което ще доведе до загуби на благосъстояние, а оттам и до изразходване на ресурси от по-продуктивни икономически дейности⁽⁵⁷⁾. Съгласно Директивата за борба с изпирането на пари държавите членки са длъжни да водят статистика за ефективността на своите системи за борба с изпирането

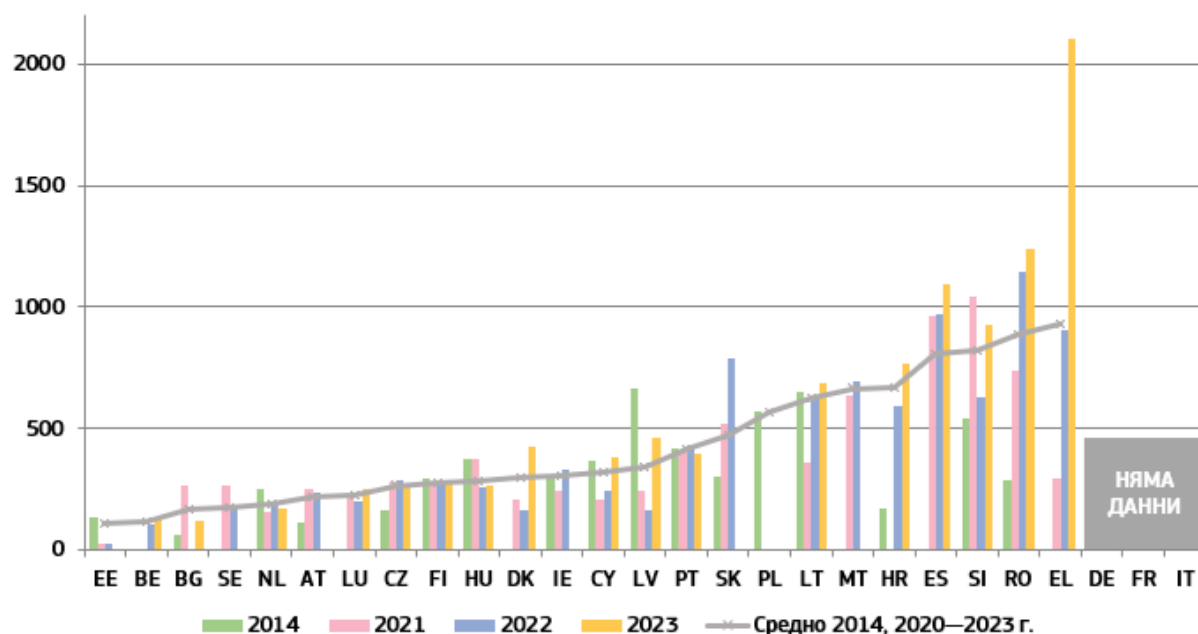
⁵⁵ В законодателството на ЕС са предприети мерки за борба с изпирането на пари посредством Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред.

⁵⁶ Съображение 2 от Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари или финансирането на тероризма.

⁵⁷ Бюлетин на МВФ, 8 март 2018 г.: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>

на пари и финансирането на тероризма⁽⁵⁸⁾. В сътрудничество с държавите членки чрез актуализиран въпросник бяха събрани данни за съдебните аспекти на националните режими за борба с изпирането на пари. На графика 21 е показана средната продължителност на съдебните дела на първа инстанция за престъпления, свързани с изпиране на пари.

Графика 21: Изпиране на пари: средна продължителност на съдебните дела през 2014, 2021—2023 г. (*) (на 1-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Експертната група по въпросите на изпирането на пари и финансирането на тероризма)



(*) Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. За **PT**: базата данни е сортирана по съответните критерии за всеки отделен съдебен окръг, за да се достигне до информацията, свързана с делата за изпиране на пари; по отношение на средния брой дни са отчетени датата на извършване на нарушението и датата на окончателното решение или приключването на делото. **CY**: делата за тежки престъпления пред наказателния съд се разглеждат средно в рамките на една година. Делата за по-леки престъпления пред районните съдилища се разглеждат за по-дълго време. **SK**: данните съответстват на средната продължителност на цялото производство, включително в апелативния съд.

— Борба с корупцията —

Корупцията е пречка за устойчивия икономически растеж, като отклонява ресурси от ползотворни резултати, подкопава ефективността на публичните разходи и задълбочава социалните неравенства. Тя възпрепятства ефективното и гладко функциониране на единния пазар, създава несигурност при извършването на стопанска дейност и възпира инвестициите. Корупцията е особено сложна за преодоляване, тъй като, за разлика от повечето престъпления, и двете страни по дадено дело за корупция като цяло имат интерес да я запазят в тайна. Това също така допринася за общата трудност да се определи количествено действителният мащаб на явлениято корупция в целия ЕС. Корупцията представлява особено тежко престъпление с трансгранично измерение, уредено в член 83, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз,

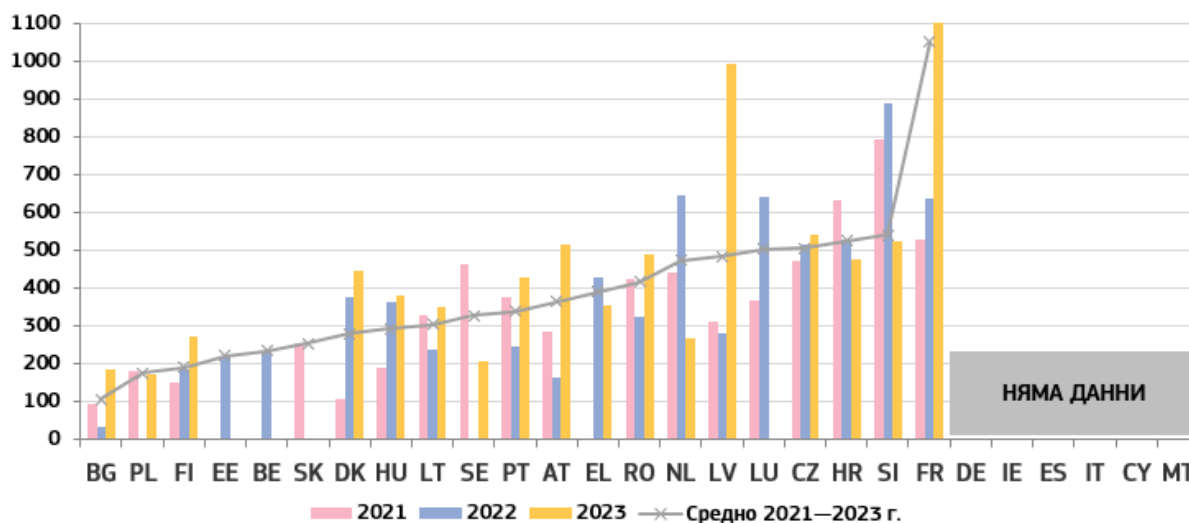
⁵⁸ Член 44, параграф 1 от Директива (ЕС) 2015/849. Вж. също преработения член 44 от Директива (ЕС) 2018/843, който влезе в сила през юни 2018 г. и трябваше да бъде приведен в действие от държавите членки до януари 2020 г.

на което може да се противодейства ефективно само чрез общи минимални правила, обхващащи целия Европейски съюз. На 3 май 2023 г. Комисията представи предложение за Директива относно борбата с корупцията по наказателноправен ред, придружено от съвместно съобщение относно борбата с корупцията⁵⁹). С предложението за директива се актуализират и хармонизират правилата на ЕС относно определенията и наказанията за свързаните с корупция престъпления, за да се гарантират високи стандарти в борбата с всички свързани с корупция престъпления (т.е. подкуп, но също и злоупотреба с имущество, търговия с влияние, злоупотреба със служебно положение, възпрепятстване на правосъдието и незаконно обогатяване, имащо отношение към свързано с корупция престъпление) с цел подобро предотвратяване на корупцията и подобряване на правоприлагането. В сътрудничество с държавите членки през 2022 г. беше разработен нов въпросник с цел да се съберат данни относно продължителността на съдебните производства пред първоинстанционните съдилища по дела, свързани с подкупи, които са представени в графика 22 по-долу⁶⁰).

⁵⁹ Предложение за Директива относно борбата с корупцията COM(2023) 234 и Съвместно съобщение относно борбата с корупцията JOIN(2023) 12 final.

⁶⁰ Вниманието при този случай на събиране на данни беше насочено към първоинстанционните наказателни съдилища, които обикновено допринасят в най-голяма степен за общата продължителност на наказателните производства.

Графика 22: Корупция (подкупи): средна продължителност на съдебните дела от 2021 г. до 2023 г. (*) (на I-ва инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и националните звена за контакт за борба с корупцията)



(*) Среднопретеглената стойност е определена според броя на делата през съответната година. **DE, IE, ES, IT, CY, MT** не са отговорили на този въпрос. **NL**: при това изчисление за 2022 г. срокът започва да тече от датата, на която прокуратурата е призовала обвиняемия да се яви в съда; срокът изтича в деня, в който съдията от първата инстанция произнесе окончателната присъда. Средното време за разглеждане на посочените по-горе 35 дела е 645 дни. Все пак трябва да се вземе предвид фактът, че делото често не е готово за изслушване в момента, в който започва да тече срокът. Поради това е необходимо известно време, преди делото да бъде представено за изслушване. Средният период от време от първото изслушване до постановяването на окончателната присъда е 194 дни.

2.1.4. Обобщение относно ефикасността на правосъдните системи

Ефикасните правосъдни системи управляват натовареността и изоставането си при разглеждането на дела, а постановяването на решения става без излишно забавяне. Поради това основните показатели, използвани в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за наблюдение на ефикасността на правосъдните системи, са **продължителността на производствата** (необходимото време за разглеждане на висящите дела или средният срок в дни, необходим за решаване на дадено дело), **делът на приключените производства** (съотношението между броя на решените дела и броя на новозаведените дела) и броят на **висящите дела** (които в края на годината остава да бъдат разгледани).

Общи данни за ефикасността

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. съдържа данни за ефикасността за период от девет години (2014—2023 г.). Началото на този период от време беше актуализирано от 2012 на 2014 г., за да се осигури по-голяма наличност на данни, като същевременно се запази подобна продължителност, от която да се изведат тенденциите. Този период от време също така позволява да се отчете фактът, че при реформите в областта на правосъдието често е необходимо време, за да се прояви тяхното въздействие.

Данните от 2014 г. до 2023 г. за гражданските, търговските и административните дела показват положителни тенденции в повечето случаи. След отчетения през 2020 г. спад в ефикасността, който е възможно да се дължи на пандемията от COVID-19, през 2021 г. и (дори повече) през 2022 г. се наблюдава връщане към нивата на ефикасност от 2019 г. През 2023 г. в някои от отчитащите данни държави членки ефикасността продължи да се подобрява, докато в други нивата на ефикасност останаха стабилни. Това показва ефектът от мерките, предприети от държавите членки, за да направят своите системи по-устойчиви на смущения в бъдеще.

В държавите членки, за които през последните години в контекста на европейския семестър се считаше, че са изправени пред специфични предизвикателства, е налице известно положително развитие ⁽⁶¹⁾.

- От 2014 г. насам, въз основа на наличните данни за тези държави членки, **продължителността на съдебните производства на първа инстанция** в широката категория „всички дела“ (графика 4) намалява или е останала стабилна в 16 държави членки. При категорията „спорни производства по граждански и търговски дела“ (графика 5) продължителността на съдебните

⁶¹ В рамките на европейския семестър Съветът, въз основа на предложението на Комисията, отправи до седем държави членки през 2019 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PT и SK) и до осем държави членки през 2020 г. (HR, IT, CY, HU, MT, PL, PT и SK) специфични препоръки относно правосъдните им системи. През 2021 г. нямаше специфични препоръки поради текущия процес в рамките на МВУ. През 2022 г. имаше две държави членки (PL и HU) със специфични препоръки, свързани с независимостта на съдебната власт. Освен това през 2023 г. за две държави членки (HU, PL) беше посочена правосъдната система. През 2023 г. единствено Полша получи специфична препоръка за правосъдната си система, която бе основана на специфичната препоръка от 2022 г. През 2024 г. SK получи специфична препоръка, свързана с правосъдната система и уредбата за борба с корупцията, HU получи специфична препоръка, свързана с върховенството на закона в по-общ план, а BG получи специфична препоръка относно регулаторните органи и тяхната независимост. Съгласно проекта на Комисията от юни 2025 г., в специфичните препоръки за SK, HU и BG се повтарят същите проблеми. Освен това в тях са разгледани ефективността на мерките за борба с корупцията на BG и законодателният процес в SK, а на ES е издадена специфична препоръка относно ефикасността на съдебната система. Няколко ПВУ включват мерки за повишаване на ефикасността, качеството или независимостта на правосъдието.

производства на първа инстанция продължи да намалява или остана стабилна в 13 държави членки. На графики 4 и 5 е показано намалението на продължителността на производствата в осем държави членки в сравнение с предходната година във всяка категория, в някои случаи под нивата от 2020 г. При административните дела (графика 7) от 2012 г. насам продължителността на производствата е намаляла или е останала стабилна в около 15 държави членки. В сравнение с предходната година през 2023 г. продължителността на производствата при административните дела е намаляла в 12 държави членки.

- В информационното табло се представят данни за **продължителността на производствата на всички съдебни инстанции** за спорните производства по граждански и търговски дела (графика 6), както и за административните дела (графика 8). Данните показват, че в пет от държавите членки, за които е установено, че срещат затруднения във връзка с продължителността на производствата в първоинстанционните съдилища, съдилищата от по-висша инстанция са работили по-ефикасно. При все това в пет други държави членки, които срещат затруднения, средната продължителност на производствата в съдилищата от по-висша инстанция е дори по-голяма, отколкото в първоинстанционните съдилища.
- В широката категория „всички дела“ и в категорията „спорни производства по граждански и търговски дела“ (графики 9 и 10) общият брой на държавите членки, в които **делът на приключените производства** е над 100 %, е останал същият, както през 2022 г. През 2023 г. 18 държави членки, включително тези, които се сблъскват с предизвикателства, са отчетли висок дял на приключените производства (над 97 %) Това означава, че като цяло съдилищата са в състояние да се справят с новозаведените дела в тези категории. Що се отнася до административните дела (графика 11), през 2023 г. в 14 държави членки делът на приключените производства е останал като цяло същият, както през 2022 г. Макар че делът на приключените производства по отношение на административните дела като цяло е по-нисък в сравнение с други категории дела, 15 държави членки продължават да постигат добър напредък. По-специално седем от държавите членки, срещащи затруднения, отчетат увеличение на дела на приключените административни производства от 2014 г. насам.
- От 2014 г. насам ситуацията остава стабилна или продължава да се подобрява в четири от държавите членки, срещащи най-големи затруднения при справянето с **натрупаните дела**, независимо от категорията на делата (графика 12). През 2023 г., макар да е увеличен броят на висящите дела, броят на висящите дела в 10 държави членки е останал стабилен при спорните производства по граждански и търговски дела (графика 13) и при административните дела (графика 14). Въпреки това все още се наблюдават значителни различия между държавите членки с относително малко на брой висящи дела и тези с висок брой висящи дела.

Ефикасност в специфични области на правото на ЕС

Данните за средната продължителност на производствата в специфични области на правото на ЕС (графики 15—22) дават представа за функционирането на правосъдните системи по тези конкретни видове търговски спорове.

Данните за ефикасността в специфични области на правото на ЕС се събират въз основа на тясно определени сценарии, така че броят на съответните дела може да е малък. Въпреки това в сравнение с изчислената продължителност на производствата,

представена в общите данни относно ефикасността, тези данни показват действителната средна продължителност на всички съответни дела в специфични области в рамките на една година. Заслужава да се отбележи, че държави членки, в които общите данни за ефикасността не изглежда да показват затруднения, отчитат въпреки това значително по-дълга средна продължителност на производствата в специфични области на правото на ЕС. В същото време продължителността на производствата в различни специфични области също може да се различава значително в рамките на една и съща държава членка.

Друга графика, въведена през миналата година, е насочена към продължителността на наказателните производства, по-специално тези, свързани с подкупи, чрез които се разкрива равнището на ефикасността в тази област на правото на ЕС.

И накрая, информационното табло за 2025 г. продължава да осигурява информация за ефикасността на цялата верига на правоприлагане, което е важно за положителната бизнес и инвестиционна среда. Например във връзка с делата, свързани с конкурентното право, е изготвена графика, насочена към продължителността на производствата пред националния орган за защита на конкуренцията и съдебния контрол на решенията на този орган.

- Що се отнася до **съдебния контрол на делата в областта на конкуренцията** (графика 15), с нарастването на общата натовареност на съдилищата в целия ЕС продължителността на производствата по съдебен контрол е намаляла или се е запазила стабилна в пет държави членки, а в седем е нараснала. Въпреки тази умерено положителна тенденция през 2023 г. седем държави членки отчитат средна продължителност над 1 000 дни. При **производствата пред националните органи за защита на конкуренцията** (графика 16) единадесет държави членки отчитат продължителност под 1 000 дни. Измежду държавите членки, за които е посочено, че изпитват проблеми с ефикасността на съдебния контрол на делата в областта на конкуренцията, три са сред държавите с най-висока ефикасност по отношение на производствата пред националните органи за защита на конкуренцията.
- Що се отнася до **електронните комуникации** (графика 17), натовареността на съдилищата намалява спрямо предходните години, като се запазва наблюдаваната през 2022 г. положителна тенденция за спад на продължителността на производствата. През 2023 г. девет държави членки отчитат намаляване на средната продължителност на производствата или стойностите остават стабилни спрямо 2022 г., а в седем държави членки се наблюдава увеличаване.
- Що се отнася до **делата за нарушения на марката на ЕС** (графика 18), през 2023 г. общата натовареност е намаляла в сравнение с 2022 г. Въпреки това, макар че четири държави членки са успели да се справят по-ефикасно с натовареността на съдилищата си, като отчитат намалена или стабилна продължителност на производствата, в шест държави членки се наблюдава ясно увеличение на средната продължителност на производствата.
- Що се отнася до **правото на ЕС в областта на защитата на потребителите**, може да се види евентуалното комбинирано въздействие на веригата на правоприлагане, състояща се както от административния, така и от съдебния контрол (графики 19 и 20). През 2023 г. шест държави членки отчитат, че органите за защита на потребителите издават решение по дела, обхванати от потребителското право на ЕС, средно за по-малко от три месеца. В девет други

държави членки издаването на решение отнема до една година. Когато решенията на органите за защита на потребителите са оспорвани в съда, тенденциите по отношение на продължителността на съдебния контрол на административното решение през 2023 г. се различават от тези през 2022 г., като в пет държави членки има увеличение, а в други пет — намаление. В две държави членки средната продължителност на съдебния контрол продължава да бъде над 1 000 дни.

- Ефективните мерки за борба с **изпирането на пари** са от решаващо значение за защитата на финансовата система, гарантирането на лоялна конкуренция и предотвратяването на отрицателни икономически последици. Твърде продължителните съдебни производства могат да възпрепятстват способността на ЕС да се бори срещу изпирането на пари или да намалят ефективността на усилията в тази област. На графика 21 са представени актуализирани данни за продължителността на съдебните производства за престъпления, свързани с изпирането на пари. От нея е видно, че докато в седем държави членки съдебните производства на първа инстанция отнемат средно до една година, в пет държави членки тяхната продължителност е средно до две години, а в пет държави членки те отнемат средно до 3,5 години ⁽⁶²⁾.
- **Корупцията** е особено тежко престъпление с трансгранично измерение. Тя води до отрицателни икономически последици и може да ѝ се противодейства ефективно само чрез общи минимални правила, обхващащи целия ЕС. В информационното табло са представени графики относно продължителността на съдебните производства за престъпления, свързани с подкупи. Графика 22 показва различните равнища на наличие на данни сред държавите членки и разликите в средната продължителност на производствата пред първоинстанционните наказателни съдилища. Ако се разгледат данните за 2023 г., в осем държави членки производствата приключват в рамките на около година, докато в останалите седем, за които са налични данни, производствата могат да отнемат до две години. Като цяло сложността във връзка с наказателното преследване на престъпления, свързани с подкупи, и произнасянето по тези дела отразява тежестта на този вид престъпление. Това е отразено и в продължителността на производствата.

2.2. Качество на правосъдните системи

Не съществува един-единствен начин за измерване на качеството на правосъдните системи. В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. продължават да се разглеждат фактори, които като цяло се смятат за уместни за подобряване на качеството на правосъдието. Те се разпределят в четири категории:

- 1) достъп до правосъдие за обществеността и предприятията;
- 2) подходящи финансови и човешки ресурси;
- 3) въвеждане на инструменти за оценка;

⁶² С Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред ще бъдат премахнати някои правни пречки, които биха могли да забавят наказателното преследване, например правилото, според което наказателно преследване за изпиране на пари може да започне едва след приключване на производството за свързаното предикатно престъпление. Държавите членки трябваше да транспонират директивата до 8 декември 2020 г.

4) цифровизация.

2.2.1. Достъп до правосъдие

Необходима е достъпност по цялата верига на правораздаване, за да се даде възможност на всички хора, включително на хора, изложени на риск от дискриминация, възрастни хора и жертви на престъпления, да получат съответната информация — за правосъдната система, за начините да се подаде иск и свързаните с това финансови аспекти, за актуалното състояние на производствата от началото до приключването им — и да имат достъп онлайн до решението.

— *Правна помощ, съдебни такси и такси за правни услуги* —

Разходите за водене на съдебни спорове са ключов фактор, който определя достъпа до правосъдие. Високите разходи за водене на съдебни спорове, включително съдебните такси (⁶³) и таксите за правни услуги (⁶⁴), могат да възпрепятстват достъпа до правосъдие. Разходите за водене на съдебни спорове по граждански и търговски дела не са хармонизирани на равнище ЕС. Те се регулират от националното законодателство и се различават в отделните държави членки.

Достъпът до правна помощ е основно право, залегнало в Хартата на основните права на ЕС (⁶⁵). То дава възможност за достъп до правосъдие на лицата, които в противен случай не биха могли да поемат или предплатят разходите за водене на съдебни спорове. В повечето държави членки предоставянето на правна помощ е обусловено от доходите на кандидата (⁶⁶).

На графика 23 е показана възможността за получаване на пълна или частична правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право, включващо иск на стойност 6 000 EUR. В графиката се съпоставят установените във връзка с предоставянето на правна помощ прагове на доходите, изразени като процент от установения от Евростат праг на бедността за всяка държава членка (⁶⁷). Например, ако посоченият праг за предоставяне на правна помощ е определен на 20 %, това означава, че кандидат за помощ, чийто доход е с 20 % по-висок от установения от Евростат праг

⁶³ За съдебна такса се счита сумата, която трябва да се заплати за образуване на ненаказателно съдебно производство в съд или трибунал.

⁶⁴ Такси за правни услуги са възнагражденията на адвокатите за услугите, които предоставят на клиентите си.

⁶⁵ Член 47, параграф 3 от Хартата на основните права на ЕС.

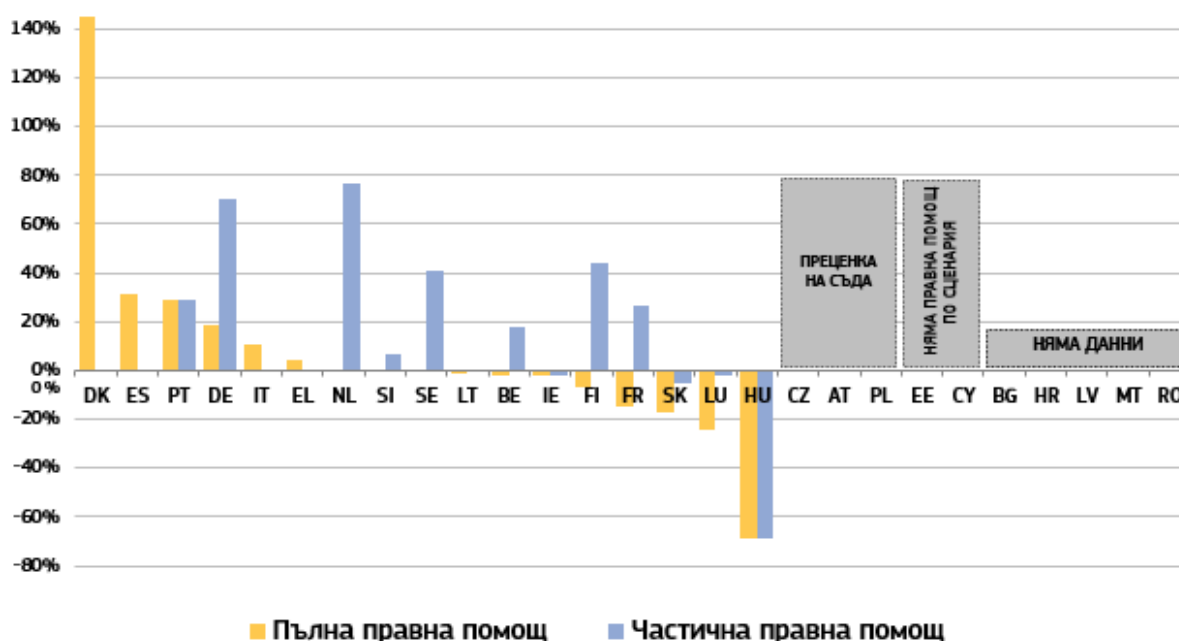
⁶⁶ Държавите членки използват различни методи за установяване на прага за допустимост, напр. различни референтни периоди (месечен/годишен доход). В 14 държави членки също така е налице праг, свързан с личния капитал на кандидата за правна помощ. Това не е отчетено в тази графика. В BE, BG, IE, ES, FR, HR, HU, LT, LU, NL и PT определени групи лица (например лица, които получават определени помощи) получават автоматично право на правна помощ по граждански/търговски спорове. Допълнителните критерии, които държавите членки могат да използват, като например въпросите по съществото на делото, не са отразени в тази графика. Макар това да няма пряко отношение към показаната графика, в няколко държави членки (AT, CZ, DE, DK, IT, NL, PL, SI) правна помощ може да се предоставя не само на физически лица. В ЕЕ решението за предоставяне на правна помощ не се обуславя от равнището на финансовите ресурси на кандидата. В ІЕ за частична правна помощ трябва да се вземат под внимание и разполагаемите активи на кандидата. В LV данните не са съпоставими с тези от предходната година поради адаптиране на методиката за изчисляване.

⁶⁷ С цел да се съберат съпоставими данни, прагът на бедността, установен от Евростат за всяка държава членка, е преобразуван в месечен доход. Прагът за риска от изпадане в бедност (РИБ) е определен на 60 % от медианния национален приравнен разполагаем доход на домакинствата. Европейско изследване на доходите и условията на живот, таблица на Евростат [ilc_li01,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li01/default/table?lang=en).

на бедността за неговата държава членка, отговаря на условията за получаване на правна помощ. Ако посоченият праг за предоставяне на правна помощ обаче е определен под 0, това означава, че лице, чийто доход е под прага на бедността, може да не отговаря на условията за получаване на правна помощ.

Девет държави членки използват система за правна помощ, която покрива 100 % от процесуалните разходи (пълна правна помощ) и която се допълва от система, покриваща части от разходите (частична правна помощ), като за нея се прилагат различни критерии за допустимост. Десет държави членки използват или система за пълна правна помощ, или система за частична правна помощ, но не и двете едновременно. В четири държави членки съдилищата разполагат със свобода на преценка дали да предоставят правна помощ.

Графика 23: Праг на доходите за предоставяне на правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право, 2024 г. (*) (разлики в % спрямо прага на бедността, установен от Евростат) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа ⁽⁶⁸⁾)



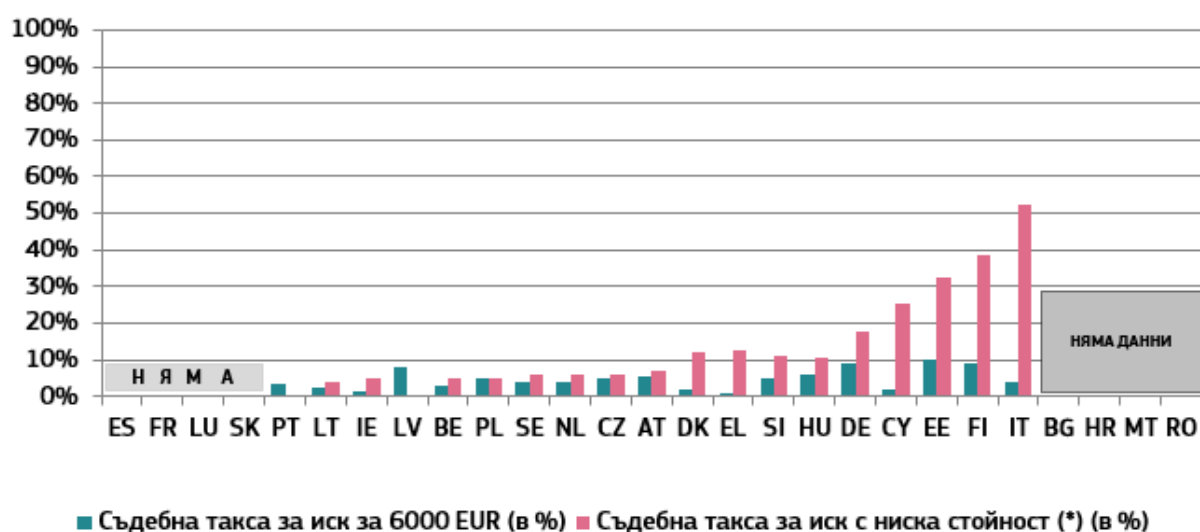
(*) Изчисленията са основани на стойностите на праговете за риска от изпадане в бедност (РИБ) за 2023 г. **BE, DE, ES, FR, IE, IT, LT, LU, NL, SI, SK, FI:** За правната помощ трябва да се вземат предвид и разполагаемите активи на кандидата. **EL:** Получателят на правна помощ е лицето, чийто капиталов годишен доход не надхвърля 2/3 от най-ниските годишни заплати, както са предвидени в действащото законодателство. **LU:** Въведен е режим на частична правна помощ. Няма конкретен праг, като предоставянето на правна помощ зависи от цялостното финансово и семейно положение на кандидата. **BG, HR, LV, MT и RO:** не са предоставени данни.

Получателите на правна помощ често са освободени от заплащането на съдебни такси. Само в шест държави членки (България, Чехия, Гърция, Австрия, Малта и Полша) получателите на правна помощ не са автоматично освободени от заплащането на

⁶⁸ Данните за 2024 г. са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (ССВЕ) на въпросник, основан на следния конкретен сценарий: спор между потребител и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6 000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат). Като се има предвид, че условията за предоставяне на правна помощ зависят от положението на кандидата за правна помощ, е използвана следната хипотеза: несемейно работещо лице на възраст 35 години, без задължения за издръжка на зависимо лице или без застраховка за правни разноски, с постоянни доходи и живеещо в апартамент под наем.

съдебни такси. В Чехия съдът решава за всеки отделен случай дали да освободи получателя на правна помощ от заплащането на съдебни такси. В Люксембург страните по делото, на които е предоставена правна помощ, не е необходимо да заплащат такси за съдебен изпълнител. На графика 24 се сравнява размерът на съдебната такса за двата сценария, представен като част от стойността на иска. Ако например на графиката по-долу съдебната такса е 10 % от иск на стойност 6 000 EUR, потребителят ще трябва да заплати съдебна такса в размер на 600 EUR, за да бъде образувано съдебно производство. При иска с ниска стойност като основа се взема установеният от Евростат праг за риска от изпадане в бедност (РИБ) за всяка държава членка.

Графика 24: Съдебна такса за образуване на съдебно производство по конкретно дело в областта на потребителското право, 2024 г.(*) (размер на съдебната такса като процент от стойността на иска) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа ⁽⁶⁹⁾)



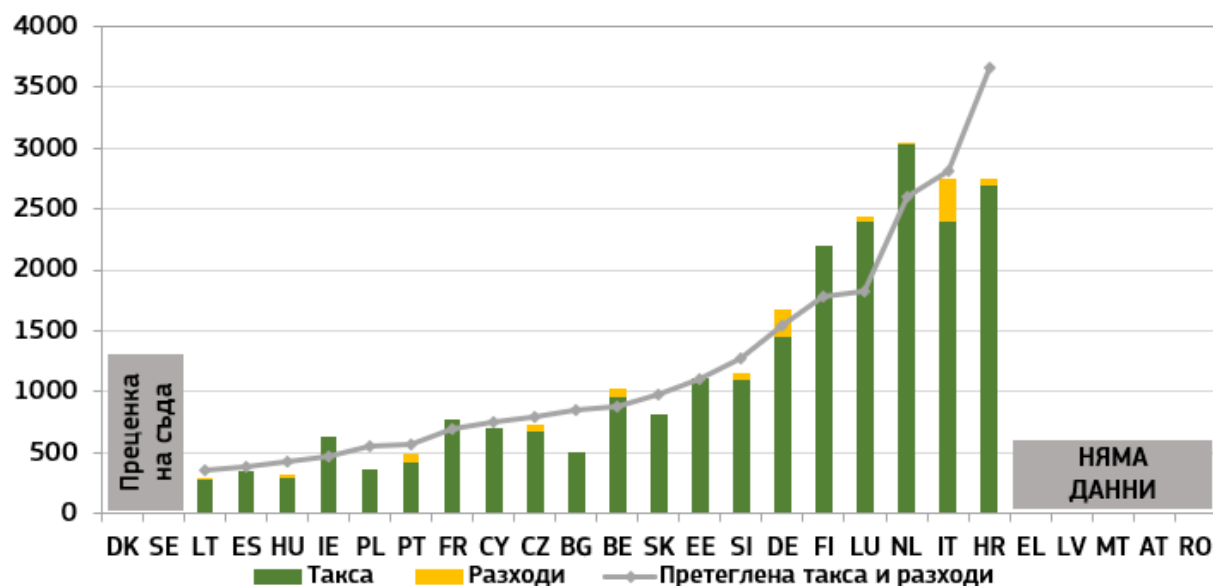
(*) Изчисленията са основани на стойностите на праговете за риска от изпадане в бедност (РИБ) за 2023 г. „Иск с ниска стойност“ означава иск, чиято стойност съответства на установения от Евростат праг на бедността за едно лице за всяка държава членка, преобразуван в месечен доход (напр. за 2022 г. тази стойност е вариала от 326 EUR в BG до 2 381 EUR в LU). BE: вноска във Фонда за правна помощ от втора линия в размер на 24 EUR; деловодни такси: 50 EUR или 165 EUR. След това, ако делото бъде прекратено/има осъдителна присъда: евентуално 1 350 EUR като парично обезщетение за разноски по производството. NL: размерът на съдебните такси е за страна по делото с годишен доход под 30 000 EUR. SE: Съдебната такса се прилага, когато стойността на иска надвишава 2 329 EUR.

На графика 25 е представена ставката на правната помощ, платена на адвокати в наказателно производство за конкретно наказателно дело въз основа на работа по казус⁽⁷⁰⁾. Анкетираните са посочили каква сума биха получили адвокатите от държавния бюджет при описания сценарий с фиктивен характер.

⁶⁹ Данните, отнасящи се до праговете за доходите, валидни през 2023 г., са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (CCBE) на въпросник, основан на следния сценарий: потребителски спор между физическо лице и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6 000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат).

⁷⁰ Вж. бележка под линия 70, Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г. за описанието на казуса.

Графика 25: Ставка на правната помощ, платена на адвокатите на защитата по конкретно наказателно дело, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия и Съветът на адвокатурите и правните общества в Европа (71))



(*) Данните се събират въз основа на работа по конкретен казус. Всички суми са в евро, а когато е необходимо, са конвертирани от национални валути⁷². За да се вземат предвид икономическите различия между държавите членки, добавената стойност на хонорара и разхода е разделена на сравнителните индекси за равнищата на цените, изразени в проценти, като средната стойност за ЕС е 100 %, за DK е 149 % и за BG е 59 %⁷³. По този начин се извършват корекции на сумата на хонорарите и разходите, получавана от адвокатите. **AT**: австрийската система за правна помощ се финансира от държавата и е основана на солидарността на всички австрийски адвокати, като всички те участват съгласно основана на ротация схема в системата за правна помощ. По принцип отделните адвокати не получават пряко възнаграждение за предоставени услуги по правна помощ. Вместо това австрийската държава изплаща ежегодно еднократна сума на австрийската адвокатска колегия за всички услуги по правна помощ, предоставени от всички адвокати. Австрийската адвокатска колегия разпределя тази сума между регионалните адвокатски колегии въз основа на броя на вписаните адвокати, които са предоставили услуги по правна помощ, и на броя на случаите на предоставяне на правна помощ от страна на регионалните адвокатски колегии. Паричните средства се използват за социалноосигурителната и пенсионната схема на адвокатите, която не се финансира от държавата. **IE**: Юридическата професия се упражнява от баристъри и солиситъри. Правната помощ за всяка от професиите е различна. На графиката по-горе е представен максималният размер на таксата, която може да бъде начислена по схемата за правна помощ в конкретния сценарий.

— Достъп до алтернативни способи за разрешаване на спорове —

На графика 26 са представени усилията на държавите членки за насърчаване на доброволното използване на алтернативни способи за разрешаване на спорове (АРС) с

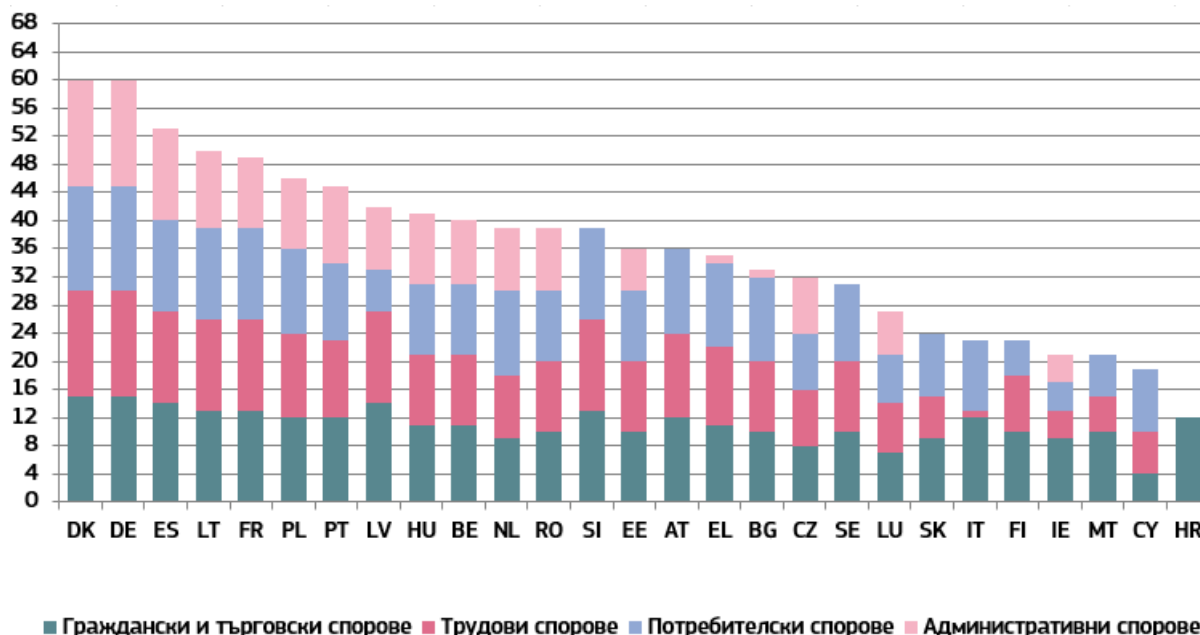
⁷¹ Данните, отнасящи се до праговете за доходите, валидни през 2022 г., са събрани чрез отговори на членове на Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (CCBE) на въпросник, основан на следния сценарий: потребителски спор между физическо лице и дружество (посочени са две различни стойности на иска: 6 000 EUR и прагът за РИБ за всяка държава членка, установен от Евростат).

⁷² За конвертирането са използвани референтните валутни курсове за евро на Европейската централна банка, приложими на 30 септември 2024 г. — 1,9558 BGN, 25,184 CZK, 7,4560 DKK, 396,88 HUF, 4,2788 PLN, 4,9753 RON, 11,3000 SEK.

⁷³ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00120/default/table?lang=en&category=t_prc.t_prc_ppp

помощта на конкретни стимули. Те могат да се различават в зависимост от съответната област на правото ⁽⁷⁴⁾

Графика 26: Насърчаване и стимулиране на използването на способи за APC, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия ⁽⁷⁵⁾)



(*) Максимален брой точки: 68 точки. Обобщени показатели въз основа на следните показатели: 1) уебсайт, предоставящ информация относно APC; 2) информационни кампании в медиите; 3) брошури за широката общественост; 4) предоставяне от съда на специални информационни сесии за APC при поискване; 5) съдебен координатор за APC/медиация; 6) публикуване на оценки за използването на APC; 7) публикуване на статистически данни за използването на APC; 8) правната помощ покрива частично или изцяло направените разходи за APC; 9) пълно или частично възстановяване на съдебните такси, включително държавните такси, ако APC е довело до успешно разрешаване на спора; 10) не се изисква адвокат за процедурата по APC; 11) съдията може да действа като медиатор; 12) споразумението, постигнато от страните, се признава от съда; 13) възможност за образуване на производство/подаване на иск и представяне на документални доказателства онлайн; 14) страните могат да бъдат информирани за започването и за различните етапи на процедурите по електронен път; 15) възможност за онлайн плащане на приложимите такси; 16) използване на технологии (приложения за изкуствен интелект, чатботове) за улесняване на подаването и разрешаването на споровете; и 17) други средства. За всеки един от тези 17 показателя се присъжда по една точка за всяка област на правото. **IE**: административните дела попадат в категорията на гражданските и търговските дела. **EL**: при процедурите за възлагане на обществени поръчки има възможност за прилагане на APC на етапа пред административните апелативни съдилища. **ES**: APC е задължително по трудовоправни дела. **PT**: при граждански/търговски спорове съдебните такси се възстановяват само когато делото се разглежда от мирови съдия. **SK**: словакият правен ред не допуска използването на APC за административни цели. **FI**: потребителските и трудовите спорове също се считат за граждански дела. **SE**: Съдиите имат процесуална автономия по отношение на APC. Съдията е длъжен да се стреми към доброволно уреждане на спора, освен ако това е неуместно поради естеството на делото.

⁷⁴ Способите за насърчаване и стимулиране на използването на APC не включват случаите, в които съществуват задължителни изисквания за използване на APC преди сезирането на съда. Такива изисквания могат да породят опасения по отношение на тяхната съвместимост с правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в Хартата на основните права на ЕС.

⁷⁵ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

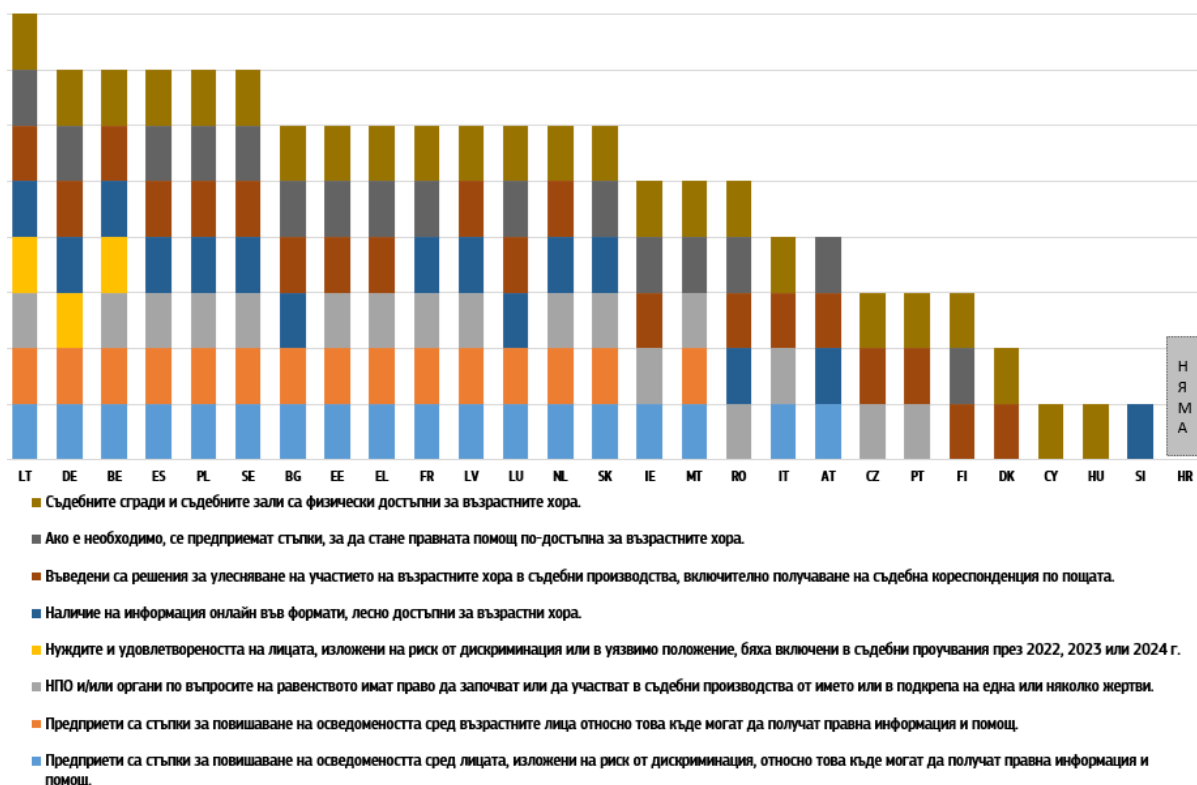
— Специфични практики за достъп до правосъдие —

В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. бе представена специална графика относно специфичните практики за улесняване на равния достъп до правосъдие за лицата с увреждания. В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2023 г. беше продължено проучването на избрани специфични практики, с които се улеснява равният достъп до правосъдие за лицата, изложени на риск от дискриминация, както и на две конкретни групи лица: възрастните хора и жертвите на насилие над жени и домашно насилие. В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. отново се прави преглед на тези избрани специфични практики две години след последното представяне на тези данни.

В графиката по-долу са очертана стъпките, предприети от всяка държава членка за справяне с пречките пред правосъдието, с които се сблъскват лицата, изложени на риск от дискриминация, включително възрастните хора. Това включва и физическата достъпност на сградите на съдилищата, достъпът до правна информация, правната консултация или правната помощ, както и формата на онлайн информацията.

На графиката се виждат редица положителни тенденции, включително по отношение на физическата достъпност на сградите на съдилищата и съдебните зали, достъпността на правната помощ или съществуващите решения, които помагат на възрастните хора да участват в съдебни производства. На нея също така се вижда, че информацията е налична в по-голяма степен онлайн в лесно достъпни за възрастните хора формати и че неправителствените организации или органите по въпросите на равенството имат право да започват или да участват в съдебни производства в по-голям брой държави членки. Някои от държавите членки обаче продължават да изпитват затруднения. Все още има държави членки, в които напредъкът е бавен и в които ситуацията е в застой или дори се влошава.

Графика 27: Специфични практики за достъп до правосъдие на лицата, изложени на риск от дискриминация⁷⁶, и възрастните хора⁷⁷ (източник: Европейската комисия⁷⁸)



(*) **BE:** Unia е независима публична институция, която насърчава равенството и се бори с дискриминацията. Има и специализирани уебсайтове, включително Just-on-web и e-deposit. **DK:** Хората могат да бъдат освободени от изискването за използване на цифрови обществени решения, например ако нямат достъп до компютър, смартфон или таблет на местопребиваването си. В специални случаи съдът може да реши, че дадено лице може да бъде освободено от изискването за използване на уебсайта minretssag.dk, ако лицето е със специфични увреждания или няма цифрови умения. **IE:** Ирландската комисия по правата на човека и равенството има правомощието да подаде молба до Висшия съд, Апелативния съд или Върховния съд за свобода да се яви пред съда като amicus curiae по производства, свързани с правата на човека и/или равенството. Електронното подаване на документи не заменя традиционните форми на подаване и връчване на документи. **ES:** В член 7 от испанския Граждански процесуален закон са въведени няколко нови разпоредби, за да се гарантира, че възрастните хора имат лесен достъп до правосъдие. **HR:** последното проучване от този вид е било проведено през 2017 г. В ново проучване, което ще се проведе през 2025 г., въпросите ще бъдат разделени по възрастова група на участниците. **IT:** не всички съдебни помещения са достъпни за възрастни хора. **FI:** служителите, осигуряващи правна помощ, могат да организират посещения при възрастен човек, за да се разреши проблемът му. **LT:** Съгласно Закона за гарантираната от държавата правна помощ, жертвите на престъпни деяния, извършени с намерение да бъде изразена омраза към тях, включително въз основа на възраст, имат право на правна помощ, независимо от доходите и имуществото им. **MT:** През 2023 г.

⁷⁶ Лица, изложени на риск от дискриминация, по-специално въз основа на основанията, изброени в член 19 от Договора за функционирането на Европейския съюз: „пола, расата или етническият произход, религията или убежденията, наличието на физическо или умствено увреждане, възрастта или сексуалната ориентация, и в член 21 от Хартата на основните права: „пол, раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация.“

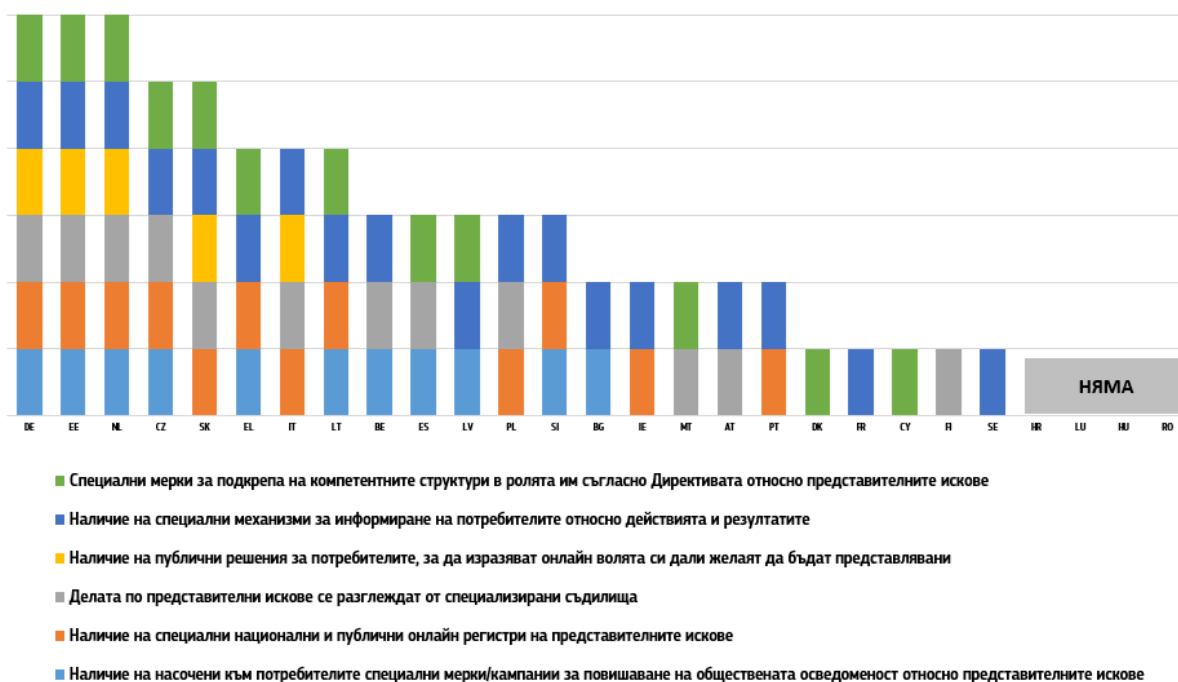
⁷⁷ За целите на тази графика — лица на възраст 65 или повече години.

⁷⁸ Данните за 2023 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Legal Aid Malta подписа меморандум за разбирателство с Министерството на активния живот на възрастните хора и общностните грижи, за да предоставя безплатна правна помощ на възрастни клиенти (клиенти на възраст над 60 години) както по граждански, така и по наказателни дела, включително дела, по които възрастни хора са жертви на престъпления или са претърпели насилие, основано на пола. **NL:** Съдебната власт информира хората къде могат да се обърнат за правна помощ (*Juridisch Loket*, адвокати и др.). Тази информация следва да бъде лесна за ползване и разбираема за всички, включително за възрастните хора. За да се провери това, е проведено проучване сред потребителите. **AT:** В съдебните сгради няма бариери (с малки изключения) и следователно те са леснодостъпни физически за възрастните хора. **PL:** НПО, чиято цел по закон не е да извършват стопанска дейност, могат в предвидените от закона случаи да образуват производства и да участват във висящи производства за защита на правата на гражданите. **PT:** Когато уязвимо лице е жертва на престъпление против общественния ред (производства за престъпленията против общественния ред се образуват служебно от прокурор), неправителствени организации или органи по въпросите на равенството могат да инициират образуването на производството. **SI:** специализирани уебсайтове предоставят информация за процедурите по информативен и лесен за ползване начин. **SK:** Достъпът до конституционно гарантираното право на гражданите на правна помощ се осъществява главно чрез центрове за правна помощ и обществени защитници на правата.

С графика 28 се допълват графики 19 и 20 относно ефикасността на производствата в областта на потребителското право, като са показани конкретни избрани мерки, предприети от държавите — членки на ЕС, за повишаване на информираността относно новия европейски модел на колективна защита ⁽⁷⁹⁾, чиято цел е подобряване на достъпа на потребителите до правосъдие в ситуации на масова вреда.

Графика 28: Специфични практики за представителни искиове за защита на колективните интереси на потребителите, 2024 г. (*) (източник: *European Commission* ⁽⁸⁰⁾)



(*) Представителни искиове, както е посочено в Директива (ЕС) 2020/1828. Това са искиове, заведени от компетентни структури пред национални съдилища или административни органи от името на групи

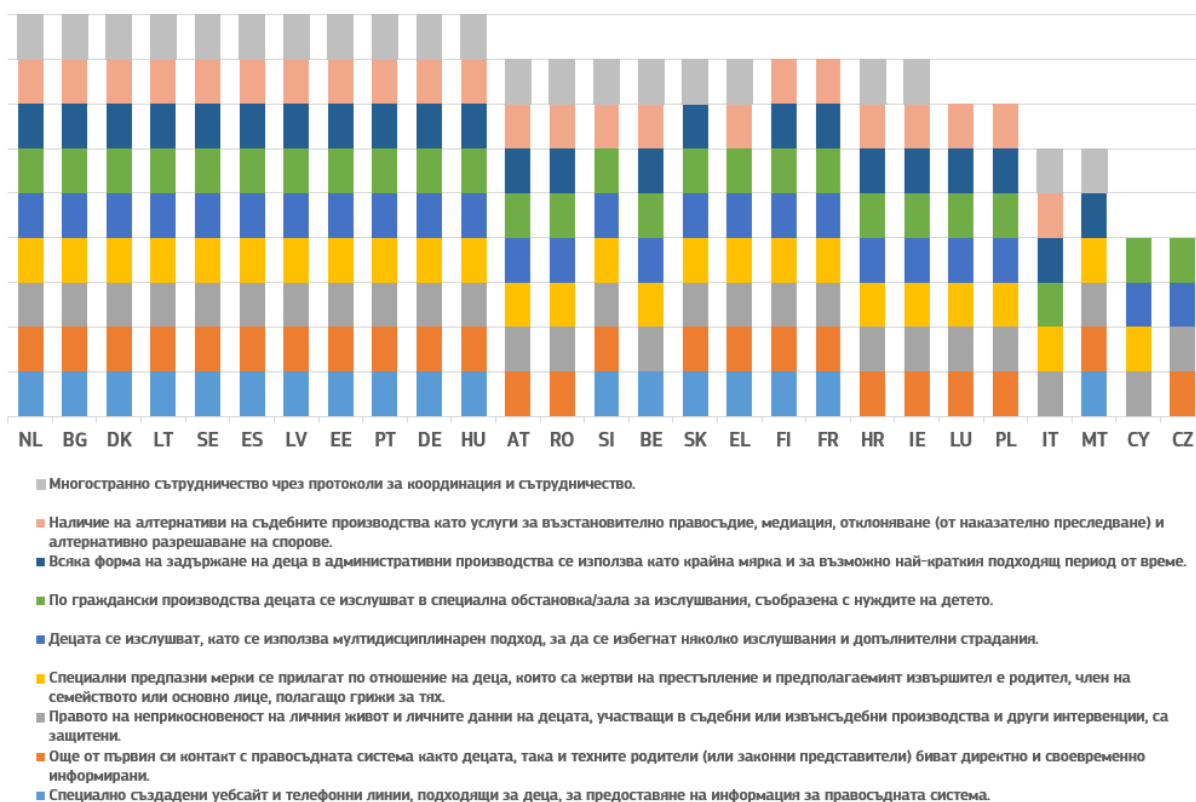
⁷⁹ Както е въведен с Директива (ЕС) 2020/1828 относно представителни искиове, https://commission.europa.eu/law/law-topic/consumer-protection-law/representative-actions-directive_bg, за защита на колективните интереси на потребителите.

⁸⁰ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи и Европейската мрежа за съдебно обучение.

потребители, в търсене на мерки за преустановяване или забрана (т.е. да спрат незаконните практики на търговец, подобно на предвиденото в Директива 2009/22/ЕО относно исковите за преустановяване на нарушения), мерки за обезщетение (като например възстановяване на суми, замяна, ремонт) или и за преустановяване или забрана, и за обезщетение. Този въпрос има за цел да се събере информация за специфични практики, които не са непременно пряко свързани с прилагането на Директивата. Няма докладвани данни за **HR, LU, HU, RO, NL**: Всички съдилища (отделенията по гражданско право) в Нидерландия са компетентни по дела, свързани с представителни иски. На практика тези дела се разглеждат от национален резерв от съдии, специализирани или имащи опит в този вид производства. Това е система, предполагаща изразяване на отказ, което означава, че потребителите трябва да действат само ако не желаят да бъдат представлявани в процеса. Това трябва да бъде заявено писмено пред съда. **BE**: няма регистър, но някои решения трябва да бъдат публикувани на уебсайта на Министерството на икономиката и в официалния вестник. **DK**: понастоящем компетентните органи са Датският омбудсман по въпросите на защитата на потребителите (Forbrugerombudsmanden) и Датската агенция по лекарствата (Lægemiddelstyrelsen), като и двата се издържат с публично финансиране. **EE**: потребителските спорове се разглеждат от Комисията по потребителски спорове, която е независим и безпристрастен орган за разрешаване на потребителски спорове. **IE**: на уебсайта „Информация за гражданите“ (Citizens Information) е публикувана статия за представителните иски като част от информационната страница „Как да подадете жалба“ за потребители. **EL**: със Закон 5019/2023 е въведена нова система за представителни иски. **LV**: в Латвия е определен един трансграничен компетентен орган. Все още не е имало дела за представителни иски. **LT**: мерките за повишаване на обществената осведоменост относно потребителските представителни иски се прилагат главно чрез предоставяне на съответната информация на уебсайтовете на Държавния орган за защита на правата на потребителите (ДОЗПП) и потребителските асоциации (напр. меморандум, публикуван на уебсайта на ДОЗПП, <https://vytat.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/2/o2moBOazC4c.pdf>). **PT**: на уебсайта на Генерална дирекция „Потребители“ е публикуван списъкът с представителните иски, заведени пред португалските съдилища, както и данните за контакт на организацията и всички документи, необходими на потребителите: https://www.consumidor.gov.pt/consumidor_4/acoes-coletivas/informacoes-sobre-acoes-coletivas. **SK**: потребителите могат да се присъединяват към колективни иски чрез нотариус. Формулярът на заявление може да бъде намерен на следната страница: https://static.slov-lex.sk/pdf/prilohy/SK/ZZ/2023/289/20230725_5563264-2.pdf.

В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. е разширен анализът на правосъдието, съобразено с интересите на детето. На графика 29 се разглеждат по-разнообразни специфични практики за правораздаване, съобразено с интересите на детето (както граждански, така и наказателни дела/производства за правораздаване при непълнолетни лица). На графика 30 е разгледан по-широк набор от съществуващите специфични практики, когато дете участва като жертва или като заподозряно/обвиняемо лице в съдебните производства.

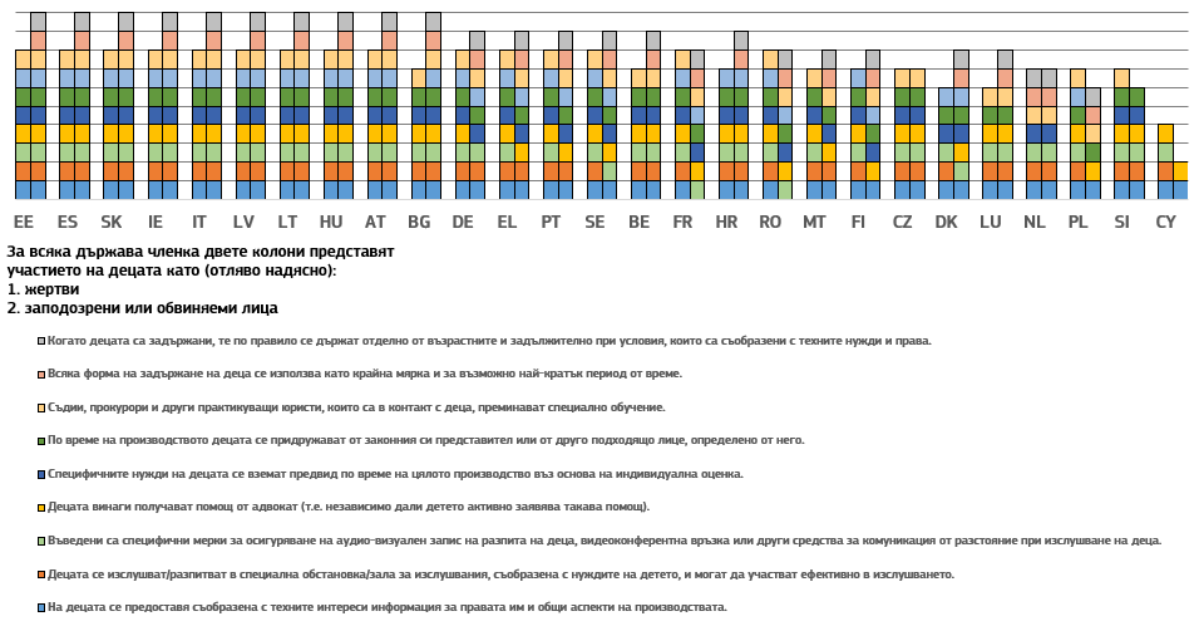
Графика 29: Специфични практики за правораздаване/производства, съобразени с интересите на детето (както граждански, така и наказателни дела/производства за правораздаване при непълнолетни лица), 2024 г. (*) (източник: Европейска комисия ⁸¹).



(*) Деца: лица на възраст под 18 години.

⁸¹ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 30 : Специфични практики за деца, участващи в наказателни производства като жертви или заподозрени и обвиняеми лица (деца: лица на възраст под 18 години), 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия ⁽⁸²⁾)

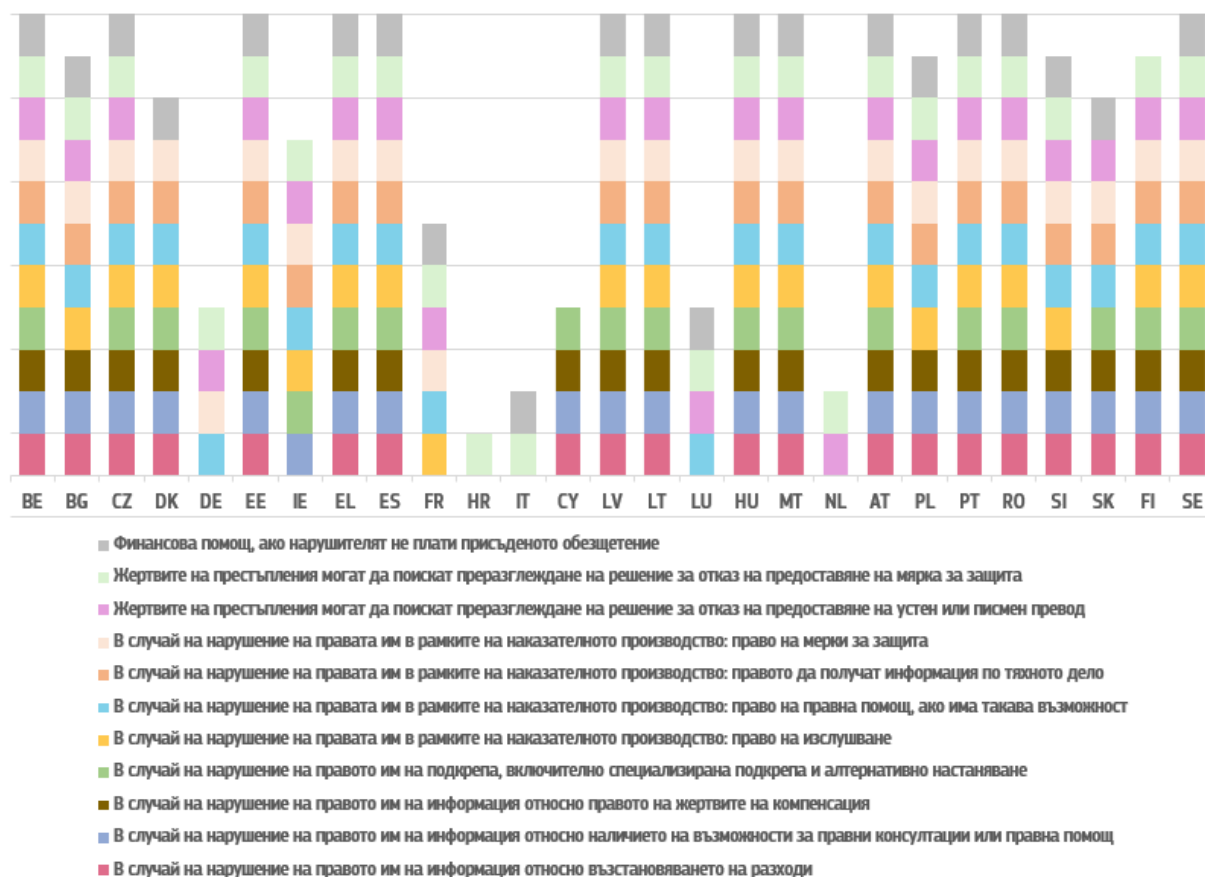


(*) Деца: лица на възраст под 18 години.

⁸² Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

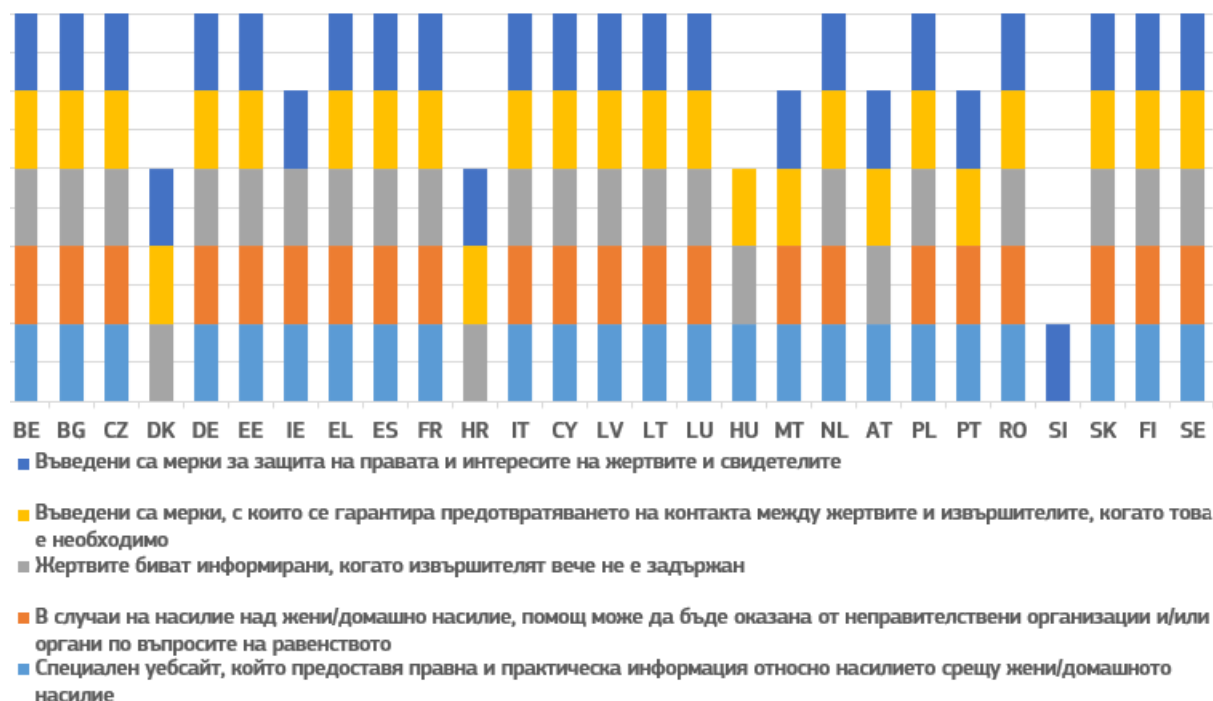
В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. е разширен анализът на достъпа до правосъдие за жертви на престъпления и жертви на насилие срещу жени/домашно насилие.

Графика 31: средствата за правна защита за жертви на престъпления, 2024 г.
(източник: Европейска комисия ⁽⁸³⁾)



⁸³ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 32: Средства за правна защита за жертви на насилие над жени/домашно насилие, 2024 г. (източник: Европейска комисия ⁽⁸⁴⁾)



2.2.2. Ресурси

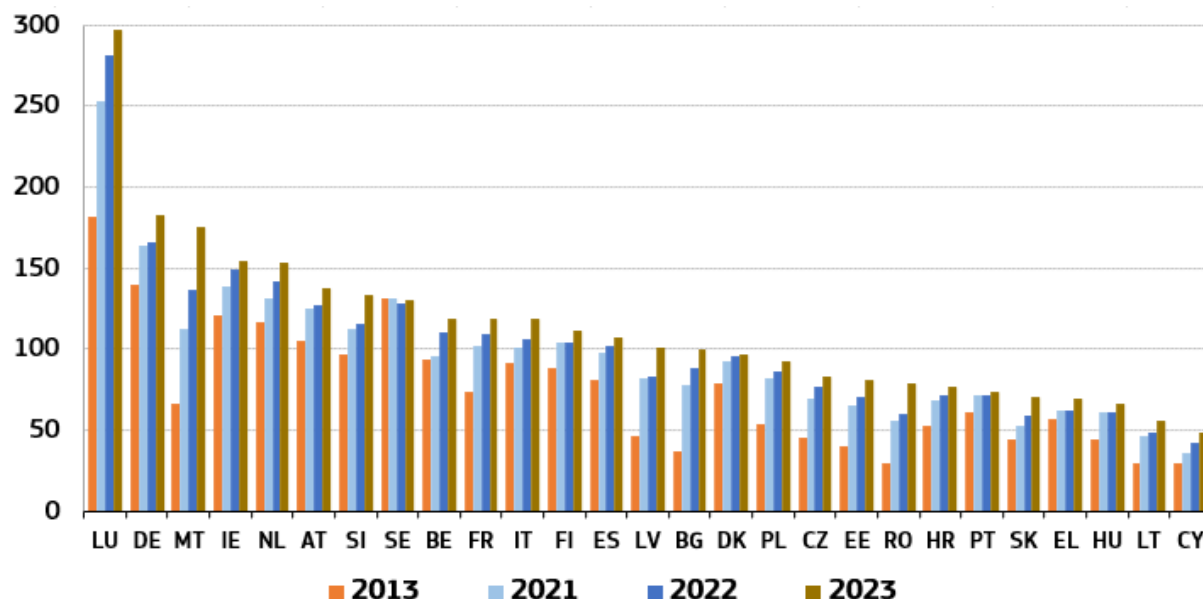
За правилното функциониране на съдебната система са необходими достатъчно ресурси. Това включва необходимите инвестиции в материални и технически инфраструктури, както и високо квалифицирани и обучени служители от всички категории, получаващи адекватни възнаграждения. Липсата на подходяща материална база, инструменти или служители с необходимите квалификации, умения и достъп до продължаващо обучение излага на риск качеството на производствата и на съдебните решения.

— *Финансови ресурси* —

Графиките по-долу показват действителните държавни разходи за функционирането на правосъдната система (с изключение на затворите) както на глава от населението (графика 33), така и като дял от brutния вътрешен продукт (БВП) (графика 34).

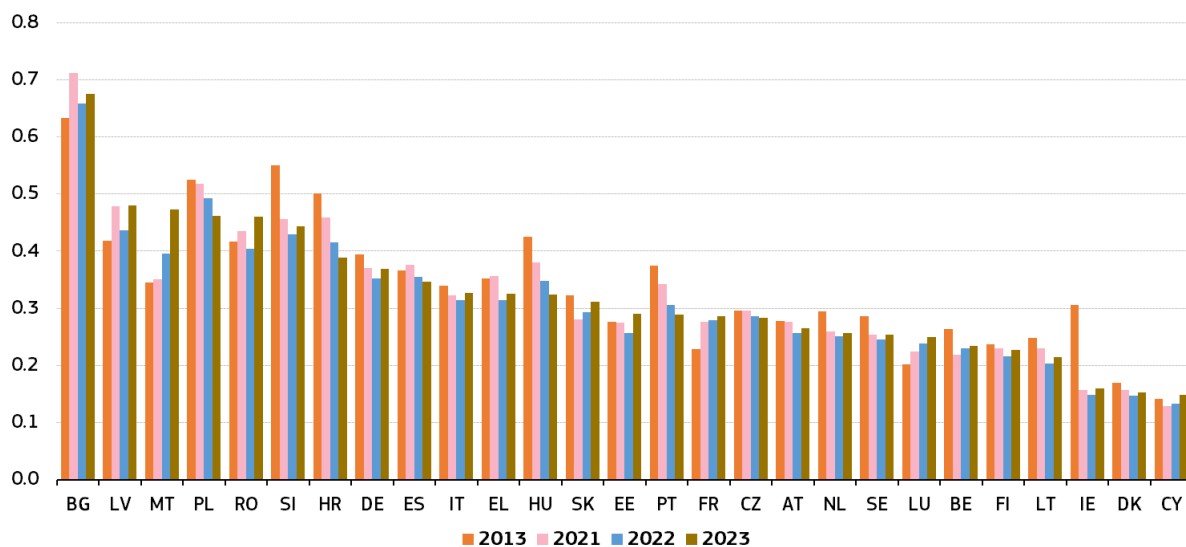
⁸⁴ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 33: Общ размер на общите държавни разходи за съдилищата в EUR на глава от населението, 2013, 2021—2023 г. (*) (източник: Евростат)



(*) Държавите членки са подредени според размера на разходите си през 2023 г. (от най-висок към най-нисък). Данните за DE, ES, FR и SK за 2022 г. са предварителни. Данните за BE, DE, ES, FR, PT и SK за 2023 г. са предварителни. В данните за PL има прекъсване в динамичните редове през 2022 г. Източник: Eurostat, Gov_10a_exp

Графика 34: Общ размер на общите държавни разходи за съдилищата като процент от БВП, 2013, 2021—2023 г. (*) (източник: Евростат)

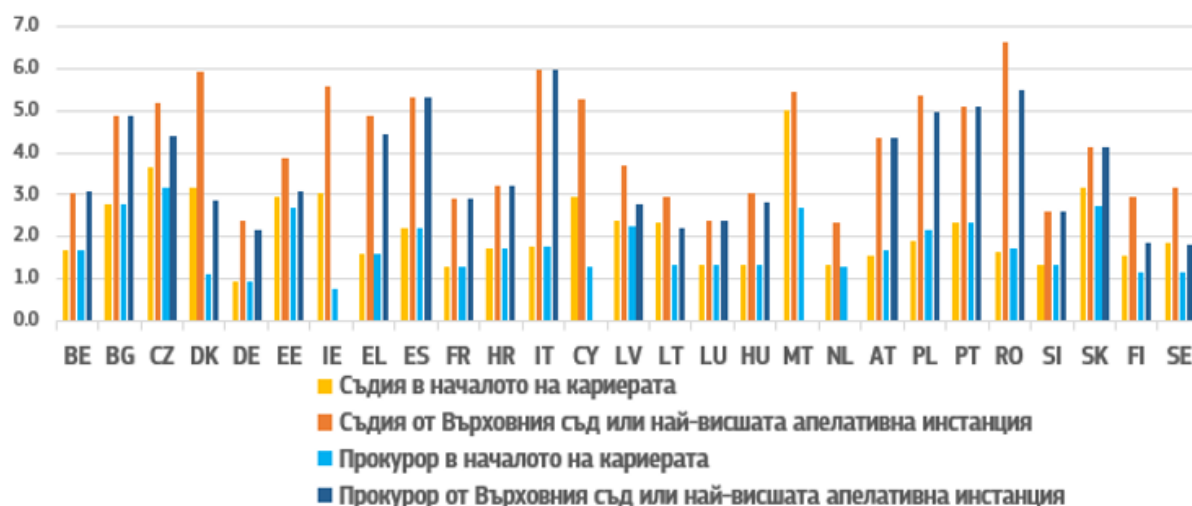


(*) Държавите членки са подредени според размера на разходите си през 2023 г. (от най-висок към най-нисък). Данните за DE, ES, FR и SK за 2022 г. са предварителни. Данните за BE, DE, ES, FR, PT и SK за 2023 г. са предварителни. В данните за PL има прекъсване в динамичните редове през 2022 г. Източник: Eurostat, Gov_10a_exp

На графика 35 е представено съотношението на годишните заплати на съдиите и прокурорите към средната годишна заплата в страната. За всяка държава колоните представят тези съотношения за съдиите и прокурорите в началото на тяхната кариера и в най-високата ѝ точка. По силата на член 19, параграф 1 от ДЕС държавите членки трябва да гарантират, че техните съдилища като цяло и съдиите поотделно са

независими в областите, обхванати от правото на Съюза. Макар че според Съда на ЕС временното намаляване на възнагражденията в контекста на мерките за бюджетни ограничения не се счита за нарушение на тази разпоредба, той заяви, че получаването от членовете на съдебната власт на заплащане, съответстващо на значимостта на изпълняваните функции, представлява присъща гаранция за независимостта на съдебната власт⁽⁸⁵⁾.

Графика 35: Съотношение на годишните заплати на съдиите и прокурорите в сравнение с годишната средна брутна заплата в страната през 2023 г. (*) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа)



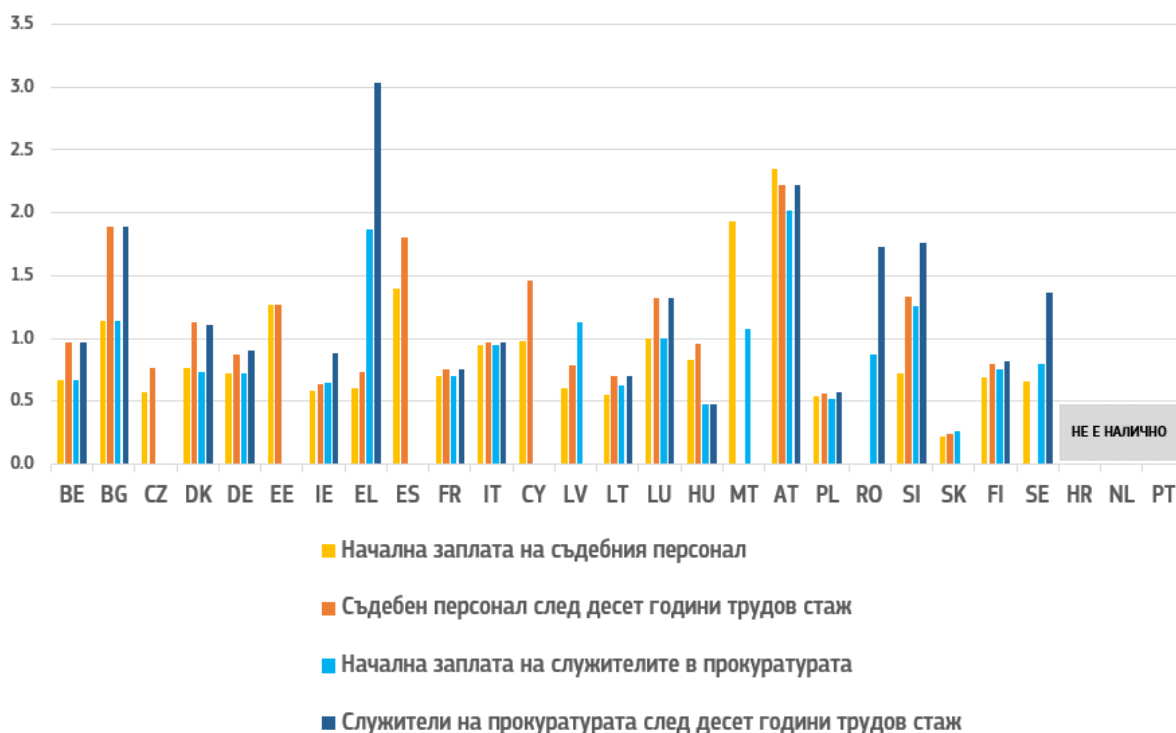
(*) Конкретните коментари на държавите членки по отношение на данните са достъпни в проучването на CEPEJ⁽⁸⁶⁾.

На графика 36 е представено съотношението на годишните заплати на съдебните експерти и експертите от прокуратурата спрямо средната годишна заплата в държавата. За всяка държава в първите две колони са представени съотношенията за съдебните експерти в началото на кариерата им и след 10 години служба, а в третата и четвъртата колона са представени съотношенията за експертите от прокуратурата в началото на кариерата им и след 10 години служба.

⁸⁵ Решение на Съда на Европейския съюз, дело C-2018:117, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, (ECLI:EU:C:2018:117), т. 45: „Също както несменяемостта на членовете на съответния орган (вж. по-конкретно решение от 19 септември 2006 г., *Wilson*, C-506/04, EU:C:2006:587, т. 51), фактът, че те получават заплащане, съответстващо на значимостта на изпълняваните от тях функции, представлява присъща гаранция за независимостта на съдебната власт“. Вж. също Решение на Съда на Европейския съюз по съединени дела C-146/23 и C-374/23 *Sąd Rejonowy w Białymstoku* и *Adoreikė* (ECLI:EU:C:2025:109), в което Съдът потвърждава, че подробните правила за определяне на възнаграждението на съдиите трябва да бъдат обективни, предвидими, стабилни и прозрачни. Определянето на възнаграждението трябва да почива на правно основание и да отговаря на критериите за обективност, предвидимост, стабилност и прозрачност. Всяка дерогация от метода за определяне на възнаграждението трябва да бъде обоснована от цел от общ интерес.

⁸⁶ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#documents

Графика 36 : Съотношение на годишните заплати на съдебните експерти и експертите от прокуратурата с коригирана годишна средна брутна заплата на пълен работен ден в държавата през 2023 г. (*) (източник: Европейската комисия и Евростат ⁽⁸⁷⁾)



(*) Показател, разработен в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи. Данните за заплатите се отнасят за минималната брутна годишна начална заплата през 2023 г. в евро и минималната брутна годишна заплата след 10 години опит през 2023 г. в евро. Брутната заплата се изчислява преди плащането на социално осигуряване и данъци. Включени са бонуси, които се изплащат редовно на всички служители, без оглед на личното им положение (например 13-та заплата, която се изплаща без изключение на служителите в съда/прокуратурата). От сумата са изключени бонусите, свързани с личното положение (например семейни надбавки в зависимост от броя на децата). Ако не е посочено друго, се използва стойността на минималната работна заплата от категориите служители, попадащи в съответната група персонал. Съотношението е изчислено спрямо показателя на Евростат „Средна коригирана заплата на служител на пълен работен ден“, пама_10_fte, за 2023 г. „Съдебни служители“ означава експертите в съдилищата на първа инстанция, които допринасят за съдебното производство/участват във вземането на решения, като помощник-съдии, Rechtspfleger, помощници на съдиите auxilliaires de justice, съдебни секретари. „Служители на прокуратурата“ означава експертите от най-ниското ниво на прокуратурите, които допринасят за производството/участват във вземането на решения, като помощник прокурори, стажант-прокурори. Конкретните категории, посочени от отделните държави членки в рамките на тези две по-широки групи и представени в графиката, са съответно; С: означава съдебни служители, П: означава служители на прокуратурата. **BE:** griffier/greffier (С), secretaris/secrétaire (П). Предоставените данни включват възнаграждение за отпуск и бонус в края на годината. **BG:** съдебен помощник (С), прокурорски помощник (П). **CZ:** висш съдебен изпълнител (С), служители на прокуратурата (П). **DK:** помощник-съдия (С), стажант-прокурор (П). Заплатата на помощник-съдията след 10 години опит е основана на средната заплата. **DE:** не е посочено. **EE:** съдебен служител (С), помощник-прокурор (П). **IE:** съдебен помощник (С), длъжностно лице на прокуратурата (П). **EL:** съдебен секретар (С). **ES:** Letrados de la

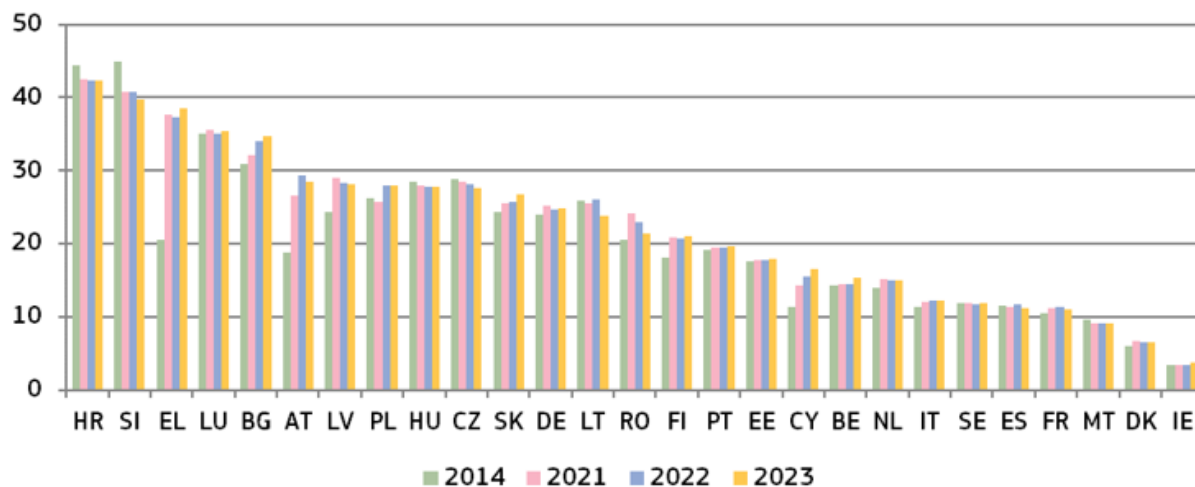
⁸⁷ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи и Евростат. Данните за годишната средна брутна заплата, използвани за изчисляване на съотношенията в графики 34 и 35, са от различни източници (данните в графика 34 са предоставени от СЕРЕЈ, като се използва информацията, предоставена от националните им кореспонденти, докато източникът на данните за графика 35 е Евростат). Поради това не е възможно директно съпоставяне на съотношенията в двете графики.

Administración de Justicia (C), Cuerpo de Auxilio Judicial (П). FR : съдебен помощник/съдебни служители (C), съдебен помощник/съдебни служители (П). HR: съдебен помощник (C), прокурорски помощник (П). IT: съдебни служители към област III и икономически сегмент F1 (C), съдебни служители към област III и икономически сегмент F2 (C), служители на прокуратурата към област III и икономически сегмент F1 (П), служители на прокуратурата към област III и икономически сегмент F2 (П). CY: секретар (П). LV: помощник-съдия (C), адвокат-консултант, адвокат в областта на наказателното право, адвокат-анализатор (П). Съдебните служители включват само помощниците на съдиите. В тази категория не е посочен обхват на заплатите. По отношение на категорията „помощник-съдия“ в посочените данни е отбелязана максималната заплата през 2022 г. Възнагражденията на всички помощник-съдии в първоинстанционните съдилища са еднакви. Например, ако помощник-съдията получи най-високата оценка в процеса на годишното оценяване, тогава той може да получи максималната заплата още през първата година на работа. По отношение на служителите на прокуратурата данните показват средната стойност на заплатата за посочените длъжности. Служителите и на двете нива на прокуратурата имат фиксирана заплата, която не зависи от годините работа в прокуратурата. LT: Съдебни помощници (старши съдебни помощници) (C), помощници на прокурори и помощници на главните прокурори (П). Стойностите на заплатите на съдебните и прокурорските помощници и администраторите представляват средни стойности на конкретните заплати в дадена категория. LU: Référendaires: Employé A1(J), Référendaires: Employé A1(J). HU: представител на прокуратурата (П). MT: съдебен помощник (C), стажант-адвокат (П). NL: Няма налични данни, тъй като липсва показател на Евростат за средна коригирана заплата на служител на пълен работен ден. AT: Обучаващи се съдии/юрисконсулти/одитори/съдебни служители (Rechtspfleger) (C), обучаващ се прокурор (П). Данните представляват законоустановените заплати. Членовете на персонала или различните групи заплати са групирани заедно в една категория членове на персонала, като посочената средна стойност се базира на законоустановената заплата и ставките на възнагражденията. PL: Помощник-съдия (J). Данните представляват средни стойности на конкретните заплати в дадена категория. RO: стажант прокурор (П). В RO съществува само категория „стажант-прокурор“, но не и „помощник-прокурори“, нито други категории експертен персонал, който има принос за производствата/участва във вземането на решения. Ето защо е посочена само началната заплата за стажант-прокурори. Категорията „съдебни служители в първоинстанционните съдилища“ не е съществувала в Румъния през 2022 г., поради което не са предоставени данни за тази категория. SI: съдебен помощник (C), старши юридически съветник (П). SK: помощник (C), стажант-юрисист (П). FI: стажант-съдия (C), помощник на прокурора (П). SE: съдебен служител стъпка 1 (C), стажант-прокурор (П).

— Човешки ресурси —

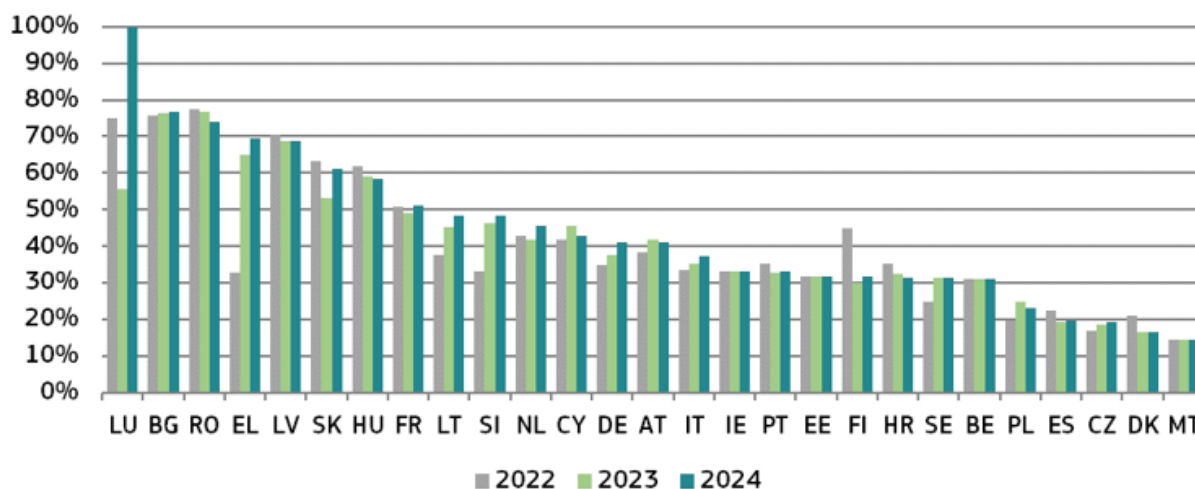
Наличието на подходящи човешки ресурси е от много голямо значение за качеството на правосъдната система. Разнообразието сред съдиите, включително балансът между половете, носи допълнителни знания, умения и опит и отразява обществената действителност.

Графика 37 : Брой на съдиите, 2014, 2021—2023 г. (*) (на 100 000 души от населението) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа)



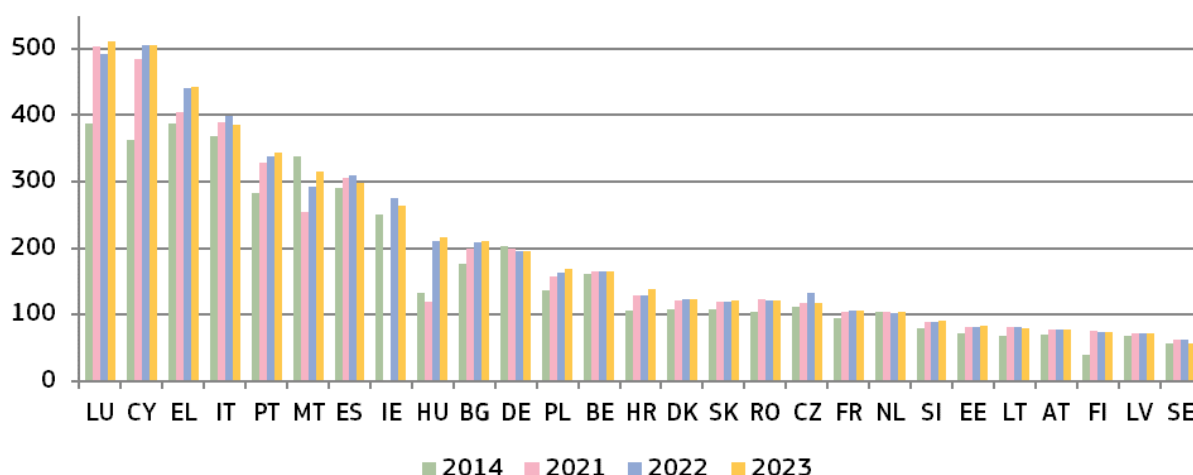
Категорията се състои от съдии на пълно работно време съгласно методиката на CEPEJ. В нея не са включени *Rechtspfleger*/съдебните администратори, които съществуват в някои държави членки. **EL**: от 2016 г. насам данните за броя на професионалните съдии включват всички категории съдии по наказателни и граждански дела, както и административните съдии. **IT**: регионалните одитни комисии, местните данъчни комисии и военните съдилища не са взети под внимание. Административното правосъдие се взема предвид от 2018 г. насам. **AT**: данните за административното правосъдие се въвеждат от 2016 г. насам.

Графика 38: Дял на жените професионални съдии във върховните съдилища, 2022—2024 г. (*) (източник: Европейската комисия ⁽⁸⁸⁾)



(*) Данните са подредени по числените стойности за 2024 г., от най-високите до най-ниските.

Графика 39: Брой на адвокатите, 2014, 2021—2023 г. (*) (на 100 000 души от населението) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа)



(*) Съгласно методиката на CEPEJ адвокатът е лице, получило необходимия ценз и право съгласно националното законодателство да пледира и да извършва действия от името на клиентите си; да упражнява юридическа професия; да се явява пред съдилищата или да консултира и представлява своите клиенти по правни въпроси (Препоръка Rec (2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно свободата на упражняване на адвокатската професия). **DE**: не се прави разграничение между различни групи адвокати. **FI**: от 2015 г. насам броят на адвокатите включва както броя на адвокатите, работещи в частния сектор, така и броя на адвокатите, работещи в публичния сектор.

2.2.3. Цифровизация

Използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) може да укрепи правосъдните системи на държавите членки и да ги направи по-достъпни, ефикасни,

⁸⁸ Европейски институт за равенство между половете, база за статистически данни за равенството между половете: https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natcrt_wmid_natcrt_supcrt/datatable.

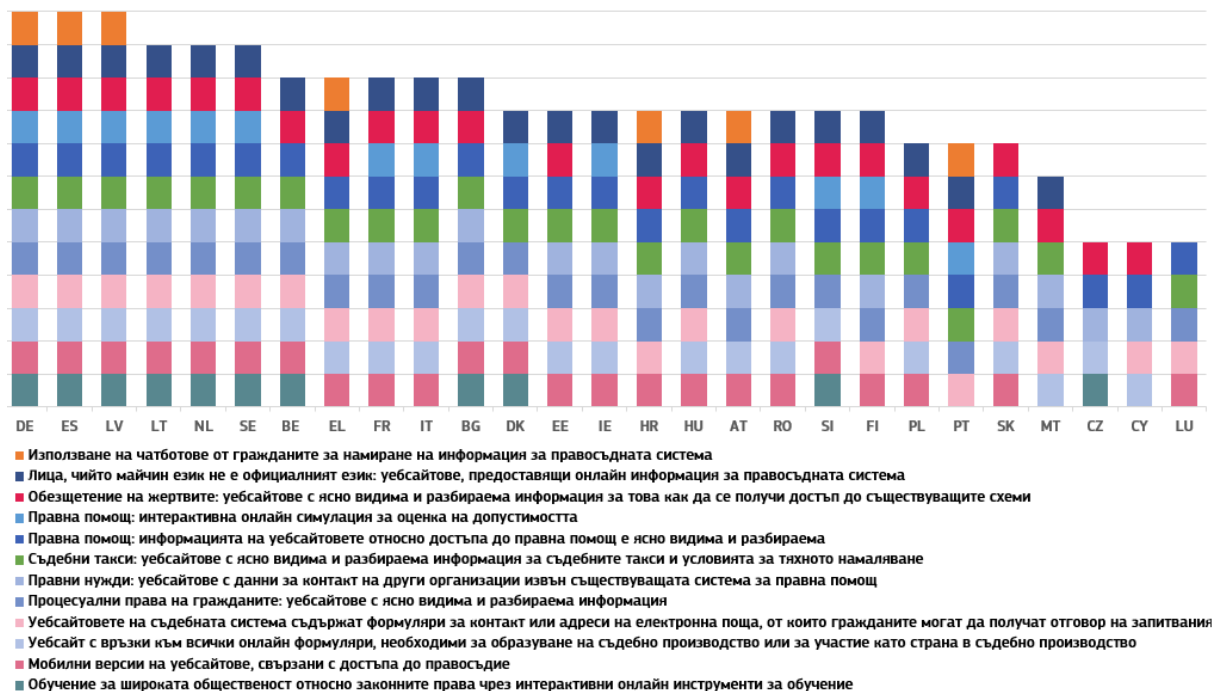
устойчиви и подготвени да се справят с настоящите и бъдещите предизвикателства. Пандемията от COVID-19 изведе на преден план редица предизвикателства, които засягат функционирането на съдебната власт, и показва, че е необходимо националните правосъдни системи да подобрят допълнително своята цифровизация.

В предишни издания на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието бяха представени сравнителни данни за някои аспекти на ИКТ в правосъдните системи. Както бе обявено в съобщението на Комисията относно цифровизацията на правосъдието в ЕС от 2 декември 2020 г.⁸⁹), информационното табло бе разширено значително с допълнителни данни за цифровизацията в държавите членки. Това следва да даде възможност за по-задълбочено наблюдение на областите на напредък и на нерешените предизвикателства.

За да може правосъдието да е леснодостъпно за гражданите, е необходимо информацията относно националните правосъдни системи да бъде не само лесно достъпна, но и да е адаптирана спрямо конкретни групи от обществото, които иначе биха срещнали трудности при достъпа до тази информация, включително хора с увреждания. На графика 40 е показано наличието на информация онлайн и на конкретни обществени услуги, които могат да помогнат на гражданите да получат достъп до правосъдие.

⁸⁹ Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Цифровизация на правосъдието в ЕС: Инструментарий от възможности“, COM(2020) 710, и придружаващия го работен документ на службите на Комисията SWD(2020) 540.

Графика 40 : Наличие на информация онлайн относно съдебната система, предназначена за широката общественост, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия ⁹⁰)



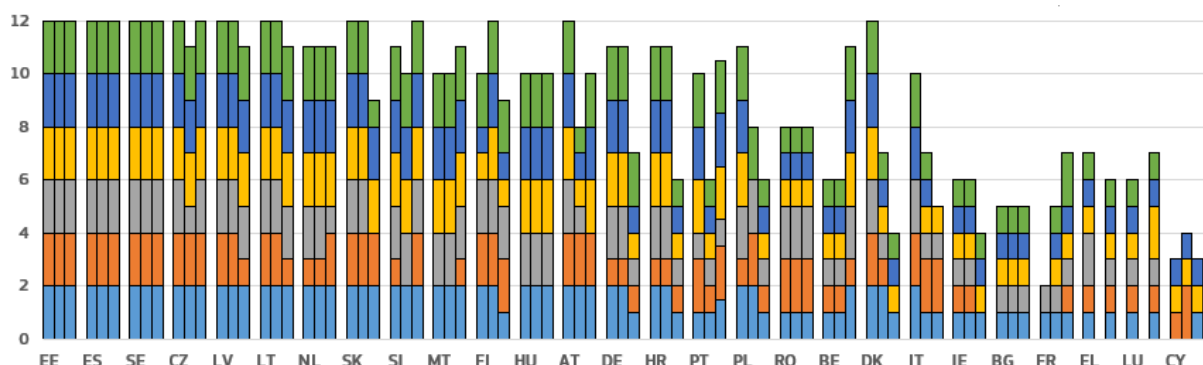
(*) DE: всяка федерална провинция, както и органите на федерално равнище вземат самостоятелно решение каква информация да бъде предоставена онлайн.

— Правила, подготвени за цифрови технологии —

Използването на цифрови решения по граждански/търговски, административни и наказателни дела често изисква подходящо регулиране в националните процесуални правила. На графика 41 са представени предвидените в законодателството възможности за различни участници да използват технологии за комуникация от разстояние (например видеоконферентна връзка) за съдебни и свързани със съда процедури и е отразена настоящата ситуация по отношение на допустимостта на цифровите доказателства.

⁹⁰ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 41 : Процесуални правила, позволяващи използването на цифрови технологии в съдилищата по граждански/търговски, административни и наказателни дела, 2024 г. (*) (източник: Европейска комисия ⁽⁹¹⁾)



За всяка държава членка трите колони представят процедурните правила, които допускат използването на цифрови технологии в съдилищата по следните видове дела (отляво надясно):

1. граждански/търговски дела

2. административни дела

3. наказателни дела.

- Възможен е устен езиков превод, като се използват комуникационни технологии от разстояние
- Експертите може да бъдат изслушвани чрез комуникационни технологии от разстояние
- Свидетелите може да бъдат изслушвани чрез комуникационни технологии от разстояние
- Устната част от производството може да се проведе изцяло посредством комуникационни технологии от разстояние
- Допустимост на доказателствата, подадени само в цифров формат

(*) Максимален брой точки: 12 точки. За всеки критерий са присъдени по две точки, ако е налице такава възможност съответно по всички граждански/търговски, административни и наказателни дела (по наказателните дела възможността за изслушване на страните е разделена, за да се обхванат както обвиняемите, така и жертвите). Точките се разделят на две, когато не е налице такава възможност по всички дела. На държавите членки, в които не се прави разграничение между граждански/търговски и административни дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области. **EL, LU**: няма за административни дела.

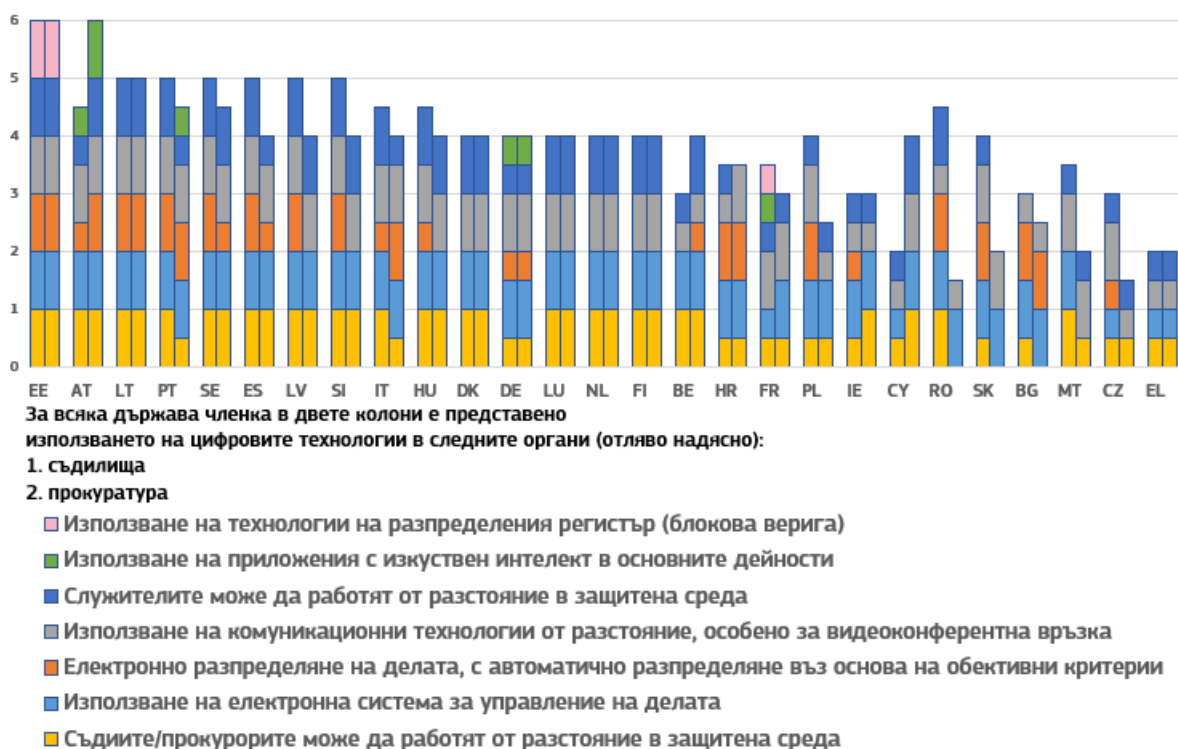
⁹¹ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

— Използване на цифрови инструменти —

Освен процесуалните правила, подготвени за цифрови технологии, съдилищата и прокуратурите трябва да разполагат с подходящи инструменти и инфраструктура за комуникация от разстояние и защитен достъп до работното място от разстояние (графика 42). За защитената електронна комуникация между съдилищата/прокуратурите и юридическите специалисти и институциите са необходими също и подходяща инфраструктура и оборудване (графики 43 и 44).

ИКТ, включително иновативните технологии, изпълняват важна роля за подпомагане на работата на съдебните органи. Следователно те допринасят значително за качеството на правосъдните системи. Наличието на различни цифрови инструменти на разположение на съдиите, прокурорите и съдебните служители може да рационализира работните процеси, да осигури справедливо разпределение на натоварването и да доведе до значително намаляване на времето.

Графика 42: Използване на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите, 2024 г. (*) (източник: Европейска комисия ⁽⁹²⁾)

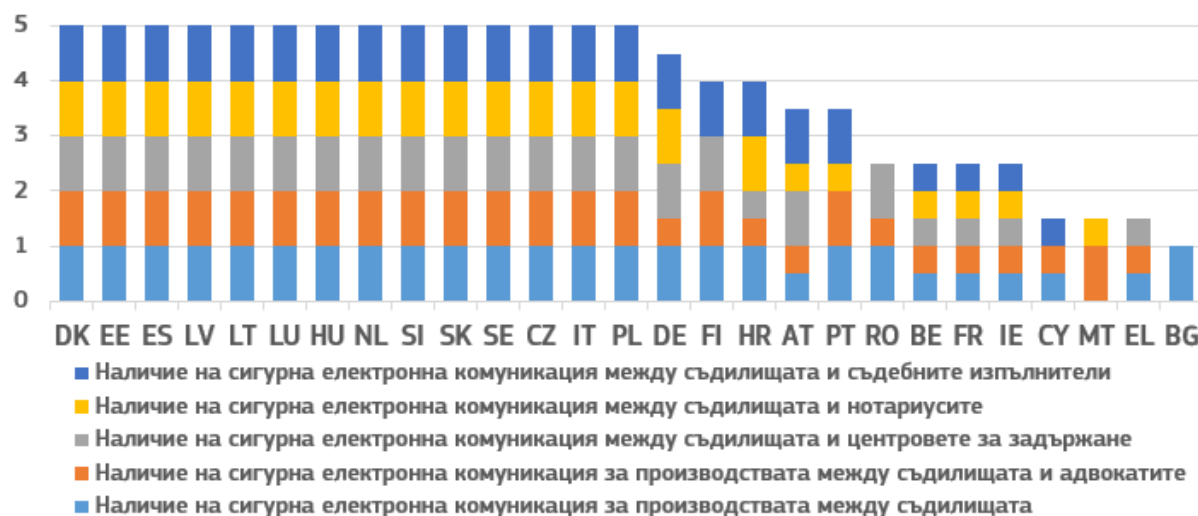


(*) Максимален брой точки: 7 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако дадена технология се използва съответно от съдилищата и прокуратурите, и 0,5 точки, когато технологията не винаги се използва от тях.

Сигурната електронна комуникация може да допринесе за подобряване на качеството на правосъдните системи. Възможността съдилищата да комуникират по електронен път както помежду си, така и с практикуващите юристи и други институции може да рационализира процесите и да намали необходимостта от комуникация на хартиен носител и физическо присъствие. Това би довело до намаляване на продължителността на досъдебните дейности и съдебните производства.

⁹² Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 43 : Съдилища: средства за електронна комуникация, 2024 г. (*)
(източник: Европейска комисия ⁽⁹³⁾)

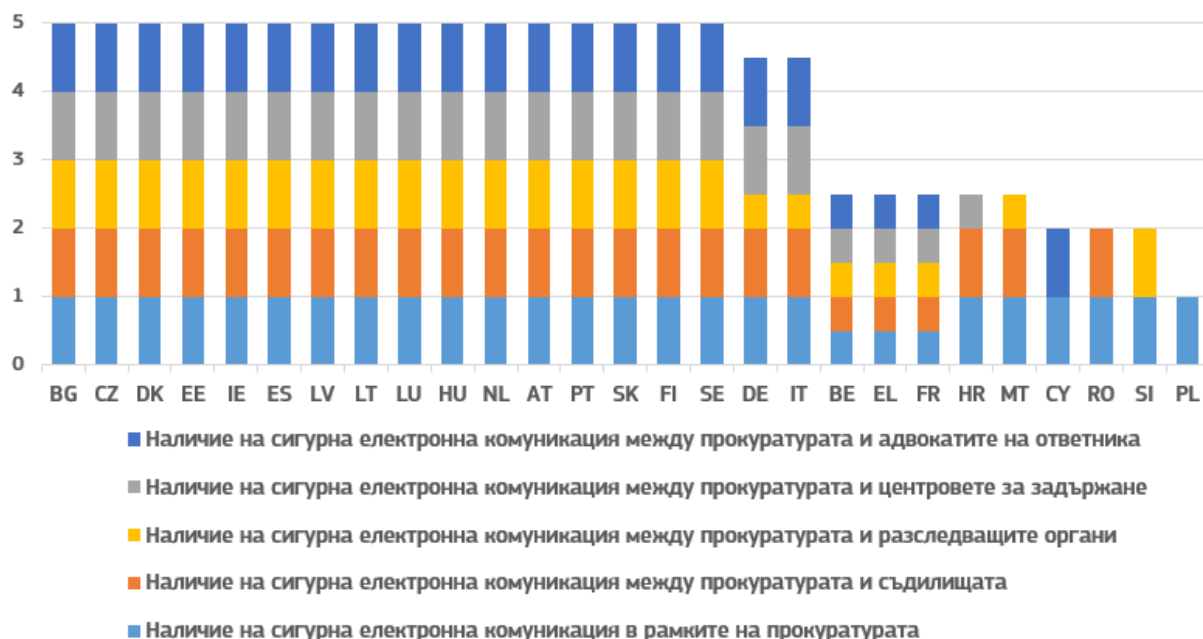


(*) Максимален брой точки: 5 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако е налице сигурна електронна комуникация за съдилищата. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. FI: задачите на нотариусите не са свързани със съдилищата. Поради това няма причина да им се предоставя защитена връзка.

Прокуратурата е от основно значение за функционирането на системата на наказателното правосъдие. Достъпът до защитен електронен канал за комуникация би могъл да улесни нейната работа и по този начин да подобри качеството на съдебните производства. Възможността за сигурна електронна комуникация между прокуратурите и разследващите органи, адвокатите на защитата и съдилищата би спомогнала за по-целесъобразната и ефикасна подготовка на производствата пред съда.

⁹³ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 44 : Прокуратура: средства за електронна комуникация, 2024 г. (*)
(източник: Европейската комисия ⁽⁹⁴⁾)



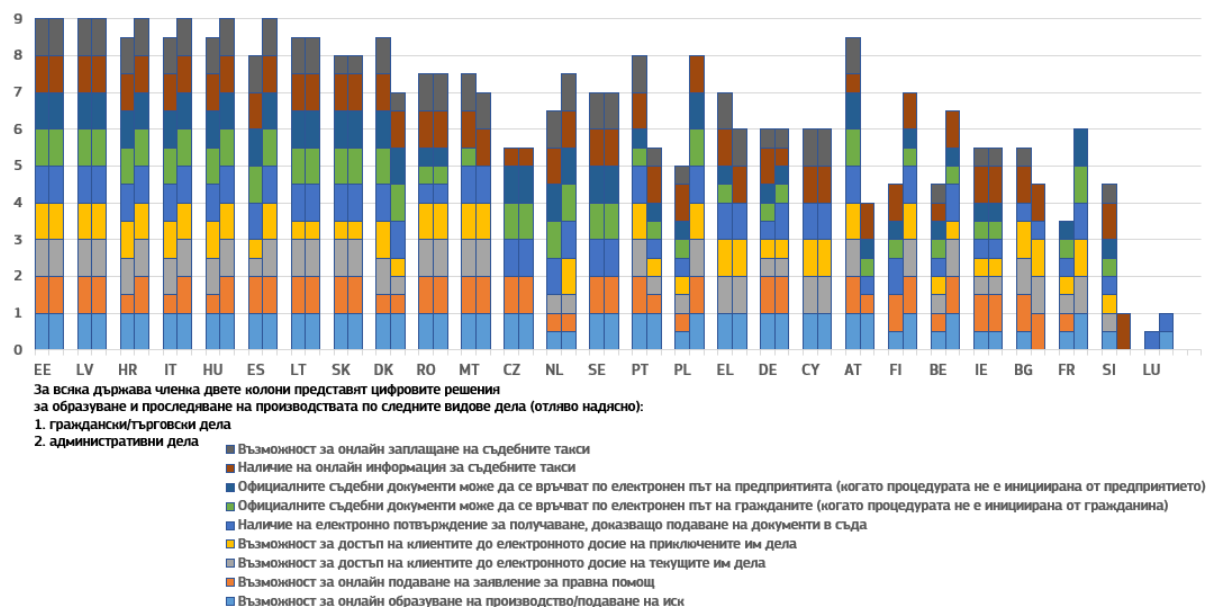
(*) Максимален брой точки: 5 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако е налице сигурна електронна комуникация за прокуратурата. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. Наличието на средства за електронна комуникация в рамките на прокуратурата включва комуникацията с адвокати, наети от прокуратурата.

— Онлайн достъп до съдилищата —

Възможността за извършване на определени действия по електронен път в рамките на съдебното производство е важен аспект от качеството на правосъдните системи. Предявяването на искове по електронен път, възможността за онлайн проследяване и придвижване на производството или за връчване на документи по електронен път могат значително да улеснят достъпа до правосъдие за гражданите и предприятията (или за законните им представители) и да намалят забавянията и разходите. Наличието на такива цифрови обществени услуги би спомогнало за приближаването на съдилищата до гражданите и предприятията, както и за повишаване на общественото доверие в правосъдната система.

⁹⁴ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 45: Цифрови решения за образуване и проследяване на производства по граждански/търговски и административни дела, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия ⁽⁹⁵⁾)

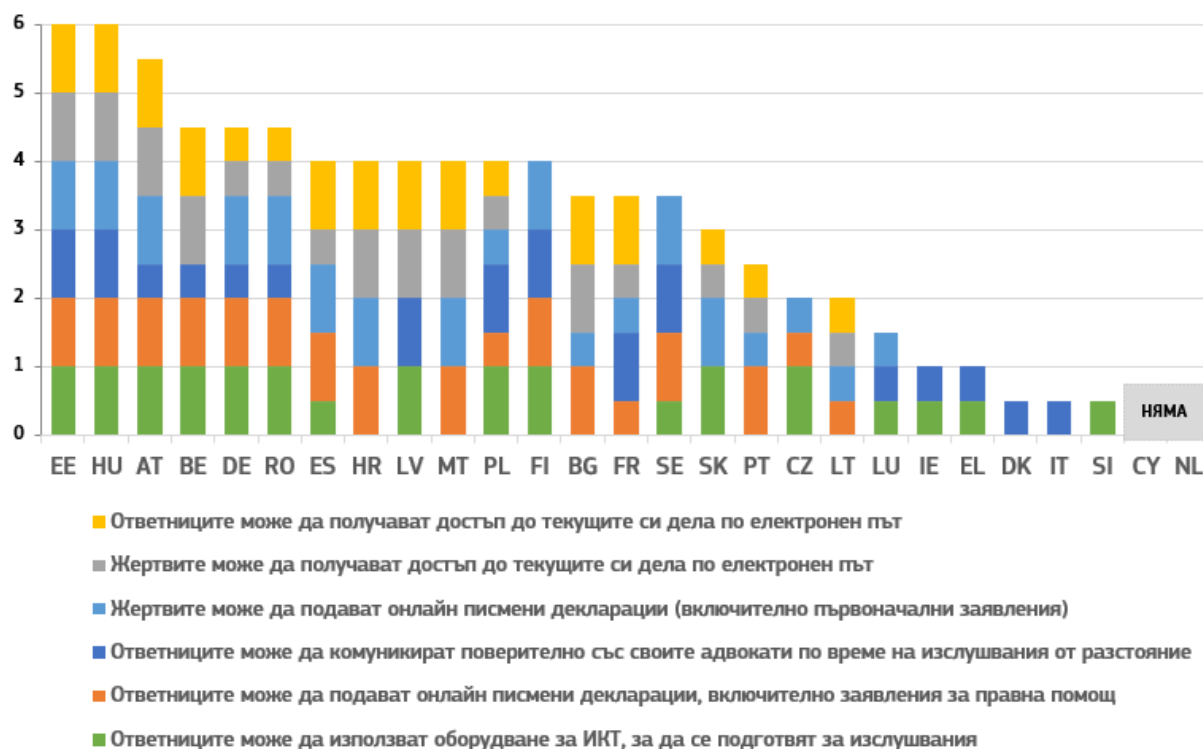


(*) Максимален брой точки: 9 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако възможността е налице съответно по всички граждански/търговски и административни дела. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела. На държавите членки, в които не се прави разграничение между граждански/търговски и административни дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области.

Използването на цифрови инструменти за водене и проследяване на съдебни производства по наказателни дела може да помогне също да се гарантират правата на жертвите и обвиняемите. Например цифровите решения може да осигурят поверителна комуникация от разстояние между обвиняемите и техните адвокати, да дадат възможност на обвиняемите, които са задържани, да се подготвят за своето изслушване и да помогнат на жертвите на престъпление да избегнат вторична виктимизация.

⁹⁵ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 46: Цифрови решения за водене и проследяване на съдебни производства по наказателни дела, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия ⁽⁹⁶⁾)



(*) Максимален брой точки: 6 точки. За всеки критерий е присъдена по една точка, ако възможността е налице по всички наказателни дела. 0,5 точки са присъдени, когато възможността не е налице по всички дела.

— Достъп до съдебни решения —

Осигуряването на достъп онлайн до съдебните решения увеличава прозрачността на правосъдните системи, помага на гражданите и предприятията да разберат своите права и може да допринесе за последователността в съдебната практика. Подходящите ред и условия за публикуването онлайн на съдебни решения са от основно значение за създаването на лесни за ползване търсачки ⁽⁹⁷⁾, които правят съдебната практика достъпна за практикуващите юристи и широката общественост, включително за хора с увреждания. Безпроблемният достъп и лесната повторна употреба на съдебната практика правят правосъдната система по-съобразена с алгоритмите и дават възможност за иновативни приложения за „правни технологии“ в помощ на юристите.

За публикуването онлайн на съдебните решения се изисква постигане на баланс между различни интереси, при спазване на ограниченията, налагани от нормативната уредба и рамката на политиката. Общият регламент относно защитата на данните ⁽⁹⁸⁾ се прилага изцяло за обработването на лични данни от съдилищата. Когато се преценява кои данни да бъдат публикувани, трябва да се постигне справедлив баланс между правото на

⁹⁶ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

⁹⁷ Вж. Ръководство за най-добри практики за управление на върховните съдилища, изготвено по проекта „Върховните съдилища като гаранция за ефективността на съдебните системи“, стр. 29.

⁹⁸ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) (ОВ L 119, 4.5.2016 г., стр. 1).

защита на данните и задължението за публикуване на съдебните решения, за да се гарантира прозрачността на правосъдната система. Това важи в особена степен, когато съществува преобладаващ обществен интерес, който оправдава оповестяването на тези данни. В много държави законът или практиката налагат анонимизиране или псевдонимизация (⁹⁹) на съдебните решения преди публикуването им, било то систематично или при поискване. Данните, изготвени от съдебната власт, също се регулират от законодателството на ЕС относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор (¹⁰⁰).

Наличието на съдебни решения в машинночитим формат (¹⁰¹), както е показано на графика 47, улеснява съобразената с алгоритмите правосъдна система (¹⁰²).

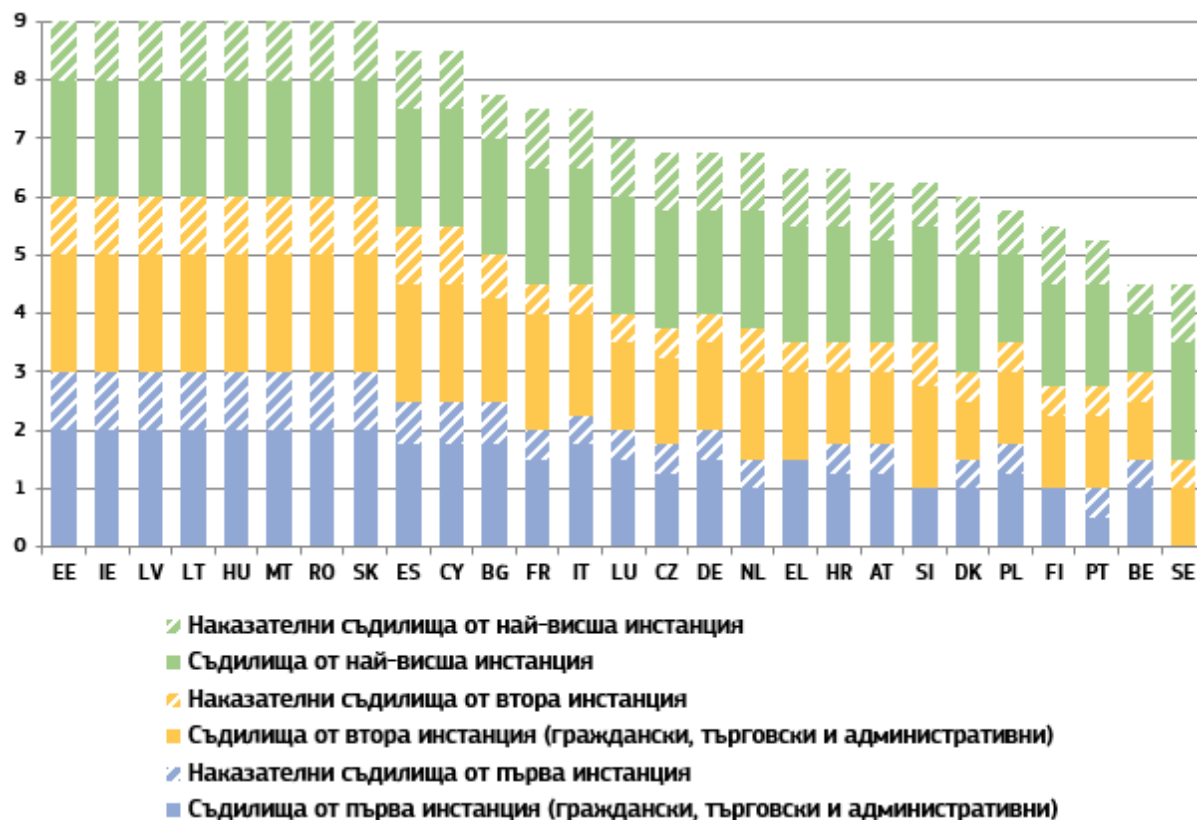
⁹⁹ Анонимизирането/псевдонимизацията е по-ефикасно/а, ако се подпомага от алгоритъм. Въпреки това е необходим човешки надзор, тъй като алгоритмите не разбират контекст.

¹⁰⁰ Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 г. относно повторната употреба на информацията в обществения сектор (ОВ L 345, 31.12.2003 г., стр. 90) и Директива (ЕС) 2019/1024 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно отворените данни и повторното използване на информацията от обществения сектор (ОВ L 172, 26.6.2019 г., стр. 56).

¹⁰¹ Решенията, формулирани съгласно стандартите (например Akoma Ntoso), и съпътстващите ги метаданни могат да се изтеглят безплатно под формата на база данни или с помощта на други автоматизирани средства (например приложно-програмен интерфейс).

¹⁰² Вж. също Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите Европейска стратегия за данните, COM(2020) 66 final, Бяла книга на Комисията за изкуствения интелект — Европа в търсене на високи постижения и атмосфера на доверие, COM(2020) 65 final, Закljučения на Съвета и на представителите на правителствата на държавите членки, заседаващи в рамките на Съвета, относно добрите практики за публикуване онлайн на съдебни решения (ОВ C 362, 8.10.2018 г., стр. 2).

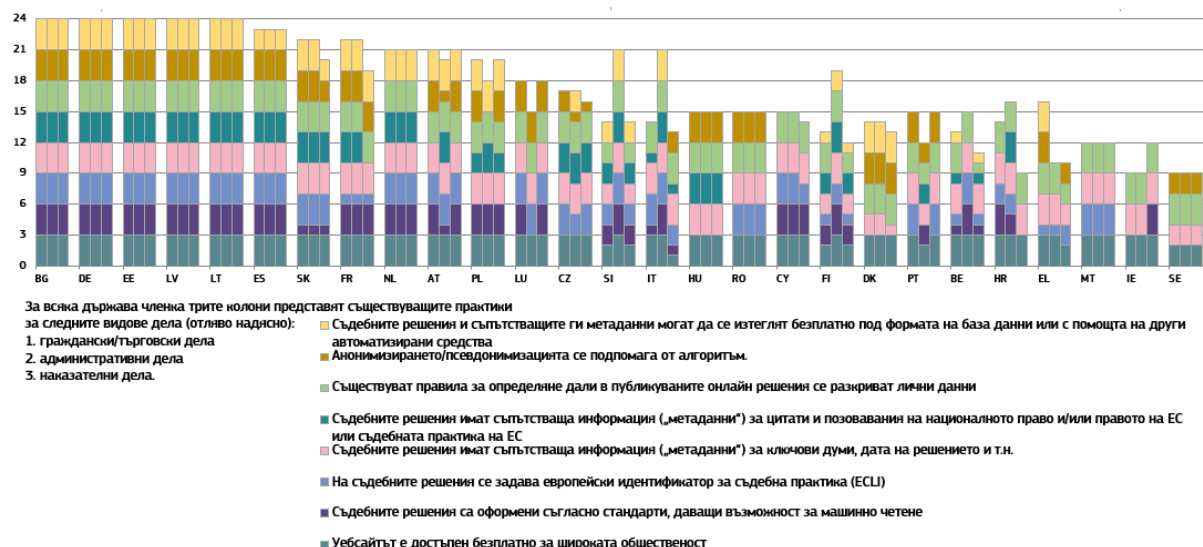
Графика 47: Онлайн достъп на широката общественост до публикувани решения, 2023 г. (*) (граждански/търговски, административни и наказателни дела, всички инстанции) (източник: Европейската комисия ⁽¹⁰³⁾)



(*) Максимален брой точки: 9 точки. За всяка съдебна инстанция е присъдена по една точка, ако са достъпни всички съдебни решения съответно по граждански/търговски, административни и наказателни дела, 0,75 точки, когато са достъпни повечето съдебни решения (повече от 50 %), и 0,5 точки, когато са достъпни само някои съдебни решения (по-малко от 50 %). На държавите членки, в които има само две съдебни инстанции, са дадени точки за три инстанции, като несъществуващата инстанция получава същия брой точки като съответната по-висша инстанция. На държавите членки, в които не се прави разграничение между тези две области на правото (гражданско/търговско и административно), са присъдени еднакъв брой точки и за двете области. **BE:** За гражданските и наказателните дела всеки съд решава дали да публикува собствените си решения. **DE:** Всяка федерална провинция решава дали да предостави онлайн достъп до първоинстанционните съдебни решения. **AT:** За първа и втора инстанция съдите решават кои съдебни решения да бъдат публикувани. Не се публикуват решенията на Върховния съд, с които се отхвърля жалба без мотиви по същество. Решенията на Върховния административен съд, взети от едноличен съдебен състав, се публикуват, ако съответният съдия реши да ги публикува. Освен това не се публикуват решенията, които съдържат само правни въпроси, по които вече има утвърдена съдебна практика на Върховния административен съд, както и несложните решения за прекратяване на производства. **NL:** Решението за публикуване се взема от съдилищата при спазване на публикувани критерии. **PT:** Решението за публикуване се взема от комисия към съда. **SI:** не се публикуват процедурните решения, които имат несъществено значение или са без значение за съдебната практика; от решенията по дела, които са идентични по същество (напр. масови дела), се публикува само водещото решение (заедно със списъка на делата със същото съдържание). Отделните по-висшестоящи съдилища решават кои съдебни решения могат да бъдат публикувани. **SK:** не се публикуват решенията по няколко вида граждански дела, като например дела за наследство или за установяване на бащинство. **FI:** съдилищата решават кои съдебни решения да бъдат публикувани.

¹⁰³ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 48 : Практики за изготвяне на машинночетими съдебни решения, 2024 г. (*) (граждански/търговски, административни и наказателни дела, всички инстанции) (източник: Европейската комисия ⁽¹⁰⁴⁾)

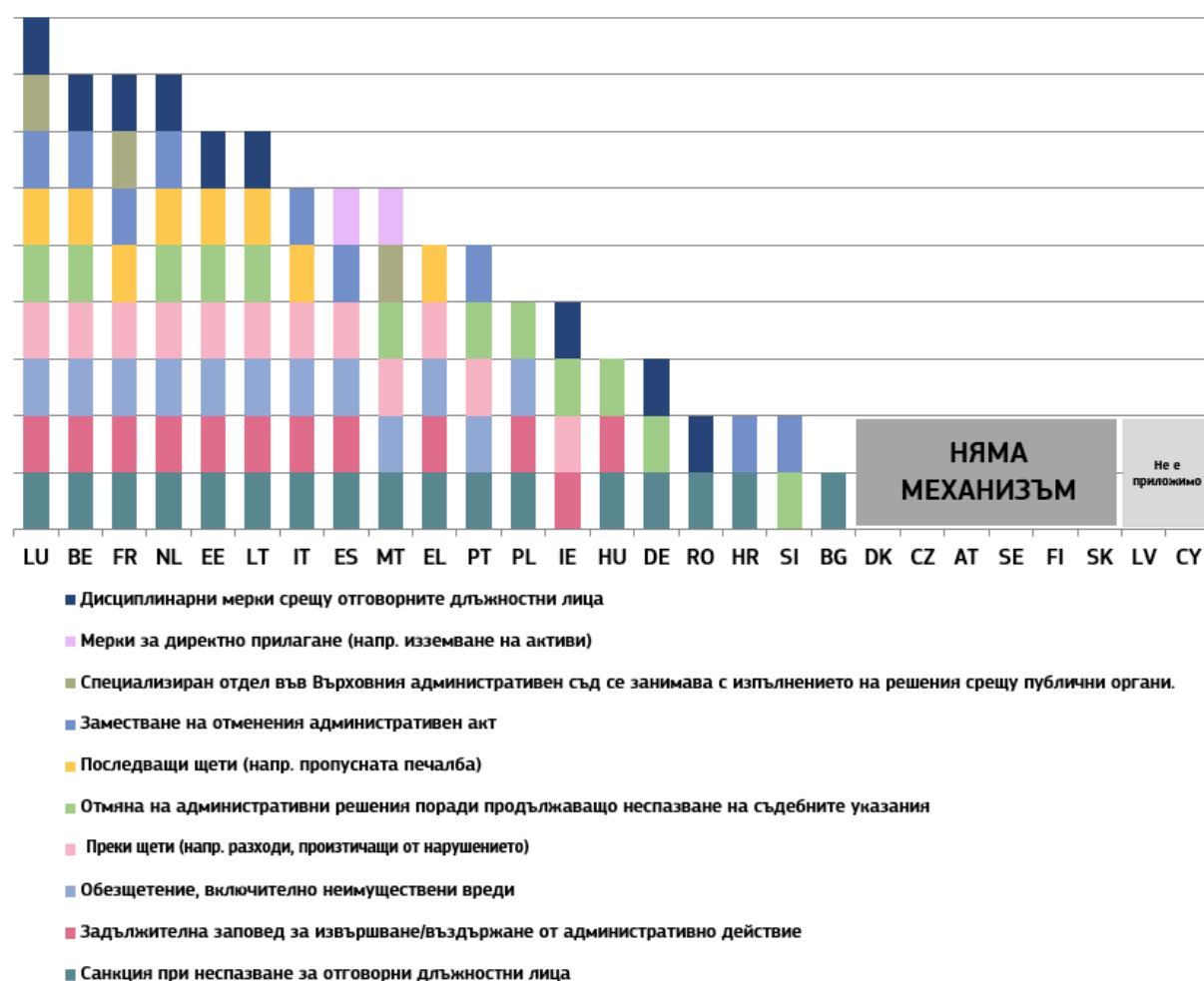


(*) Максимален брой точки: 24 точки за всеки вид дело. За всяка от трите инстанции (първа, втора, последна) може да бъде дадена една точка, ако са обхванати всички съдебни решения. Ако в дадена инстанция са обхванати само някои съдебни решения, се присъжда само половин точка. Ако в дадена държава членка има само две инстанции, се присъждат точки за три инстанции, като несъществуващата инстанция получава същия брой точки като съответната по-висша инстанция. На държавите членки, в които не се прави разграничение между административните и гражданските/търговските дела, са присъдени еднакъв брой точки и за двете области на правото. **ES:** не се разрешава използването на базата данни на Генералния съвет на съдебната власт (CGPJ) за търговски цели, както и масовото изтегляне на информация. Повторното използване на тази информация за изготвяне на бази данни или за търговски цели трябва да следва процедурата и условията, определени от CGPJ чрез неговия Център за съдебна документация. **IE:** анонимизирането на решенията се извършва в семейното право, в областта на закрилата на детето и в други области, в които законът изисква или съдията разпорежда да не се разкрива самоличността на страните или лицата.

¹⁰⁴ Данните за 2024 г. са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

В конституционна държава публичните институции трябва да спазват съдебните решения и да ги изпълняват своевременно. Ефективното прилагане на задължителни съдебни решения е съществено важно и за гарантиране на общественото доверие в независимостта и авторитета на съдебната власт ⁽¹⁰⁵⁾. В графика 49 за първи път са представени механизми, които са въведени с цел подпомагане на изпълнението на решенията на върховните административни съдилища. На графиката се вижда какви механизми са въведени във всяка държава членка, но не се прави оценка на тяхната ефективност или колко често се използват на практика.

Графика 49: Въведени съдебни механизми за осигуряване на изпълнението на решенията на административните съдилища, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия и ACA-Europe ⁽¹⁰⁶⁾)



¹⁰⁵ Становище № 13 (2010) Консултативния съвет на европейските съдии относно ролята на съдиите при прилагането на съдебните решения.

¹⁰⁶ Данните за 2024 г. са събрани чрез отговори на членове на ACA-Europe на въпросник.

2.2.4. Обобщение относно качеството на правосъдните системи

Лесният достъп, достатъчните ресурси, ефективните инструменти за оценка и цифровизацията допринасят за високото качество на правосъдната система. Обществеността и предприятията очакват висококачествени решения от една ефективна правосъдна система. В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. се прави сравнителен анализ на тези фактори.

Достъпност

В информационното табло за 2025 г. отново се разглеждат редица елементи, които допринасят за това правосъдната система да бъде достъпна за хората:

- 1) **Наличието на правна помощ и размерът на съдебните такси** имат значително отражение върху достъпа до правосъдие, особено за хората, живеещи в бедност или изложени на риск от изпадане в бедност. От графика 23 е видно, че в три държави членки хората с доходи под прага на бедност, установен от Евростат, не могат да получават правна помощ. Размерът на съдебните такси (графика 24) се запазва до голяма степен стабилен от 2016 г. насам, въпреки че в четири държави членки съдебните такси са по-високи, отколкото през 2023 г., особено за исковете с ниска стойност. Тежестта на съдебните такси продължава да е пропорционално по-висока при исковете с ниска стойност. Трудностите при получаването на правна помощ в комбинация с високите съдебни такси в три държави членки биха могли да обезкуражат хората, живеещи в бедност, да потърсят правосъдие. В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. се представя за втори път **ставката на правната помощ, платена на адвокатите на защитата** по конкретно наказателно дело, която показва, че между държавите членки съществуват значителни разлики в сумите, които се изплащат на адвокатите от публичния бюджет (графика 25).
- 2) В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. продължава да се прави анализ на начините, по които държавите членки насърчават доброволното използване на **алтернативни способи за разрешаване на спорове (АРС)** (графика 26), включително възможността за използване на цифрови технологии. През 2024 г. са се повишили цялостните усилия за насърчаване, като шест държави членки съобщават за повече средства за насърчаване, по-специално за използването на способи за АРС при потребителски спорове. Броят на мерките, използвани за насърчаване на способите за АРС, все още е по-нисък за административните спорове в сравнение с останалите видове спорове, но също се е увеличил от 2023 г. насам.
- 3) В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. отново се прави обзор на специфични практики за **достъп до правосъдие на лицата, изложени на риск от дискриминация, и възрастните хора**. Графика 27 показва, че 18 държави членки са предприели стъпки за повишаване на осведомеността сред лицата, изложени на риск от дискриминация, относно това къде могат да получат правна информация и помощ. В 16 държави членки се предприемат стъпки за осигуряване на по-голям достъп до правна помощ за възрастните хора, а в 17 държави членки неправителствените организации или органите по въпросите на равенството имат право да инициират или да участват в съдебни производства от името на една или няколко жертви или в тяхна подкрепа. В 20 държави членки са налице решения, които помагат на възрастните хора да участват в съдебни производства, включително получаване на съдебна кореспонденция по пощата.

- 4) В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. за втори път се представят **специфични подобрени мерки за представителни иски**, насочени към защитата на колективните интереси на потребителите. От графика 28 е видно, че 23 държави членки са въвели поне една такава мярка. Договореностите за информиране на потребителите относно иски и резултатите от тях и мерките за обучение на съдии как да управляват ефективно представителните иски са сред най-разпространените измежду подобрените мерки, като са въведени от 12 държави членки.
- 5) На графика 29 е показано, че всички държави членки са въвели някои **специфични практики за правосъдие и производства, съобразени с интересите на детето, както по отношение на гражданските, така и на наказателните производства при непълнолетни лица**. 11 държави членки са въвели всяка от деветте наблюдавани специфични мерки, включително например уебсайт, проектиран специално с цел лесно използване от деца, и телефонни линии за предоставяне на информация относно правосъдната система или мерки, съгласно които децата се държат отделно от възрастните, когато биват лишени от свобода. Във всички държави членки правото на неприкосновеност на личния живот и личните данни на децата, участващи в съдебни или извънсъдебни производства, са защитени в съответствие с националното законодателство. Освен това всички държави членки разполагат със съобразена с интересите на детето специализирана среда/стаи за изслушване, в които децата се изслушват. Очертаването на **специфичните практики по отношение на деца, участващи в наказателни производства като жертви или заподозрени и обвиняеми лица** (графика 30) показва например, че 26 държави членки предоставят информация за правата на жертвата или заподозрения и производството по съобразен с нуждите на детето начин, а в 15 държави членки всяка форма на задържане на деца се използва като крайна мярка и за подходящ период от време, който е възможно най-кратък.
- 6) На графика 31 е показано, че всички държави членки са въвели някои **специфични практики за жертвите на престъпления**. По-голямата част от държавите членки са въвели повечето от наблюдаваните специфични практики, включително например предоставяне на финансова помощ в случаите, когато извършителят не плати присъденото обезщетение, или възможността жертвите да поискат преразглеждане на решенията за предоставяне на мярка за защита или устен или писмен превод. В случай на нарушение на правата им в рамките на наказателното производство, в повечето държави членки жертвите имат право на мерки за защита, на правна помощ или на изслушване. На графика 32 е показано, че всички държави членки са въвели някои **специфични практики за жертви на насилие над жени/домашно насилие**. В почти всички държави членки са въведени мерки за защита на правата и интересите на жертвите и свидетелите и за избягване на контакт между жертвите и извършителите, когато това е необходимо. В почти всички държави членки неправителствените организации и/или органите по въпросите на равенството могат да оказват помощ и/или подкрепа на жертвите.

Ресурси

Високото качество на правосъдните системи в държавите членки зависи от наличието на достатъчни финансови и човешки ресурси. Това изисква подходящи инвестиции във физическа и техническа инфраструктура, първоначално и продължаващо обучение, както и в многообразие сред съдиите, включително баланс между половете. В

информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. е показано следното.

- 7) Що се отнася до **финансовите ресурси**, като цяло през 2023 г. общите държавни разходи за съдилищата са се увеличили във всички държави членки, като се вземе предвид броят на жителите, докато в 6 държави членки те са намалели спрямо БВП. Продължават да се наблюдават значителни разлики между държавите членки от гледна точка на нивата на разходи както на глава от населението, така и като процент от БВП (графики 33 и 34).
- 8) В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. продължава да се проучва ситуацията в държавите членки от гледна точка на заплатите в правосъдната система. В него за трети път се представя съотношението на годишните **заплати на съдиите и прокурорите** към средната годишна заплата в страната (графика 35). Освен това за втори път е представено **съотношението на годишните заплати на съдебните експерти и експертите от прокуратурата** към средната годишна заплата в държавата (графика 36). И двете графики показват значителни разлики между държавите членки. Освен това от графика 36 е видно, че в 16 държави членки в началото на кариерата си съдебните експерти получават по-малко от националната средна заплата. В 13 държави членки това важи и за експертите от прокуратурата.
- 9) **Жените** продължават да съставляват по-малко от 50 % от съдиите на нивото на върховните съдилища в 19 държави членки (графика 38), докато в 8 държави членки половината или повече съдии във върховните съдилища са жени. Цифровите данни за тригодишния период 2021—2024 г. показват различни нива и тенденции в отделните държавите членки.

Цифровизация

От 2021 г. насам в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е включен голям и подробен раздел относно аспектите, свързани с цифровизацията на правосъдието. Въпреки че държавите членки вече използват цифрови решения в различен контекст и в различна степен, все още има значителни възможности за подобрения.

- 10) Всички 27 държави членки предоставят известна **информация онлайн за своята съдебна система**, включително уебсайтове с ясна информация за осъществяването на достъп до правна помощ, за съдебните такси и критериите за допустимост за намалени такси (графика 40). Ситуацията остава стабилна в сравнение с предходната година, но между държавите членки все още съществуват известни различия по отношение на информацията и степента, в която тя отговаря на потребностите на хората. Например в 11 държави членки на широката общественост се предоставя образование в областта на юридическите права посредством интерактивни инструменти за обучение онлайн. 26 държави членки предоставят ясно видима и разбираема информация относно правната помощ.
- 11) Шест държави членки са въвели **процесуални правила, подготвени за цифрови технологии** (графика 41), които позволяват цялостно или почти цялостно използване на комуникация от разстояние и допустимост на доказателствата само в цифров формат. В 23 държави членки това е възможно само в ограничен брой ситуации. Независимо от това от 2020 г. насам в това отношение се отчита цялостен напредък с равномерни темпове.

- 12) Графика 42 разкрива **използването на цифрови технологии от съдилищата и прокуратурите**. Тя показва, че държавите членки не се възползват изцяло от потенциала, който осигуряват техните процесуални правила (срв. с графика 41). Съдиите, прокурорите и съдебните служители в държавите членки вече разполагат с разнообразни цифрови инструменти като системи за управление на делата, системи за видеоконферентна връзка и практики за работа от разстояние. Продължава обаче да е налице потенциал за постигане на допълнителен напредък по отношение на електронните системи за разпределяне на делата, като се въведе автоматизирано разпределяне въз основа на обективни критерии.
- 13) Съдилищата във всички държави членки разполагат с някои **инструменти за сигурна електронна комуникация**, макар че едва 14 държави членки са въвели такива инструменти за всички наблюдавани видове комуникация и за всички дела (графика 43). Пет държави членки все още не са въвели инструменти за цифрова комуникация с нотариусите, местата за задържане или съдебните изпълнители/съдебните служители. Във всички държави членки също така е въведена **сигурна електронна комуникация в рамките на прокуратурата** (графика 44). Във всички държави членки, с изключение на една, е предвидена сигурна електронна комуникация между прокуратурата и съдилищата. Пет държави членки все още не са въвели инструменти за електронна комуникация между прокуратурата и адвокатите на защитата.
- 14) По гражданските/търговските и административните дела 24 държави членки, макар и в различна степен, предоставят на лицата и предприятията (или на техните законни представители) **онлайн достъп до техните текущи или приключени дела** (графика 45). Що се отнася до цифровите решения за провеждане и проследяване на съдебни производства по наказателни дела, от графика 46 е видно, че в 18 държави членки жертвите могат да подават писмени изявления частично или изцяло онлайн. В 11 държави членки обаче обвиняемите и жертвите нямат възможност да проследяват или да водят делата си по електронен път.
- 15) **Достъпът онлайн до съдебни решения** (графика 47) остава стабилен в сравнение с предходната година. Достъпни онлайн са основно решенията на най-висшестоящите инстанции.
- 16) Както и в предходните години, в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. се анализират **практиките за изготвяне на машинночетими съдебни решения** (графика 48). Във всички държави членки съществуват поне някои практики за граждански/търговски, административни и наказателни дела, въпреки че има значителни различия между отделните държави членки. Като цяло е налице тенденция към въвеждане на повече практики, по-специално за безплатно изтегляне на съдебните решения (бази данни и други автоматизирани решения), за оформяне на решенията така, че да бъдат машинночетими или за анонимизиране/псевдонимизация на решенията посредством алгоритми. През 2023 г. 9 държави членки съобщават за подобрения в сравнение с предходната година, докато ситуацията в 10 държави членки остава стабилна. Правосъдните системи, в които съществуват практики за оформяне на съдебните решения съгласно стандарти, даващи възможност за машинно четене, изглежда, имат потенциала да постигнат по-добри резултати в бъдеще.
- 17) В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. за първи път се представят данни за **механизмите за изпълнение на административни**

съдебни решения (графика 49) на равнището на върховните административни юрисдикции. По-голямата част от държавите членки (17) са въвели някакъв вид механизъм за изпълнение на решения, а в 16 държави членки върховните административни съдилища имат право да налагат санкции за неизпълнението на техните решения. Само в две държави членки са въведени мерки за пряко принудително изпълнение, като например изземване на имущество.

2.3. Независимост на правосъдните системи

Независимостта на съдебната власт, която е неразделна част от задачата за постановяване на съдебни решения, е изискване в правото на Съюза, произтичащо от принципа на ефективна съдебна защита, посочен в член 19 от ДЕС, и от правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в член 47 от Хартата на основните права на ЕС⁽¹⁰⁷⁾. Независимостта на съдебната власт предполага следното:

а) **външна независимост**, когато съответният орган упражнява функциите си самостоятелно, без да е йерархично обвързан или да е подчинен на когото и да било и без да получава нареждания или указания от какъвто и да било вид, като по този начин е защитен от външна намеса или натиск, които биха могли да накърнят независимостта на преценката на членовете му и да повлияят на техните решения; и

б) **вътрешна независимост и безпристрастност**, когато се запазва еднаква отдалеченост от страните по спора и от съответните им интереси с оглед на предмета на спора⁽¹⁰⁸⁾, и когато отделни съдии са защитени от неправилен вътрешен натиск в рамките на съдебната власт⁽¹⁰⁹⁾.

Независимостта на съдебната власт е от огромно значение за гарантиране на защитата на всички права, които правните субекти черпят от правото на Съюза, и за опазването на общите ценности на държавите членки, прогласени в член 2 от ДЕС, по-конкретно на ценността правова държава⁽¹¹⁰⁾. Запазването на правния ред на ЕС е от съществено

¹⁰⁷ Вж. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=BG>

¹⁰⁸ Вж. Съд на ЕС, решение от 6 март 2025 г., *D. K. and Others срещу Prokuratura Rejonowa (Withdrawal of cases)*, съединени дела C-647/21 и C-648/21, EU:C:2025:143, решение от 25 февруари 2025 г. (Grand Chamber), *XL and Others (Judicial salaries)*, съединени дела C-146/23 и C-374/23, EU:C:2025:109, решение от 14 ноември 2024 г., *S. S.A. v C. sp. z o.o. (разпределение на делата)*, C-197/23, EU:C:2024:956; решение от 22 февруари 2022 г., *RS (Действие на решенията на конституционен съд)*, C-430/21, EU:C:2022:99; решение от 16 ноември 2021 г., *Наказателни производства срещу WB и др.*, съединени дела C-748/19—C-754/19, EU:C:2021:931; решение от 6 октомври 2021 г., *W. Z.*, C-487/19, EU:C:2021:798; решение от 15 юли 2021 г., *Комисия/Полша*, C-791/19, EU:C:2021:366; решение от 2 март 2021 г., *AB*, C-824/18, EU:C:2021:153; решение от 19 ноември 2019 г., *A. K. и др.*, C-585/18, C-624/18 и C-625/18, EU:C:2019:982, т. 121 и 122; решение от 5 ноември 2019 г., *Комисия/Полша*, C-192/18, EU:C:2019:924; решение от 24 юни 2019 г., *Комисия/Полша*, C-619/18, EU:C:2019:531, т. 73 и 74; решение от 27 февруари 2018 г., *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, т. 44; решение от 25 юли 2018 г., *Minister for Justice and Equality*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, т. 65.

¹⁰⁹ Съд на ЕС, решение от 11 юли 2024 г. (голям състав), *Hann-Invest*, C-554/21 и C-622/21, EU:C:2024:594. Върховните съдилища, като съдилищата от последна инстанция, и по-висшестоящите/апелативните съдилища като цяло, са от съществено значение за осигуряване на еднаквото прилагане на правото в държавите членки. Въпреки това йерархичната организация на съдебната система не следва да накърнява индивидуалната независимост (Препоръка CM/Rec(2010)12, т. 22). Висшите съдилища следва да не дават указания на съдиите относно начина, по който следва да решават отделните дела, освен в рамките на преюдициални заключения или когато се произнасят по средствата за правна защита съгласно закона (Препоръка CM/Rec(2010)12, т. 23). Според Венецианската комисия йерархичната организация на съдебната власт, изразяваща се в подчиненост на съдиите на по-висши инстанции при постановяването на съдебни решения, би била явно нарушение на принципа на вътрешна независимост (Венецианска комисия, Доклад за независимостта на съдебната система, Част I: Независимост на съдилищата, Проучване № 494/2008, 16 март 2010 г., CDL-AD(2010)004, точки 68—72). Всяка процедура за уеднаквяване на съдебната практика трябва да бъде съобразена с основните принципи на разделение на властите и дори след такова решение на по-висшестоящ/върховен съд всички съдилища и съдии трябва да останат компетентни да преценяват делата си независимо и безпристрастно и да разграничават новите дела от тълкуването, уеднаквено преди това от по-висшестоящ/върховен съд (Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г., стр. 45).

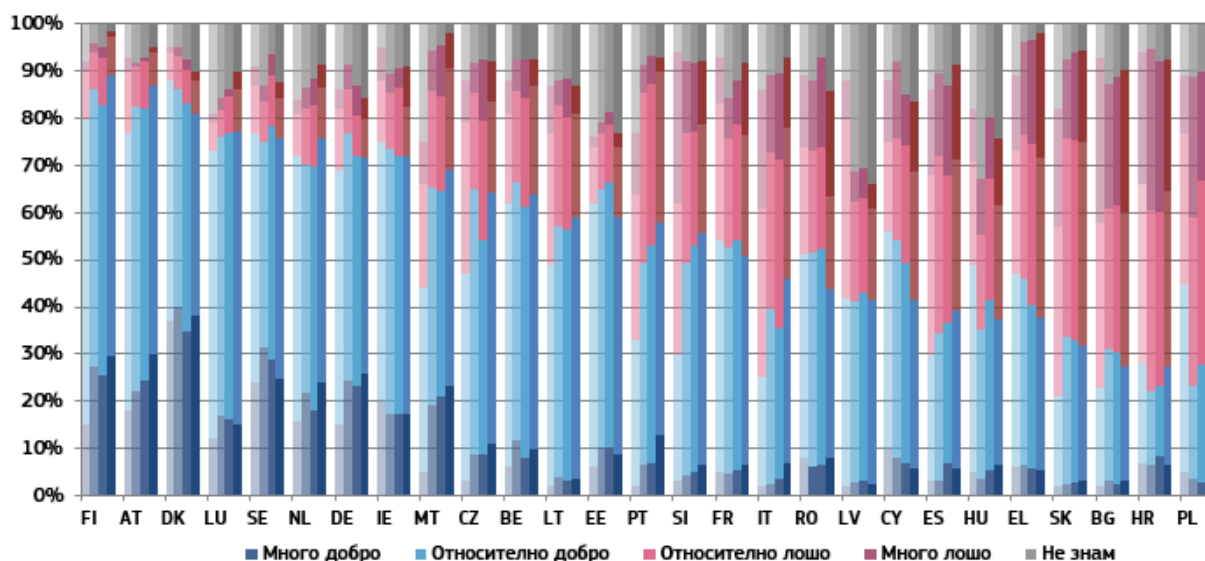
¹¹⁰ Решение на Съда от 5 юни 2023 г., *Комисия/Полша*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, т. 354 и цитираната съдебна практика.

значение за всички хора и предприятия, чиито права и свободи са защитени от правото на ЕС.

Високата степен на усещане за независимост на съдебната власт е от жизненоважно значение за доверието, което правосъдието трябва да вдъхва у хората в общество, ръководено от принципите на върховенството на закона. Това допринася и за благоприятна за растежа бизнес среда, тъй както усещането за липса на независимост може да възпрепятства инвестициите. Информационното табло включва показатели за независимостта на съдебната власт, отнасящи се за ефективността на защитата на инвестициите. В допълнение към показателите за усещането за независимост на съдебната власт, събрани от различни източници, в информационното табло се представят показатели за това как са организирани правосъдните системи така, че да бъде защитена независимостта на съдебната власт в определени видове ситуации, при които тя би могла да бъде застрашена. Това отразява информация от Европейската мрежа на съдебните съвети (ЕМСС), Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС (NPSJC) и Мрежата на прокурорите или еквивалентните институции на равнище върховни съдилища на държавите — членки на Европейския съюз (Мрежата NADAL).

2.3.1. Усещане за независимост на съдебната власт и ефективност на защитата на инвестициите

Графика 50 : Как широката общественост възприема независимостта на съдилищата и съдиите (*) (източник: Евробарометър ⁽¹¹¹⁾ —отляво надясно в светли цветове: 2016, 2023 и 2024 г., в тъмни цветове: 2025 г.)



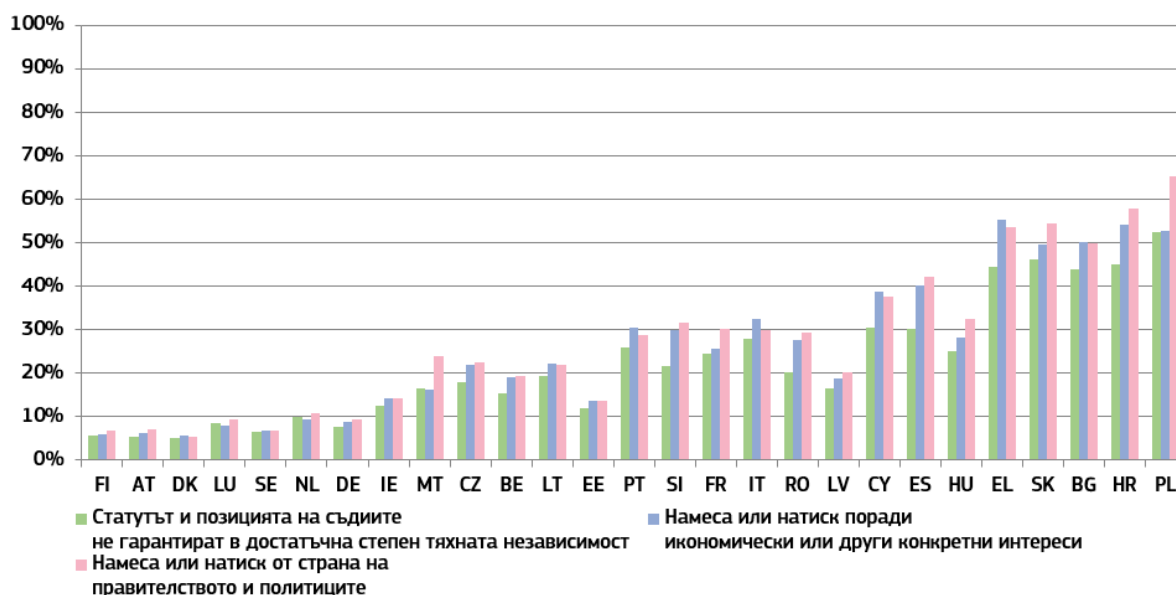
(*) Държавите членки са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „много добро“ или „относително добро“ състояние (общо добро състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на „общо добро“ състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „относително

¹¹¹ Проучване на Евробарометър FL555, проведено между 13 и 29 януари 2025 г. Отговори на въпроса: „От това, което Ви е известно, как бихте оценили правосъдната система във (Вашата държава) по отношение на независимостта на съдилищата и съдиите? Какво бихте казали: че е в много добро състояние, в относително добро състояние, в относително лошо състояние или в много лошо състояние?“, вж.: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#surveys.

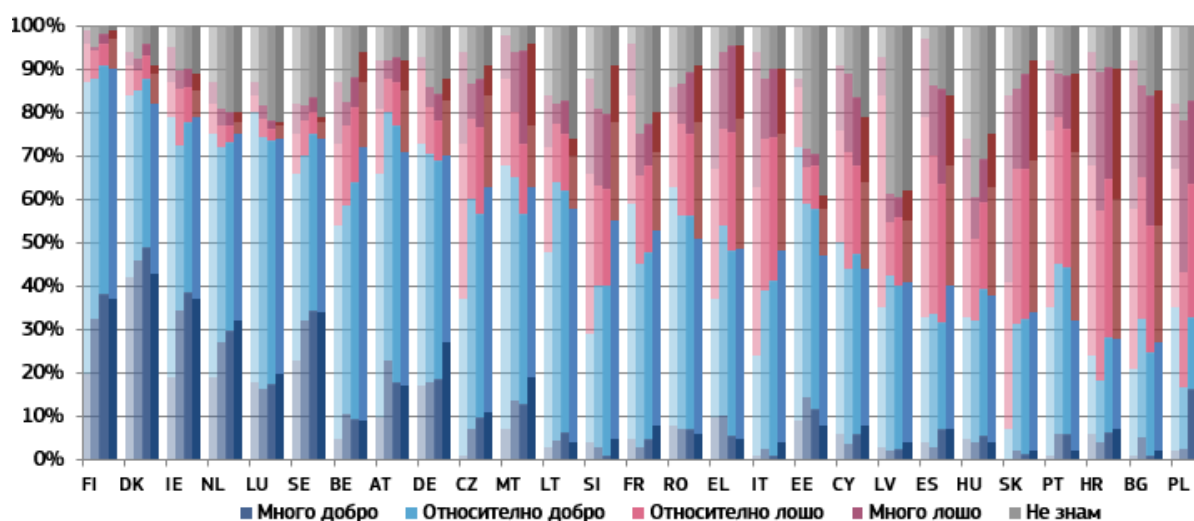
лошо“ състояние или в „много лошо“ състояние (общо лошо състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро и общо лошо състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в много добро състояние; ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро, общо лошо и „много добро“ състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „много лошо“ състояние.

На графика 51 са показани основните причини за усещането за липса на независимост на съдилищата и съдиите, посочени от анкетираните. Анкетираните сред широката общественост, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“, са можели да избират измежду три причини, с които да обяснят своята оценка. Държавите членки са подредени в същия ред, както в графика 50.

Фигура 51: Основни причини за усещането сред обществеността за липса на независимост (дял от всички анкетирувани — по-високата стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър ⁽¹¹²⁾)



Графика 52: Как дружествата възприемат независимостта на съдилищата и съдиите (*) (източник: Евробарометър ⁽¹¹³⁾) — отляво надясно в светли цветове: 2016, 2023 и 2024 г., в тъмни цветове: 2025 г.)



(*) Държавите членки са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „много добро“ или „относително добро“ състояние (общо добро състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро състояние, то те са подредени по

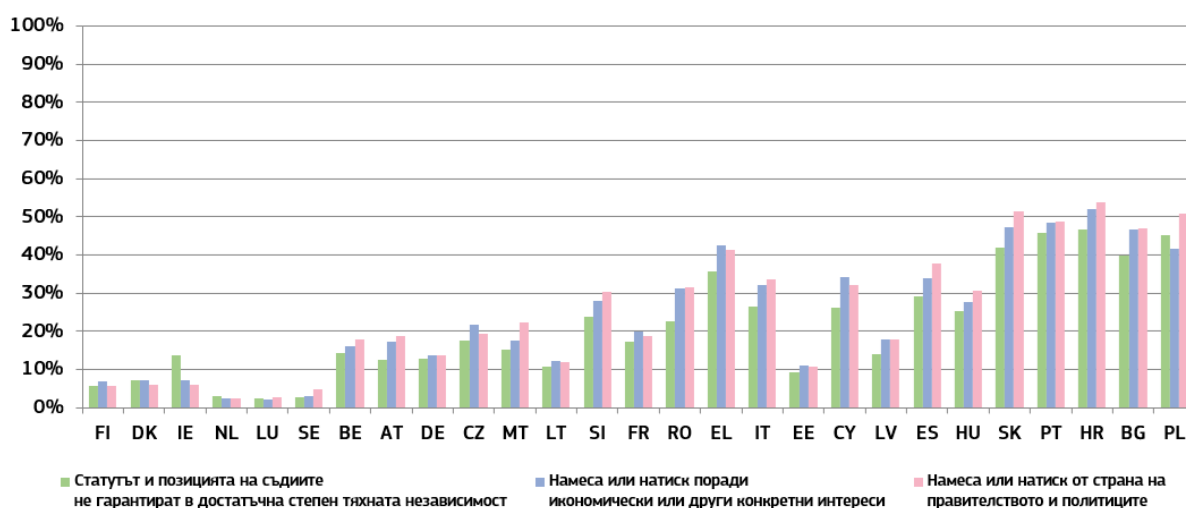
¹¹² Проучване „Евробарометър“ FL555, отговори на въпроса: „Бихте ли посочили до каква степен всяка от следните причини обяснява Вашата оценка за независимостта на правосъдната система във Вашата държава: до голяма степен, донякъде, не съвсем, въобще не?“, ако отговорът на B1 е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“.

¹¹³ Проучване „Евробарометър“ FL555, проведено между 13 и 29 януари 2025 г., отговори на въпроса: „От това, което Ви е известно, как бихте оценили правосъдната система във (Вашата държава) по отношение на независимостта на съдилищата и съдиите? Какво бихте казали: че е в много добро състояние, в относително добро състояние, в относително лошо състояние или в много лошо състояние?“, вж.: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#surveys.

процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „относително лошо“ състояние или в „много лошо“ състояние (общо лошо състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро и общо лошо състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „много добро“ състояние; ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро, общо лошо и „много добро“ състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта на съдилищата и съдиите е в „много лошо“ състояние.

На графика 53 са показани основните причини за усещането за липса на независимост на съдилищата и съдиите, посочени от дружествата. Анкетираните, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“, са могли да избират измежду три причини, с които да обяснят своята оценка. Държавите членки са подредени в същия ред, както в графика 52.

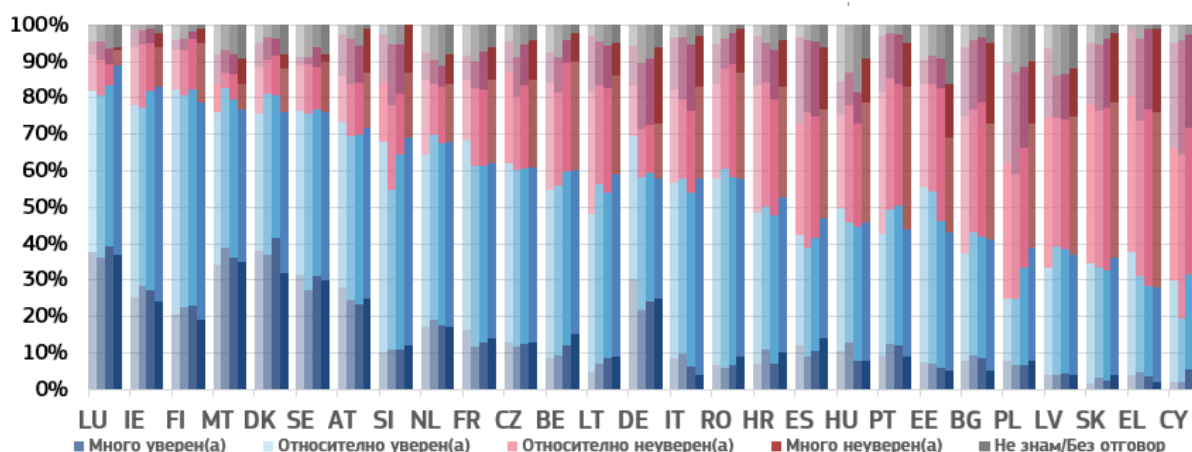
Графика 53 : Основни причини за усещането сред дружествата за липса на независимост (дял от всички анкетирани — по-високата стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър ¹¹⁴)



¹¹⁴ Проучване „Евробарометър“ FL555; отговори на въпроса: „Бихте ли посочили до каква степен всяка от следните причини обяснява Вашата оценка за независимостта на правосъдната система във (Вашата държава): до голяма степен, донякъде, не съвсем, въобще не?“, ако отговорът на B1 е „в относително лошо състояние“ или „в много лошо състояние“.

Насърчаването, улесняването и защитата на инвестициите са ключови приоритети в рамките на единния пазар на ЕС. Правото на ЕС има за цел да се поддържа хармонично равновесие между защитата на инвестициите и преследването на други цели от обществен интерес, с които се повишава благосъстоянието на гражданите на ЕС. На графика 54 е показан за четвърти път показателят за това как дружествата възприемат ефективността на защитата на инвестициите от закона и съдилищата, що се отнася до това, което според тях представляват необосновани решения или бездействие на държавата.

Графика 54 : Как дружествата възприемат ефективността на защитата на инвестициите от закона и съдилищата (*) (източник: Евробарометър ⁽¹¹⁵⁾ —отляво надясно в светли цветове: 2022, 2023 и 2024 г., в тъмни цветове: 2025 г.)

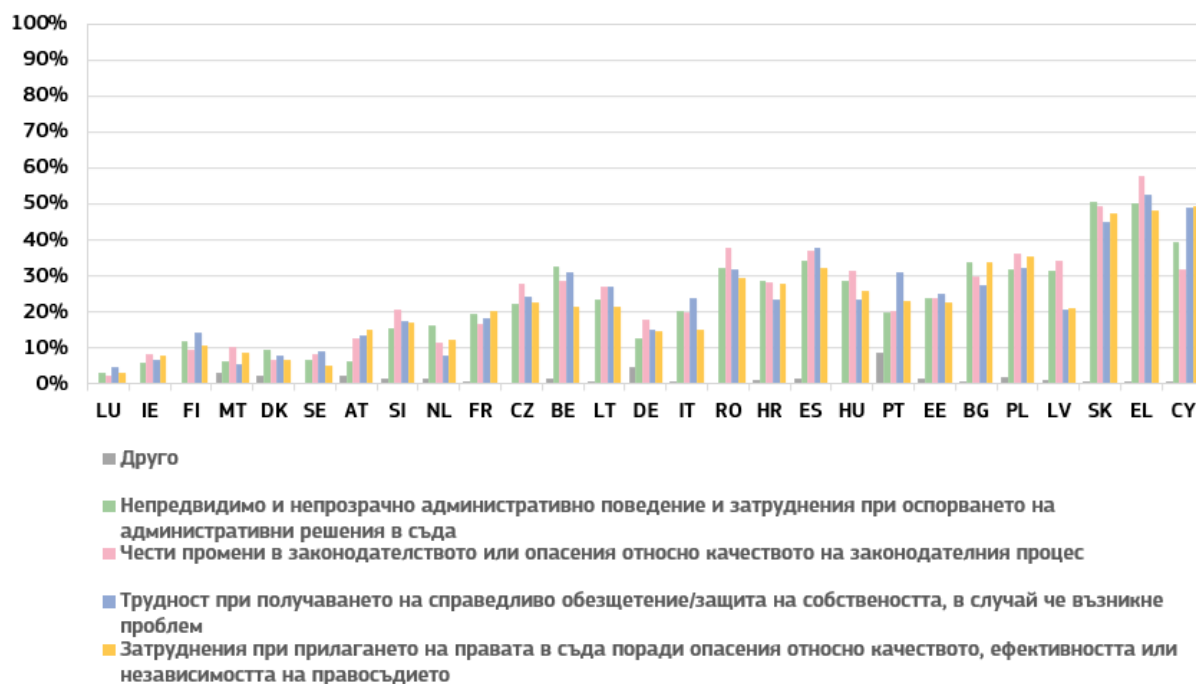


(*) Държавите членки са подредени първо по общия процент анкетираните, които са заявили, че са много или сравнително уверени в защитата на инвестициите от закона и съдилищата (общо доверие); ако в някои от държавите членки е получен един и същ процент на отговорите за увереност, те са подредени по процента на анкетираните, които са заявили, че са „относително неуверени“ или „много неуверени“ в ефективността на защитата на инвестициите (като цяло неуверени); ако в някои от държавите членки е получен един и същ процент на отговорите за обща увереност и обща неувереност, те са подредени по процента на анкетираните, които са заявили, че са „много уверени“ в ефективността на защитата на инвестициите; ако в някои от държавите членки е получен един и същ процент на отговорите за обща увереност, обща неувереност и „много уверени“, те са подредени по процента на анкетираните, които са заявили, че са „много неуверени“ в ефективността на защитата на инвестициите.

На графика 55 са показани основните причини за усещането за липса на ефективност на защитата на инвестициите, посочени от дружествата. Анкетираните, по чиято преценка нивото им на увереност съответства на „относително неуверен(а)“ или „много неуверен(а)“, са могли да избират между четири причини, с които да обяснят своята оценка (някои са избрали „друго“). Държавите членки са подредени в същия ред, както в графика 54.

¹¹⁵ Проучване „Евробарометър“ FL555, проведено между 13 и 29 януари 2025 г., отговори на въпрос В3: „До каква степен сте уверени, че инвестициите Ви са защитени от закона и съдилищата във (Вашата държава), в случай че възникне проблем?“ За целите на проучването понятието „инвестиции“ бе определено като включващо всички активи, които дружеството притежава или контролира и които се характеризират с осигуряването на капитал или други ресурси, очаквания за приход или печалба или поемането на риск.

Графика 55 : Основни причини за усещането сред дружествата за липса на ефективност на защитата на инвестициите (дял от всички анкетирани — по-висока стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър ¹¹⁶)



¹¹⁶ Проучване „Евробарометър“ FL555; отговори на въпроса: „Кои са основните причини за Вашите опасения по отношение на ефективността на защитата на инвестициите?“, ако отговорът на В3 е „относително неуверен(а)“ или „много неуверен(а)“.

2.3.2. Структурна независимост на съдебната власт

Гаранциите за структурна независимост изискват правила, по-конкретно по отношение на състава на съда и назначаването, продължителността на трудовия стаж и основанията за въздържане, отвод и освобождаване от длъжност на членовете му, така че да се разсеят всички основателни съмнения в съзнанието на хората по отношение на неподатливостта на съда към външни фактори и неутралността му спрямо интересите, представени пред него⁽¹¹⁷⁾. Тези правила трябва по-специално да позволяват да се изключи не само всяко пряко влияние под формата на указания, но и всички форми на косвено влияние, които биха могли да влияят върху решенията на съответните съдии⁽¹¹⁸⁾.

Бяха разработени европейски стандарти, по-конкретно от Съвета на Европа, като например в *Препоръката на Съвета на Европа от 2010 г. относно съдиите: независимост, ефективност и отговорности*⁽¹¹⁹⁾. В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се представят определени показатели по въпроси, които са от значение при оценката на това как са организирани правосъдните системи, така че да гарантират независимостта на съдебната власт. Прилагането на политики и практики за насърчаване на почтеността и за предотвратяване на корупцията в рамките на съдебната власт също е от съществено значение за гарантирането на нейната независимост. Освен всички необходими норми ефективната защита на независимостта на съдебната власт се

¹¹⁷ Вж. Съд на ЕС, решение от 6 март 2025 г., *D. K. и др. срещу Prokuratura Rejonowa (Withdrawal of cases)*, съединени дела C-647/21 и C-648/21, решение от 25 февруари 2025 г. (голям състав), *XL и др. (заплатите в правосъдната система)*, съединени дела C-146/23 и C-374/23, решение от 14 ноември 2024 г., *S. S.A./C. sp. z o.o. (Разпределение на делата)*, C-197/23, решение от 11 юли 2024 г. (голям състав), *Hann-Invest*, C-554/21, решение от 21 декември 2023 г., *Krajowa Rada Sądownictwa (Maintien en fonctions d'un juge)*, C-718/21, ECLI:EU:C:2023:1015, стр. 76—77 и цитираната съдебна практика, решение от 5 юни 2023 г., *Комисия/Полша*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, т. 355; решение от 16 ноември 2021 г., *Наказателни производства срещу WB и др.*, съединени дела C-748/19 до C-754/19, т. 67; решение от 6 октомври 2021 г., *W.Ż.*, C-487/19, т. 109; решение от 15 юли 2021 г., *Комисия/Полша*, C-791/19, т. 59; решение от 2 март 2021 г., *A.B.*, C-824/18, т. 117; решение от 19 ноември 2019 г., *A. K. и др. (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд)*, C-585/18, C-624/18 и C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, т. 121 и 122; решение от 24 юни 2019 г., *Комисия/Полша*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, т. 73 и 74; решение от 25 юли 2018 г., *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, т. 66; решение от 27 февруари 2018 г., *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, т. 44. Вж. също точки 46 и 47 от Препоръка CM/Rec(2010)12 относно съдиите: независимост, ефективност и отговорности (приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 17 ноември 2010 г.) и обяснителния меморандум. В тях се предвижда, че органът, който взема решенията за подбора и кариерното развитие на съдиите, следва да бъде независим от изпълнителната и законодателната власт. С цел да се гарантира независимостта на този орган, поне половината от неговите членове следва да бъдат съдии, избрани от своите колеги. Когато обаче съгласно конституционни или други законови разпоредби се изисква държавният глава, правителството или законодателната власт да вземат решения относно подбора и кариерното развитие на съдиите, независим и компетентен орган, чийто персонал в значителна част е набран от съдебната система (без да се засягат посочените в глава IV правила, приложими към съдебните съвети), следва да бъде упълномощен да отправя препоръки или да изразява становища, които съответният назначаващ орган следва в практиката.

¹¹⁸ Вж. решение на Съда от 5 юни 2023 г., *Комисия/Полша*, C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442, т. 355; решение от 2 март 2021 г., *A.B.*, C-824/18, т. 119; решение от 19 ноември 2019 г., *A. K. и др. (Независимост на дисциплинарната колегия на Върховния съд)*, C-585/18, C-624/18 и C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982, т. 123; решение от 24 юни 2019 г., *Комисия/Полша*, C-619/18, ECLI:EU:C:2019:531, т. 112.

¹¹⁹ Вж. Препоръка CM/Rec(2010)12 относно съдиите: независимост, ефективност и отговорности, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 17 ноември 2010 г. и обяснителния меморандум („Препоръка CM/Rec(2010)12“).

нуждае в крайна сметка и от култура на почитеност и безпристрастност, споделяна от магистратите и зачитана от обществото като цяло.

Настоящото издание на информационното табло съдържа нови и актуализирани показатели относно: самоотвода и отвода на съдии (графика 56) (¹²⁰), органите, участващи в назначаването и освобождаването на ръководители на прокуратури (графика 57) (¹²¹) и независимостта на адвокатурите и адвокатите (графика 58) (¹²²). В графиките са представени действащите национални уредби към декември 2024 г.

Графиките в информационното табло не представят оценка или количествени данни за ефективността на гаранциите. Те нямат за цел да отразят сложността и подробната уредба на процедурите и съпътстващите ги гаранции.

— Самоотвод и отвод на съдии —

На графика 56, представена за първи път в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2016 г. (сега актуализирана), е показано дали съществува възможност съдиите да бъдат санкционирани за неспазване на задължението да си направят самоотвод от разглеждане на дело, по което тяхната безпристрастност е под въпрос или е компрометирана, или има основателно усещане за пристрастност. Освен това на графиката се вижда кой орган (¹²³) е отговорен за взимане на решение по искане за отвод, направено от страна, която възнамерява да отстрани даден съдия (¹²⁴).

¹²⁰ Графиката се основава на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, в които няма съдебни съвети или които не членуват в ЕМСС (CZ, DE, EE, AT и PL), бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС.

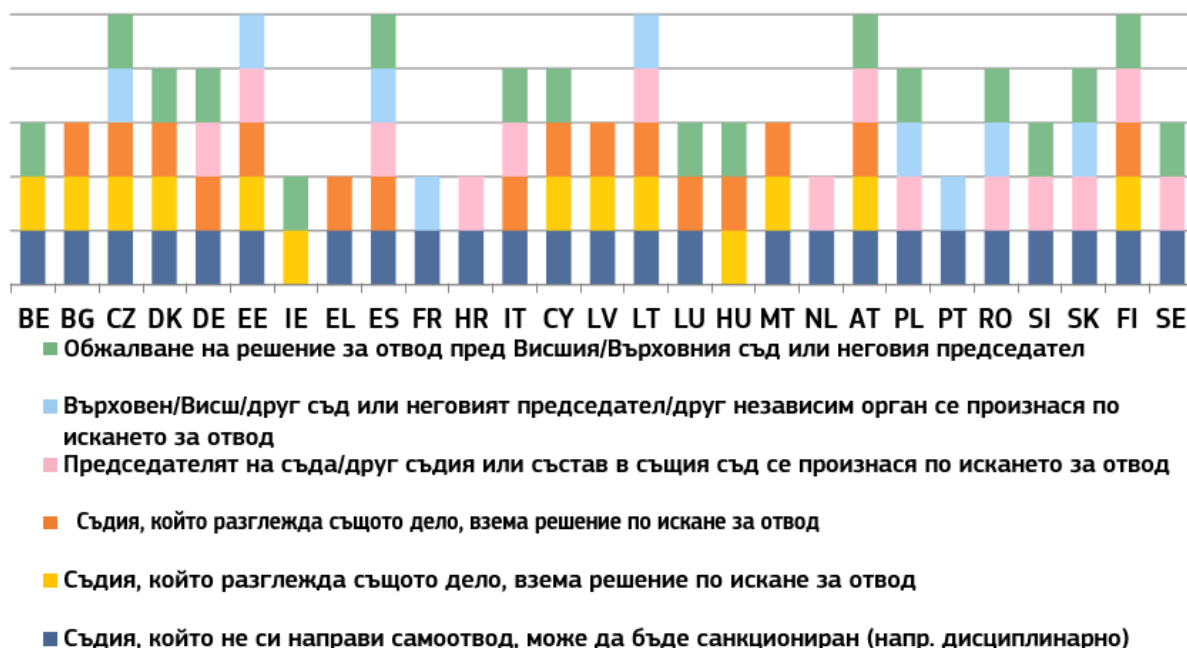
¹²¹ Графиките се основават на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с Мрежата на прокурорите или еквивалентните институции на равнище върховни съдилища на държавите — членки на Европейския съюз — Мрежата NADAL.

¹²² Графиката се основава на отговорите на актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество със Съвета на адвокатурите и правните общества в Европа (CCBE).

¹²³ Понякога в зависимост от ранга на съда, в който заседава съдията, чийто отвод се иска, повече от един орган може да е оправомощен да вземе такова решение.

¹²⁴ Съгласно параграфи 59, 60 и 61 от Препоръка CM/Rec(2010)12 съдиите следва да действат независимо и безпристрастно по всички дела и да си направят отвод по дело или да откажат да действат в случай на основателни причини, определени единствено със закон.

Графика 56: Самоотвод и отвод на съдия (*) (източник: Европейската мрежа на съдебните съвети и Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС (¹²⁵))



— Гаранции, свързани с функционирането на националните прокуратури в ЕС —

Прокуратурата изпълнява основна роля в системата на наказателното правосъдие и в сътрудничеството между държавите членки по наказателноправни въпроси. Правилното функциониране на националната прокуратура е от решаващо значение за ефективната борба с престъпността, включително икономическата и финансовата престъпност, като изпирането на пари и корупцията. Според съдебната практика на Съда на ЕС, отнасяща се до Рамковото решение относно европейската заповед за арест (¹²⁶), прокуратурата може да се смята за съдебен орган на държава членка за издаване и изпълняване на европейска заповед за арест, когато може да действа независимо, без да е изложена на риск да получава пряко или косвено конкретни разпореждания или указания от страна на изпълнителната власт, като например министър на правосъдието (¹²⁷).

¹²⁵ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ЕМСС. Отговорите на актуализирания въпросник, дадени от държавите членки, които нямат съдебни съвети и не са членове на ЕМСС, бяха получени в сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища.

¹²⁶ Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190 г., 18.7.2002 г., стр. 1).

¹²⁷ Съд на Европейския съюз, решение от 27 май 2019 г., *OG и PI (прокуратури на Любек и на Цвикау)*, съединени дела C-508/18 и C-82/19 PPU, т. 73, 74 и 88, ECLI:EU:C:2019:456; решение от 27 май 2019 г., C-509/18, т. 52, ECLI:EU:C:2019:457; вж. също решения от 12 декември 2019 г., *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg и Openbaar Ministerie (прокуратури на Лион и на Тур)*, по съединени дела C-566/19 PPU и C-626/19, ECLI:EU:C:2019:1077; *Openbaar Ministerie (прокуратура на Швеция)*, C-625/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1078, и *Openbaar Ministerie (прокуратура на Брюксел)*, C-627/19 PPU, ECLI:EU:C:2019:1079; решение от 24 ноември 2020 г., *AZ*, C-510/19, т. 54, ECLI:EU:C:2020:953. Вж. също решение от 10 ноември 2016 г., *Kovalkovas*, C-477/16 PPU, т. 34 и 36, ECLI:EU:C:2016:861, и решение от 10 ноември 2016 г., *Poltorak*, C-452/16 PPU, т. 35, ECLI:EU:C:2016:858, относно понятието „съдебна власт“, „която трябва [...] да се разграничава от изпълнителната власт съгласно принципа на разделение на властите, характерен за функционирането на всяка правова държава“. Вж. също Становище № 13 от 2018 г. „Независимост, отчетност и етика на прокурорите“, прието от Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП), препоръка xii.

Организацията на националните прокуратури е различна в рамките на ЕС, като не съществува единен модел за всички държави членки. Въпреки това Съветът на Европа отбелязва широко разпространена тенденция прокуратурата да бъде по-независима институция, вместо да е подчинена или свързана с изпълнителната власт ⁽¹²⁸⁾. Според Консултативния съвет на европейските прокурори ефективната и автономна прокуратура, ангажирана да поддържа върховенството на закона и правата на човека при правораздаването, е един от стълбовете на демократичната държава ⁽¹²⁹⁾.

Процедурите за назначаване на националните прокурори могат да повлияят на степента на независимост на прокуратурата. Независимо от модела на националната правосъдна система или правната традиция, на които тя се гради, в европейските стандарти се предвижда държавите членки да предприемат ефективни мерки, за да се гарантира, че прокурорите са в състояние да изпълняват професионалните си задължения и отговорности при подходящи правни и организационни условия ⁽¹³⁰⁾ и без неоправдано вмешателство ⁽¹³¹⁾.

На графика 57 са представени процедурите за назначаване и освобождаване на ръководители на прокуратури. Графиката показва разнообразието от модели на организация на прокуратурата в държавите членки, която се концентрира около изпълнителната власт или съдебната власт. Графиката показва също ролята на главния прокурор и на съдебните съвети/прокурорските съвети като важни участници при назначаването и освобождаването на ръководители на прокуратури.

¹²⁸ CDL-AD(2010)040-е Доклад относно европейските стандарти по отношение на независимостта на съдебната система: Част II — Прокуратура — приет от Венецианската комисия на нейната 85-а пленарна сесия (Венеция, 17—18 декември 2010 г.), точка 26.

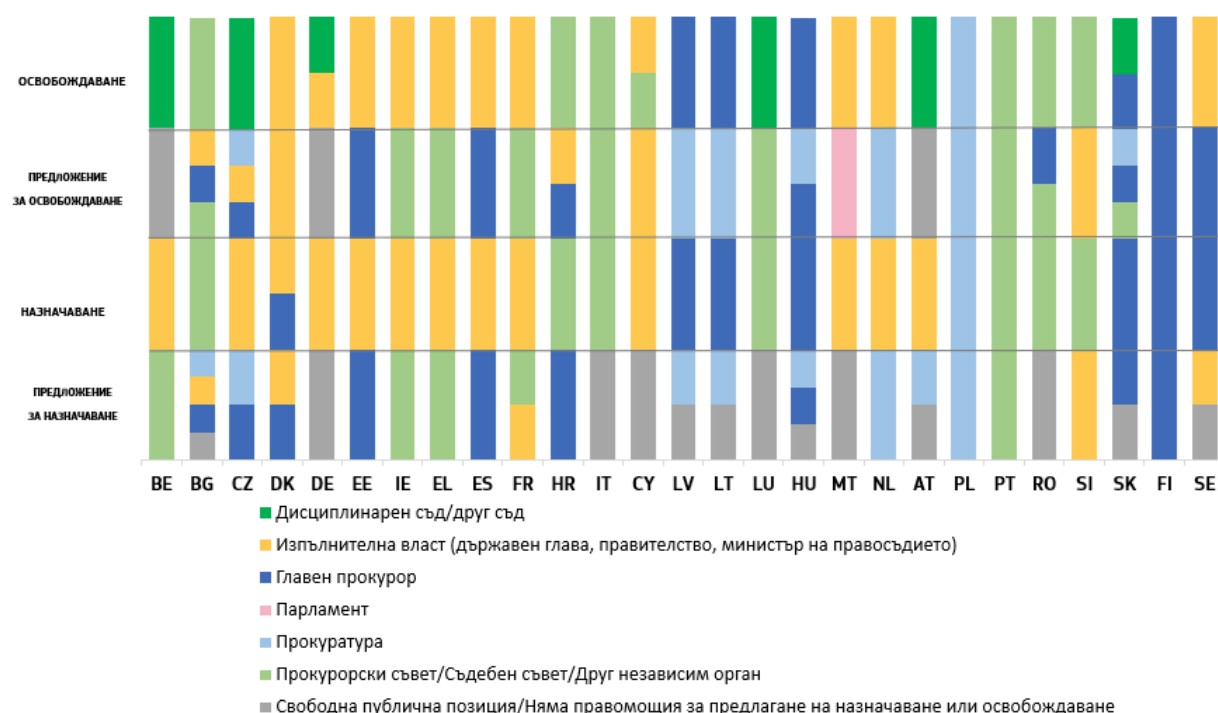
¹²⁹ В едно демократично общество както съдилищата, така и разследващите органи не трябва да са подложени на политически натиск. Понятието за независимост означава, че прокурорите не са подложени на незаконно вмешателство при изпълнението на задълженията си, така че да се осигури пълно зачитане и прилагане на закона и принципа на върховенство на закона, както и че не са подложени на политически натиск или неправомерно влияние от какъвто и да е вид. Независимостта се прилага не само спрямо прокуратурата като цяло, но и спрямо конкретните ѝ органи и отделните прокурори. Независимо от модела на националната правосъдна система или правната традиция, на които тя се гради, в европейските стандарти се предвижда държавите членки да предприемат ефективни мерки, за да се гарантира, че прокурорите са в състояние да изпълняват професионалните си задължения и отговорности при подходящи правни и организационни условия и без неоправдано вмешателство.

Вж. Становище № 15 от 2020 г. на Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП) относно ролята на прокурорите в извънредни ситуации, по-специално когато са изправени пред пандемия; Становище № 16 от 2021 г. относно последиците от решенията на международните съдилища и органите, учредени с договори, по отношение на практическата независимост на прокурорите, точка 13. Вж. също Препоръка Rec(2000)19 относно ролята на прокуратурата в системата на наказателното правосъдие, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 6 октомври 2000 г. („Препоръката от 2000 г.“), точки 4, 11 и 13. Становище № 13 от 2018 г. „Независимост, отчетност и етика на прокурорите“, прието от Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП), препоръки i и iii; Група държави срещу корупцията (GRECO), четвърти кръг на оценка „Превенция на корупцията по отношение на народните представители, съдиите и прокурорите“, в голям брой от препоръките се призовава за въвеждане на мерки за защита на прокуратурата от неправомерно влияние и намеса в разследването на наказателни дела.

¹³⁰ Препоръка Rec(2000)19 относно ролята на прокуратурата в системата на наказателното правосъдие, приета от Комитета на министрите на Съвета на Европа на 6 октомври 2000 г. („Препоръката от 2000 г.“), точка 4.

¹³¹ Препоръката от 2000 г., точки 11 и 13. Вж. също Становище № 13 от 2018 г. „Независимост, отчетност и етика на прокурорите“, прието от Консултативния съвет на европейските прокурори (КСЕП), препоръки i и iii.

Графика 57: Ръководители на прокуратури: назначаване и освобождаване от длъжност (*) (източник: Европейската комисия и NADAL) ⁽¹³²⁾



BE: Съдебният съвет предлага на Министъра на правосъдието кандидати, а Министърът на правосъдието ги предлага на краля. Дисциплинарен съд ги освобождава от длъжност. **BG:** На графиката е показана ситуацията с административните ръководители, не с административните заместник-ръководители. Главният прокурор може да дава предложения за ръководители на апелативните прокуратури, ръководителите на висшите прокуратури — за ръководители на прокуратури в съответните съдебни райони и министърът на правосъдието — за всички позиции, като кандидатите могат и да се самономинират. Прокурорският съвет назначава. Прокурорският съвет, главният прокурор и министърът на правосъдието могат да предлагат освобождаване от длъжност, а Висшият съдебен съвет освобождава от длъжност. Директорът на Националната следствена служба се освобождава от прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет по предложение на най-малко трима членове на прокурорската колегия, на главния прокурор или на министъра на правосъдието. **CZ:** Ръководителите на окръжните, регионалните и висшите прокуратури се назначават от министъра на правосъдието по предложение на ръководителя на най-близката висша прокуратура или по предложение на главния прокурор или на Министерството на правосъдието. Главният прокурор и ръководителите на висши прокуратури могат да предлагат освобождаване от длъжност за ръководителя на висша, окръжна или районна прокуратура. Дисциплинарен съд освобождава от длъжност. **DK:** Отговорността за назначаване на ръководители на прокуратурите в местната прокуратура е делегирана от Министерството на правосъдието на директора на прокуратурата (главния прокурор). **DE:** След обявяване на публична покана Федералното министерство на правосъдието назначава прокурорите на федералните провинции. Няма предложение за освобождаване от длъжност. Федералното министерство на правосъдието може временно да освободи от длъжност прокурорите или да ги премести на друга длъжност по служебни причини, а съответните съдебни подразделения на съдилищата по дела в областта на държавната служба могат да ги освобождават от държавна служба. **EE:** Главният прокурор предлага назначаването/освобождаването, а министърът на правосъдието назначава/освобождава. **IE:** Директорът на прокуратурата е единствената прокуратура, която носи отговорност за наказателното преследване в Ирландия. Предложенията за назначаване и освобождаване се правят от Комисията по назначения на висшестоящи длъжности (TLAC), а правителството взема окончателното решение както за назначаване, така и за освобождаване от длъжност. **EL:** Решението на Висшия съдебен съвет се изпълнява след издаване на указ от президента на републиката. По изключение ръководителите на

¹³² Данните са събрани посредством въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с Мрежата на прокурорите NADAL.

прокуратурите в съдилищата на първа инстанция в Атина и Солун и ръководителят на прокуратурата в Апелативния съд в Атина се избират чрез тайно гласуване от прокурорите, работещи в съответните прокуратури. Ръководителят на прокуратурата за икономически престъпления се назначава от Висшия съдебен съвет. Висшият съдебен съвет предлага освобождаване от длъжност, президентът освобождава. **ES:** Главният прокурор номинира кандидатите за определена длъжност в прокуратурата, заместник главните регионални прокурори и заместник главните прокурори за Специализираната прокуратура, които след това се назначават от правителството (официално се назначават от краля). Преди това главният прокурор се консултира със Съвета на прокуратурата (колективен и представителен орган на прокуратурата), както и с главните регионални прокурори, когато става въпрос за длъжности в съответните им региони. Главният прокурор предлага освобождаване от длъжност след консултация със Съвета на прокуратурата и ако е целесъобразно — с главния регионален прокурор, а правителството взема решение за освобождаването. **FR:** Министърът на правосъдието прави предложение, Съдебният съвет дава становището си, а президентът на републиката назначава с указ. Становището на Съдебния съвет се предоставя с консултативна цел, но според утвърдения обичай министерството и президентът се съобразяват с отрицателните становища. *Conseil supérieur de la magistrature* предлага освобождаване от длъжност, а министърът на правосъдието освобождава. **CY:** Главният прокурор е единственият ръководител на прокуратурата. Назначаването се извършва от президента. Освобождаването от длъжност се извършва от Върховния конституционен съд, действащ като съдебен съвет. **LV:** След обявяване на публична покана Атестационната комисия за прокурори (създадена от Съвета на главния прокурор и състояща се от прокурори на различни нива) предлага кандидата за назначаване и предлага освобождаване от длъжност. **LT:** Комисията за подбор на прокурори (съставена от четирима прокурори и три лица, които не са прокурори) предлага кандидатите след провеждането на открита процедура. Атестационната комисия (съставена от четирима прокурори и три лица, които не са прокурори) или прокурорът, който е извършил вътрешно разследване на действията на прокурора, може да предложат освобождаване от длъжност. **LU:** Назначаването се извършва от Съдебния съвет. Съдебният съвет образува дисциплинарно производство, въз основа на което дисциплинарен трибунал взема решение за освобождаване. **HU:** След публикуване на обява за публичната длъжност главният прокурор взема решение по кандидатурите и назначава прокурори на висшите длъжности. Прокурорският съвет дава своето становище. Главният прокурор може да отменя ръководни и висши назначения във всеки един момент, без да посочва своите мотиви за това. Ръководителите на прокуратурите могат да предложат отмяната, но това предложение не е обвързващо за главния прокурор. **MT:** Графиката отразява ситуацията по отношение на главния прокурор. След обявяване на публична покана президентът назначава, като взема предвид становището на министър-председателя. Главният прокурор се освобождава от длъжност по предложение на Парламента, което трябва да бъде подкрепено с гласовете на не по-малко от две трети от всички членове, а президентът освобождава. **NL:** Съветът на главните прокурори, като ръководен орган на прокуратурата, представя номинации на министъра на правосъдието и сигурността, който с кралски указ взема решение дали номинациите отговарят на условията за назначаване. Съветът на главните прокурори освобождава от длъжност със съгласието на министъра на правосъдието и сигурността. **AT:** Комисия по персонала към Федералното министерство на правосъдието, съставена от прокурори, предлага кандидати за ръководители на службите на старшите прокурори и за ръководителя на главната прокуратура. Комисията по персонала към службата на старшите прокурори предлага на Федералното министерство на правосъдието кандидати за ръководители на всички прокуратури в техния регион/област на компетентност. Федералният президент назначава кандидатите. Дисциплинарен съд ги освобождава. Върховният съд действа като дисциплинарен съд за членовете на Главната прокуратура и за ръководителя на службата на старшите прокурори (и техните първи заместници); за останалите прокурори като дисциплинарен съд (първа инстанция) действа Висшият регионален съд (на друг регион). **PL:** Националният прокурор предлага назначението, след като представи кандидата на събраниято на прокурорите, което кандидатът трябва да председателства. Националният прокурор е органът, който го назначава. Същата процедура се прилага и за освобождаването от длъжност. **RO:** Графиката отразява ситуацията с ръководителите на прокуратури, с изключение на ръководителите на специализирани прокуратури. След обявяване на публична покана ръководителите на прокуратури се назначават от Висшия съдебен съвет. Освобождаването на ръководители на прокуратури се прави по предложение на главния прокурор или на Съдебния инспекторат, а освобождаването се извършва от Висшия съдебен съвет. **SI:** Ръководителите на окръжните прокуратури се назначават от Прокурорския съвет по мотивирано предложение на министъра на правосъдието, след предварително становище на главния държавен прокурор. Прокурорският съвет освобождава ръководител на окръжна прокуратура по предложение на министъра, след като преди това е получил становището на главния държавен прокурор. **SK:** След провеждането на открита процедура петчленна комисия за подбор (съставена от

прокурори, избрани от главния прокурор) предлага главните прокурори след предварително становище на Прокурорския съвет. Главният прокурор назначава. Изключения от тази процедура са заместниците на главния прокурор, които той самият назначава, и заместник регионалните/заместник окръжните прокурори, назначени от главния прокурор въз основа на предложение на съответния регионален/окръжен прокурор. Заместниците също се считат за главни прокурори. Главният прокурор освобождава от длъжност главните прокурори. Главният прокурор е длъжен да освободи от длъжност, ако дисциплинарният съд е издал решение за освобождаване. Предложение за дисциплинарно производство срещу главния прокурор може да бъде внесено от три пети от членовете на парламента или от президента на републиката. Главният прокурор, общественят защитник на правата и заместник главният прокурор може да внасят предложения срещу главните прокурори (срещу прокурорите от главната прокуратура и водещите прокурори, които попадат в неговата компетентност). **FI:** Стариши прокурор в Главната прокуратура предлага назначаването или освобождаването от длъжност, което след това се изпълнява от Главния прокурор. Освен това съдът може да освободи от длъжност ръководителя на прокуратурата в случай на лишаване от свобода, с някои изключения. **SE:** Консултативният съвет по въпросите на заетостта на прокурорите прави предложение за заместник висш прокурор (необвързващо предложение), висш прокурор и стариши прокурори, а главният прокурор ги назначава. Главният прокурор предлага освобождаването от длъжност, а дисциплинарният съвет на правителството за висши длъжностни лица взема решение относно освобождаването.

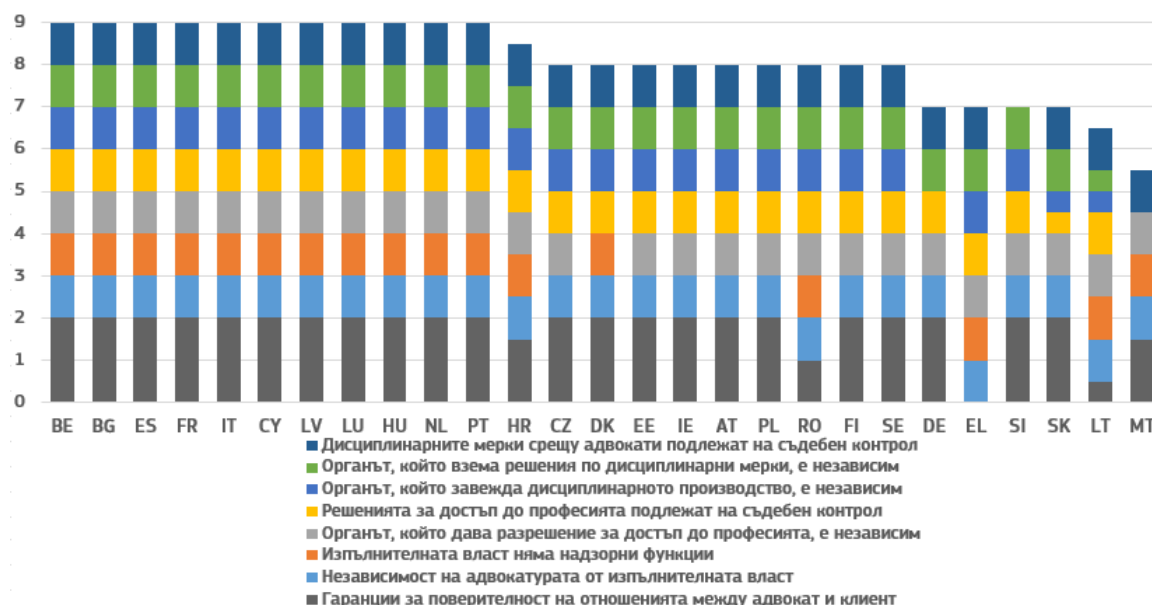
— Независимост на адвокатурите и адвокатите в ЕС —

Адвокатите и техните професионални организации изпълняват основна роля за гарантирането на защитата на основните права и на върховенството на закона (¹³³). Справедливата система на правораздаване изисква адвокатите да могат свободно да упражняват дейността си по консултиране и представляване на своите клиенти. Фактът, че адвокатите практикуват свободна професия, и авторитетът, произтичащ от него, спомагат за запазването на независимостта им, а адвокатските колегии изпълняват важна роля за гарантиране на независимостта на адвокатите. В европейските стандарти се предвиждат свобода на упражняване на адвокатската професия и независимост на адвокатските колегии. В тези стандарти също така се определят основните принципи на дисциплинарното производство срещу адвокати (¹³⁴).

¹³³ „Адвокатите играят важна роля за защитата на върховенството на закона и независимостта на съдебната власт, при зачитане на разделението на властите и основните права“, „Достъп до адвокат и върховенство на закона“, Документ за обсъждане на председателството за заседанието на Съвета по правосъдие и вътрешни работи на 3 и 4 март 2022 г.: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6319-2022-INIT/bg/pdf>.

¹³⁴ Препоръка № R(2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа.

Графика 58: Независимост на адвокатурите и адвокатите, 2024 г. (*) (източник: Европейската комисия и CCBE (¹³⁵))



(*) Въз основа на резултатите от проучването на държавите членки могат да се присъдят максимум 9 точки. Проучването бе проведено в края на 2024 г. Що се отнася до въпроса, свързан с гаранциите за поверителност на отношенията между адвокат и клиент, по 0,5 точки са присъдени за всеки от сценариите, които са обхванати напълно (претърсване и изнемване на електронни данни, съхранявани от адвоката, претърсване на помещенията на адвоката, прихващане на съобщения между адвокат и клиент, наблюдение на адвоката или на неговите помещения, данъчен одит на адвокатската кантора и други административни проверки). За всички останали критерии, които са напълно изпълнени, е присъдена 1 точка. Ако даден критерий не е изпълнен, не е присъдена точка. **MT:** отговори от 2020 г., адаптирани към новата методика. **EE:** Министерството на правосъдието има широки надзорни правомощия по отношение на организацията на системата за правна помощ. **LT:** в съответствие със Закона за адвокатурата дисциплинарните действия срещу адвокати могат да се предприемат от Адвокатския съвет. В закона обаче също се предвижда, че министърът на правосъдието разполага с такова право. Ако министърът на правосъдието вземе решение за инициране на дисциплинарни действия срещу адвокат, адвокатурата няма думата в това производство и делото се отнася директно до дисциплинарният съд. Дисциплинарният съд се състои от петима адвокати, които са членове на адвокатурата. Трима от петимата са избрани от общото събрание на адвокатурата, а другите двама са назначени от министъра на правосъдието. **PL:** Министерството на правосъдието има надзорна роля по отношение на адвокатурата, като организира изпити за адвокати и определя размера на минималните такси за правни услуги (след незадължително становище на Висшия адвокатски съвет). **SI:** дисциплинарните производства се провеждат изключително в рамките на самата адвокатска колегия. Решението на дисциплинарната комисия на първа инстанция може да се обжалва, като се разглежда от дисциплинарната комисия на втора инстанция. Решенията на дисциплинарната комисия на втора инстанция не подлежат на обжалване. Това е посочено в член 65 от Закона за адвокатите: „Решенията на дисциплинарните органи на адвокатската колегия подлежат на изпълнение“. **SK:** на първо място, независимата надзорна комисия на словашката адвокатска колегия подава петиция въз основа на жалбата. Министърът на правосъдието обаче също може да иницира дисциплинарно производство, ако „адвокат е извършил действие, което може да се счита за професионално нарушение съгласно действащите правни норми, председателят на надзорната комисия или министърът на правосъдието (действащ като вносител на петиция) може да внесе заявление за образуването на дисциплинарно производство съгласно настоящия акт до управителния орган на съответната адвокатска колегия в рамките на срока, приложим за образуването на дисциплинарното производство съгласно действащата правна норма“. **FI:** Адвокатската колегия е под надзора на канцлера на правосъдието като публичен орган. Канцлерът има правомощия за надзор над процесуалните представители, както е установено в Закона за адвокатурата.

¹³⁵ Данните за 2024 г. са събрани чрез отговори на членове на CCBE на въпросник.

2.3.3. Обобщение относно независимостта на съдебната власт

Независимостта на съдебната власт е основен елемент на правото на ефективни правни средства за защита пред съд, залегнало в член 47 от Хартата на основните права на ЕС, и е абсолютно необходима за гарантиране на ефективна съдебна защита, както се изисква съгласно член 19 от Договора за Европейския съюз. Това е основен елемент на ефективната правосъдна система и е от съществено значение за спазването на върховенството на закона. Тя играе изключително важна роля за гарантиране на справедливостта на съдебното производство и доверието на обществеността и предприятията в правната система. Поради това националните правосъдни системи трябва изцяло да отговарят на изискванията за независимост на съдебната власт, произтичащи от правото на Съюза, както се тълкува от Съда на ЕС, и надлежно да вземат предвид европейските стандарти за независимост на съдебната власт. В информационното табло за 2025 г. са показани тенденциите в усещането за независимост на съдебната власт сред широката общественост и дружествата. В настоящото издание също така са представени и някои нови показатели за ситуацията с отвода и самоотвода на съдия във всички държави членки, както и за назначаването и освобождаването от длъжност на ръководители на прокуратурите.

Структурните показатели сами по себе си не позволяват да се направят заключения за независимостта на тези органи, а представляват възможни елементи, които могат да послужат като отправна точка за такъв анализ.

а) В информационното табло за 2025 г. са представени промените в усещането за независимост съгласно проучванията сред широката общественост (Евробарометър FL554) и дружествата (Евробарометър FL555):

- От една страна, проучването „Евробарометър“ сред широката общественост (графика 50) показва, че усещането за независимост на съдилищата и съдиите се е подобрило или е останало стабилно в 17 държави членки в сравнение с 2016 г., докато пет държави членки са изправени пред затруднения. От друга страна, в сравнение с миналата година усещането за независимост сред широката общественост се е подобрило или е останало стабилно в 21 държави членки, а в 6 от държавите членки е намаляло. В три държави членки усещането за независимост остава на особено ниско равнище.
- Проучването „Евробарометър“ сред дружествата (графика 52) показва, че усещането за независимост на съдилищата и съдиите се е подобрило или е останало стабилно в 18 държави членки в сравнение с 2016 г., докато в девет държави членки е намаляло. В сравнение с миналата година усещането за независимост сред дружествата се е подобрило или е останало стабилно в 18 държави членки и е намаляло в 9 от държавите членки. В три държави членки усещането за независимост остава на особено ниско равнище.
- Сред причините, водещи до усещане за липса на независимост на съдилищата и съдиите, най-често изтъквани са намесата или натискът от страна на правителството или политиките и на второ място — натискът поради икономически или други конкретни интереси. И двете причини продължават да се открояват при трите държави членки, в които усещането за независимостта е на особено ниско равнище (графики 51 и 53).

- б) От 2022 г. насам в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието се представят резултатите от проучване „Евробарометър“ за това как дружествата възприемат ефективността на защитата на инвестициите от закона и съдилищата, що се отнася до това, което според тях представляват необосновани решения или бездействие на държавата (графика 54). Административното поведение, стабилността и качеството на законодателния процес, както и ефективността на съдилищата и защитата на собствеността продължават да бъдат ключови фактори със сравнимо значение за доверието в защитата на инвестициите (графика 55). В сравнение с миналата година доверието в защитата на инвестициите се е повишило в 13 държави членки.
- в) На графика 56 е представена ситуацията по отношение на отвода и самоотвода на съдиите във всички държави членки.
- г) На графика 57 се разглеждат назначаването и освобождаването от длъжност на ръководители на прокуратури и следователно някои от гаранциите, свързани с функционирането на националните прокуратури в ЕС.
- д) На графика 58 е показано, че независимостта на адвокатите обикновено е гарантирана, което им позволява да могат свободно да упражняват дейността си по консултиране и представляване на своите клиенти.

3. ДРУГИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ВЪТРЕШНИЯ ПАЗАР

Освен съдилищата, прокуратурата и други съдебни органи, които са важни за независимото прилагане на правото на ЕС, няколко други публични органа са натоварени със задачата да прилагат правото на ЕС в специфични области, като например борбата с корупцията, обществените поръчки и конкуренцията. В настоящото издание на информационното табло са включени допълнителни графики, които са свързани с органите от ключово значение за правилното функциониране на вътрешния пазар.

В допълнение към традиционно разглежданите теми, в информационното табло за 2025 г. за първи път се представят показатели за правомощията и независимостта на върховните одитни институции, които играят важна роля в областта на борбата с корупцията, както и данни за усещането за независимост и за органите, участващи в назначаването и освобождаването на националните органи за защита на конкуренцията и националните органи за контрол на обществените поръчки от първа инстанция, които са едни от ключовите органи за функционирането на вътрешния пазар.

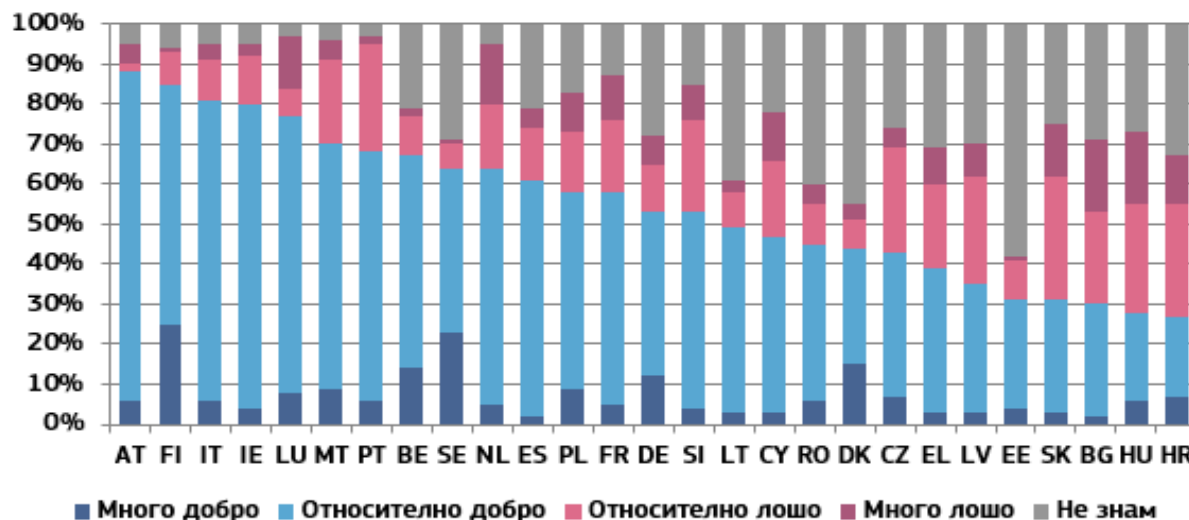
3.1. Независими органи от значение за функционирането на вътрешния пазар

Независимите органи имат ключова роля за функционирането на вътрешния пазар като гаранция за върховенството на закона. За първи път в информационното табло са представени определени структурни аспекти на някои от тези органи, като например първоинстанционни органи за контрол на обществените поръчки, националните органи за защита на конкуренцията и върховните одитни институции. В него за първи път е представено и усещането за независимост на първоинстанционните органи за контрол на обществените поръчки, както и на националните органи за защита на конкуренцията.

В графика 59 е представено как дружествата възприемат независимостта на първоинстанционните органи за контрол на обществените поръчки. Тези органи са създадени в държавите членки въз основа на директивите относно средствата за правна защита (Директива 89/665/ЕИО и Директива 92/13/ЕО, изменени с Директива 2007/66/ЕО и Директива 2014/23/ЕС). Съгласно директивите относно средствата за правна защита договорите, попадащи в обхвата на Директива 2014/23/ЕС, Директива 2014/24/ЕС и Директива 2014/25, и решенията, взети от възлагащите органи и възложителите, може да бъдат ефективно и най-вече бързо преразглеждани на основание, че тези решения са нарушили правото на Съюза в областта на обществените поръчки или националните правила за прилагане на това право. Отговорният за прегледа орган може да бъде съдебен или извънсъдебен. Извънсъдебните органи обикновено могат да бъдат независими административни органи. В този случай в директивите

относно средствата за правна защита са предвидени допълнителни процедурни изисквания, както и възможността за допълнително съдебно преразглеждане.

Графика 59: По какъв начин дружествата възприемат независимостта на органите за контрол на обществените поръчки от първа инстанция (*) (източник: Евробарометър ⁽¹³⁶⁾ — 2025 г.)

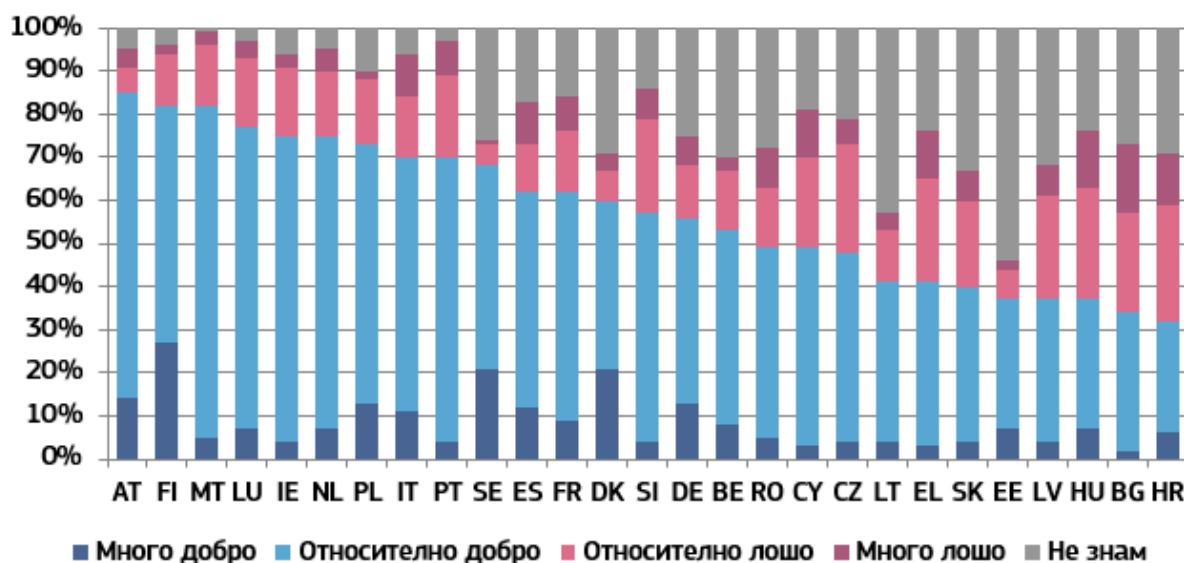


(*) Държавите членки са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в много добро или относително добро състояние (общо добро състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в относително лошо състояние или в много лошо състояние (общо лошо състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро и общо лошо състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в много добро състояние; ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро, общо лошо и много добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в много лошо състояние.

В графика 60 е представено как дружествата възприемат независимостта на националните органи за защита на конкуренцията. Тези органи са част от децентрализирана система, която се основава на споделената компетентност на Комисията и националните органи за защита на конкуренцията и националните съдилища на държавите членки за прилагане на антиръстовите правила на ЕС. Като такива, те са едни от ключовите органи за функционирането на вътрешния пазар.

¹³⁶ Проучване на „Евробарометър“ FL555, проведено между 13 и 29 януари 2025 г., отговори на въпроса: „От това, което Ви е известно, как бихте оценили органа за контрол на обществените поръчки, който разглежда обществени поръчки, по отношение на неговата независимост?“ Какво бихте казали: че е в много добро състояние, в относително добро състояние, в относително лошо състояние или в много лошо състояние?“, вж.: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg/surveys.

Графика 60 : Как дружествата възприемат независимостта на националните органи за защита на конкуренцията (*) (източник: Евробарометър ⁽¹³⁷⁾ — 2025 г.)

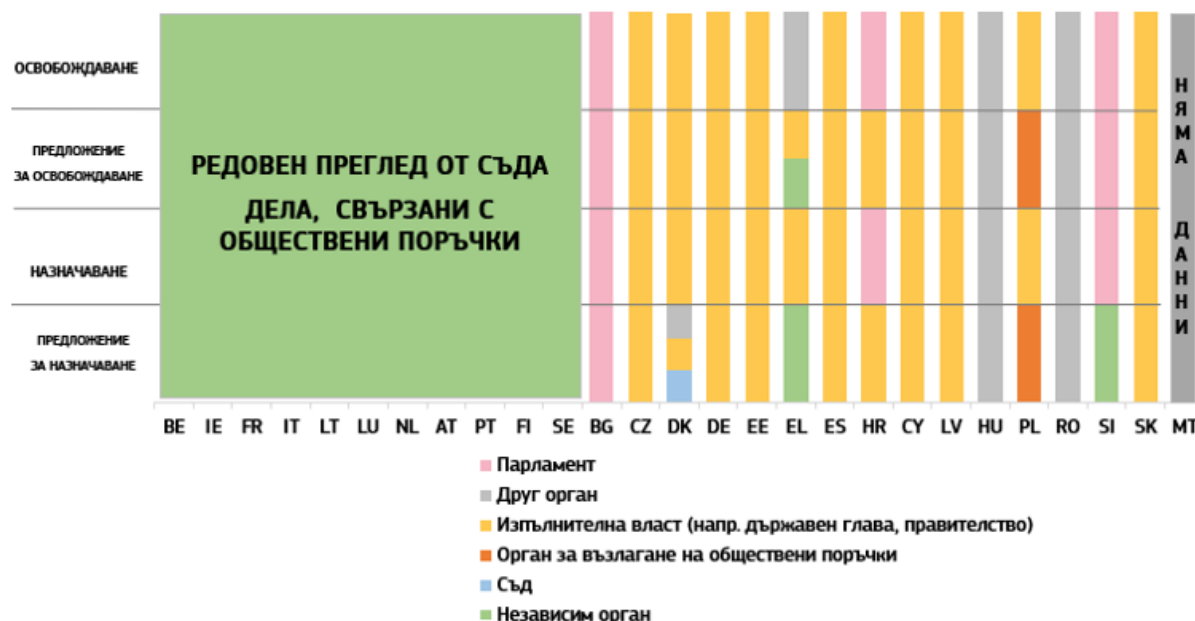


(*) Държавите членки са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в много добро или относително добро състояние (общо добро състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в относително лошо състояние или в много лошо състояние (общо лошо състояние); ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро и общо лошо състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в много добро състояние; ако някои държави членки имат еднакъв процент на общо добро, общо лошо и много добро състояние, то те са подредени по процента на анкетираните, заявили, че независимостта е в много лошо състояние.

На графика 61 са представени органите, участващи в процедурите за назначаване и освобождаване от длъжност в първоинстанционни органи за контрол на обществените поръчки. На графиката са отразени процедурите или по отношение на членовете на първоинстанционни органи за контрол на обществените поръчки (когато те са с несъдебен характер или не са част от традиционната съдебна система и решават в състави), или на техните ръководители, когато органите са съставени от длъжностни лица.

¹³⁷ Проучване „Евробарометър“ FL555, проведено между 13 и 29 януари 2025 г., отговори на въпроса: „От това, което Ви е известно, как бихте оценили националния орган за защита на конкуренцията, който взема решения по въпроси, свързани с конкуренцията, по отношение на неговата независимост? Какво бихте казали: че е в много добро състояние, в относително добро състояние, в относително лошо състояние или в много лошо състояние?“, вж.: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/eu-justice-scoreboard_bg#surveys.

Фигура 61: Първоинстанционни органи за контрол на обществените поръчки: назначаване и освобождаване от длъжност (*) (източник: Европейската комисия и Мрежата на първоинстанционните органи за контрол на обществените поръчки)



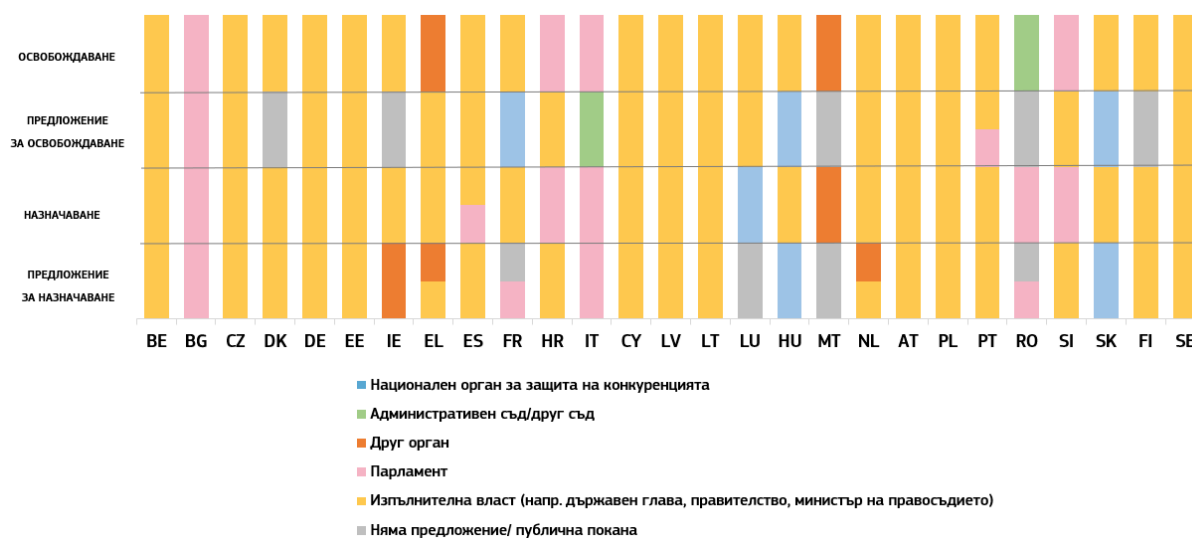
(*) Графиката се отнася до процедурите за назначаване и освобождаване в следните органи: **BG:** След провеждането на публична процедура всяка представена в парламента политическа партия предлага свои кандидати за членове и председател на Комисията за защита на конкуренцията, след което Народното събрание започва да ги избира при определен кворум. Съгласно Закона за защита на конкуренцията правомощията на председателя, заместник-председателя и членовете се прекратяват от Народното събрание преди изтичане на мандата им по конкретни причини, посочени в закона. **CZ:** Графиката отразява ситуацията със заместник председателя по обществените поръчки. Органът за контрол на обществените поръчки се състои от две инстанции. Решенията, взети на първа инстанция, се подписват от заместник-председателя по обществените поръчки и може да бъдат преразгледани от втората инстанция, представлявана от председателя на Службата за защита на конкуренцията (СЗК). Заместник-председателят по обществените поръчки се назначава и освобождава от председателя на СЗК. Председателят се назначава и освобождава от длъжност от президента на републиката по предложение на правителството. **DK:** Графиката отразява ситуацията с членовете на председателството (10 съдии), включително ръководителя на органа за контрол, и с 20-те експерти. Всички членове се назначават от министъра на промишлеността, бизнеса и финансовите въпроси. Членовете на председателството се предлагат от председателя на съда, на който са подчинени съдиите. Предложението на председателя на съда винаги се приема. Част от експертите се предлагат от министерства и други държавни органи, друга част се предлага от определени сдружения и организации, посочени в закона. Членовете и председателят на Комисията по жалбите може да бъдат освободени от длъжност от датския министър на промишлеността, бизнеса и финансовите въпроси. Министърът не се нуждае от предложение, за да освободи от длъжност член или председател на Комисията по жалбите. **DE:** Графиката отразява ситуацията с назначаването и освобождаването от длъжност на членовете на Комисиите за възлагане на обществени поръчки (специализиран отдел на Федералната служба за защита на конкуренцията)(Bundeskartellamt) на федерално равнище и Vergabekammern — Комисии за възлагане на обществени поръчки на равнище провинции). Органът, отговорен за назначаването на ръководителя на първоинстанционния орган за контрол на обществените поръчки, е административният орган, към който принадлежи органът (възможно е някои от правилата да се различават в отделните провинции). По закон членовете на комисията се назначават за мандат от пет години. Те вземат решенията си самостоятелно и се съобразяват единствено със закона. Вж. раздел 157 (4) от GWB (Закон за защита на конкуренцията в Германия). В германското законодателство в областта на възлагането на обществени поръчки няма специална разпоредба относно освобождаването от длъжност. Само общите разпоредби относно държавната служба („Beamtenrecht“) има вероятност да доведат в изключителни случаи до възможност за освобождаване от държавна служба от ръководителя на административния орган, към който принадлежи Комисията по обществените поръчки, например в случай на сериозно нарушение или

продължително заболяване. Ръководителят на административния орган обаче има право да вземе организационно решение и да премести членове на друга длъжност. **EE:** Графиката отразява ситуацията с ръководителя и членовете на Комисията за контрол на обществените поръчки. Министерството на финансите предлага, а правителството назначава/освобождава от длъжност. **EL:** Графиката отразява ситуацията с членовете на комисията към Гръцкия единен орган за обществени поръчки. Подборът на кандидати за членове се извършва след открита процедура от Висшия съвет за подбор на персонал (ASEP, независим административен орган), в съответствие с процедурата, определена в L. 4765/2021 (A` 6). Членовете се назначават с решение на министъра на правосъдието. Дисциплинарното производство срещу членовете на органа се образува от министъра на правосъдието по препоръка на председателя на органа. Създава се Дисциплинарен съвет, който се състои от заместник-председател на Държавния съвет, заместник-председател на Върховния съд (Areios Pagos) и заместник-председател на Сметната палата. Ръководителят на органа за контрол на обществените поръчки от първа инстанция (председателят) се предлага от министъра на правосъдието и се назначава с акт на Министерския съвет, издаден след получаване на становището на Специалната постоянна парламентарна комисия по институции и прозрачност. Дисциплинарното производство за освобождаване на членовете на органа се образува от министъра на правосъдието по препоръка на председателя на органа. Създава се Дисциплинарен съвет, който се състои от заместник-председател на Държавния съвет, заместник-председател на Върховния съд и заместник-председател на Сметната палата. **ES:** Министерството на финансите и Министерството на правосъдието съвместно представят предложение на правителството (Министерския съвет), което назначава. Няма процедура за освобождаване от длъжност, тъй като ръководителят на TACRC се назначава за срок от шест години. Въпреки това в закона е определен списък с основания за прекратяване на този мандат. **CY:** Графиката отразява ситуацията с ръководителя и членовете на органа за контрол на обществените поръчки. Министерството на финансите прави предложение за назначаване, а Министерският съвет назначава. Министерският съвет прави предложение за освобождаване от длъжност и освобождава. **LV:** Бюрото за наблюдение на обществените поръчки (БНОП) е държавна институция с пряко управление под надзора на Министерството на финансите. Решенията в рамките на процедурите за контрол се вземат от комисия за разглеждане на жалби, състояща се от трима членове и специално създадена в рамките на БНОП за всеки отделен случай. Комисиите се създават със заповед на ръководителя на БНОП. Членовете на комисията са държавни служители/длъжностни лица (включително ръководителят на БНОП). Комисия за оценка на кандидатите, сформирана от ръководителя на БНОП, предлага кандидат за длъжността. Членовете се назначават на длъжността от ръководителя на БНОП. Членовете се освобождават от длъжност с решение на ръководителя на БНОП. **HU:** Графиката отразява ситуацията с председателя и заместник-председателя на Арбитражния съвет по обществените поръчки. Съветът, действащ в рамките на Органа за обществени поръчки, назначава и/или освобождава от длъжност председателя и заместник-председателя на Арбитражния съвет по обществените поръчки. Органът за обществени поръчки е централен бюджетен орган, действащ като автономен орган на държавната администрация, подчинен на Парламента. Членовете на съвета са определени в член 183(б) от Закон CXIII от 2015 г. за обществените поръчки. **PL:** Ръководителят на органа за контрол на обществените поръчки от първа инстанция, Националната апелативна камара (НАК), председателят на НАК, се назначава за срок от три години и се освобождава от министъра на икономиката по искане на председателя на Службата за обществени поръчки. **RO:** Ръководителят на органа за контрол на обществените поръчки от първа инстанция — Националният съвет за произнасяне по жалби, се избира/освобождава от пленума измежду членовете на Съвета. **SI:** Графиката отразява ситуацията както с членовете на комисията, така и с ръководителя на Националната комисия за преглед на процедурите за възлагане на обществени поръчки (НКППВОП). За назначаване, Комисията за оценяване на кандидатите към Съдебния съвет провежда интервюта с кандидатите и издава мотивирано становище относно изпълнението на специалните условия, посочени в член 61.б от ZPVPJN, и пригодността на кандидатите. Парламентарната комисия по въпросите на мандатите и изборите провежда гласуване и избира измежду кандидатите, които отговарят на всички условия, след което председателят на НКППВОП се назначава от парламента. За освобождаване от длъжност, парламентарната комисия по въпросите на мандатите и изборите изпраща предложение за освобождаване от длъжност до Комисията, след което парламентът освобождава от длъжност председателя. **SK:** Графиката отразява ситуацията със заместник-председателя на органа за контрол на обществените поръчки от първа инстанция — Службата за обществени поръчки (СОП). Контролът на обществените поръчки се извършва от отдела за контрол на СОП, който се ръководи от заместник-председателя, предложен от ръководителя на правителствената служба и назначен от правителството. Вторият заместник-председател на СОП, заместник-председателят по стратегическата програма, се освобождава от длъжност от правителството по предложение на ръководителя на правителствената служба. **HR:** Графиката

отразява ситуацията както с членовете на комисията, така и с ръководителя на органа за контрол на обществените поръчки от първа инстанция, Държавната комисия за надзор на процедурите за обществени поръчки. Правителството предлага, а парламентът назначава и освобождава.

На графика 62 са представени органите, участващи в процедурите за назначаване и освобождаване от длъжност на членове на националните органи за защита на конкуренцията.

Графика 62: Национални органи за защита на конкуренцията: назначаване и освобождаване от длъжност (*) (източник: Европейската комисия и мрежата на националните органи за защита на конкуренцията)



(*) **BE:** Министърът на икономиката предлага и назначава. Министърът назначава комисия по подбор на членовете. Министърът на икономиката предлага освобождаването от длъжност, а държавният глава (кралят) освобождава. **CZ:** Графиката отразява ситуацията с председателя на службата. Правителството предлага председателя на службата, а президентът на републиката го назначава. Правителството предлага освобождаването, президентът на републиката освобождава. Председателят на службата се представява от трима заместник-председатели, които се назначават и освобождават от председателя на службата по негово собствено предложение. **DK:** Министерството на промишлеността, бизнеса и финансовите въпроси предлага, а правителството назначава. Не е налице орган, който да предлага освобождаване. Правителството освобождава. **DE:** Органите за вземане на решения на Bundeskartellamt са отделите за вземане на решения. Решенията на отделите за вземане на решения се вземат от членовете на отдела (председателят и двама асоциирани членове). Те са държавни служители, назначени пожизнено, и трябва да са квалифицирани да служат като съдии или висши държавни служители. Органът е този, който предлага лицата, разглеждащи случая, да станат членове на отдела, като те се назначават от Федералното министерство на икономиката и енергетиката. Липсва разпоредба, която изрично да позволява отстраняването от длъжност на член на отдел за вземане на решения. Освобождаване, за което Федералното министерство на икономиката и енергетиката е издало заповед, може да се извърши единствено при спазване на общите разпоредби относно държавната служба. Органът може да премести членове на отдела в друг отдел в рамките на органа. **IE:** Службата за обществени назначения предлага, а министърът на предприемачеството, търговията и трудовата заетост назначава председателя и от две до четири комисии. Министърът на предприемачеството, търговията и трудовата заетост освобождава председателя и две до четири комисии. **EE:** Генералният директор на Естонската агенция за защита на конкуренцията се назначава и освобождава от длъжност от министъра на правосъдието по предложение на главния секретар на Министерството на правосъдието. **EL:** Съветът на Гръцката комисия за защита на конкуренцията, органът на комисията за вземане на решения, се състои от десет членове, включително председател, заместник-председател, шестима докладчици и двама редовни членове, както и техни заместници. Председателят и заместник-председателят на комисията се избират по предложение на министъра на развитието с решение на Министерския съвет, издадено след получаване на съгласието на парламентарната комисия по институции и прозрачност. Подборът на докладчиците, двамата редовни членове и резервните членове на комисията се извършва от министъра

на развитието, след получаване на съгласието на парламентарната комисия по институции и прозрачност, въз основа на списък с кандидати, изготвен от комисията по подбор след открит конкурс, който включва подаване на лично досие и интервю. Редовните и резервните членове на Комисията за защита на конкуренцията, както и докладчиците, се назначават с решение на министъра на развитието и инвестициите, което се публикува в „Държавен вестник“. Петчленната комисия по подбор се състои от: а) председателя или заместник-председателя на Държавния съвет или от председателя или заместник-председателя на Държавния правен консултант, като председател; б) председателя или заместник-председателя на Висия съвет за подбор на персонал (ASEP); в) бивш председател или заместник-председател на Комисията за защита на конкуренцията, назначен чрез жребий; г) член на TSS HEI, специализиран в правото на конкуренцията, номиниран от министъра на развитието; и д) член на TSS HEI, специализиран в икономика на конкуренцията, номиниран от министъра на развитието. Дисциплинарните производства по отношение на председателя и нейните членове се образуват пред Дисциплинарния съвет от Министерския съвет по предложение на министъра на развитието и инвестициите. Дисциплинарният съвет се състои от двама (2) държавни съветници, един (1) съдия от Върховния съд и двама (2) университетски професори, действащи или почетни, специализирани в правото на конкуренцията, търговското, наказателното или публичното право или икономиката, а мандатът им е пет години. **ES:** Министерството на икономиката и конкурентоспособността предлага 10-те членове на Управителния съвет на CNMC, включително неговия председател и заместник-председател, а правителството ги назначава. Парламентът може да наложи вето върху назначаването на предложените кандидати с абсолютно мнозинство (50 % + 1). Правителството предлага освобождаването от длъжност и освобождава членовете на Управителния съвет. **FR:** Президентът на републиката назначава и четиримата заместник-председатели на Съвета (постоянни членове), както и 12-те непостоянни членове и двамата специализирани членове, които заседават, когато НОК се произнася по въпроси, отнасящи се до регулираните юридически професии. Съветът на НОК предлага освобождаването от длъжност, а президентът на републиката освобождава члена на Съвета. **HR:** Правителството предлага, а парламентът назначава членовете на НОК. Правителството предлага освобождаването, а парламентът освобождава членовете на НОК. **IT:** Председателите на Камарата на представителите и Сената назначават председателя и членовете на Управителния съвет на органа. Председателите на парламента вземат окончателното решение за освобождаване, след като стане окончателно решението на съдията за прилагане на допълнителното наказание лишаване от право за заемане на публична длъжност. **CY:** Министърът на енергетиката, търговията и промишлеността предлага, а правителството (Министерският съвет) назначава. Правителството (Министерският съвет) предлага освобождаване и освобождава от длъжност. **LV:** Министерството на икономиката предлага председателя на Съвета по конкуренция и четирима членове на съвета, а Кабинетът на министрите ги назначава. Министерството на икономиката предлага освобождаването им, а комисия, създадена от Министерския съвет, ги освобождава. **LT:** Министър-председателят предлага членовете на органа за вземане на решения на Литовския съвет по конкуренция, а президентът ги назначава. Министър-председателят предлага освобождаването на членовете на органа за вземане на решения на Литовския съвет по конкуренция, а президентът ги освобождава. **LU:** Обявява се публична покана за кандидатстване, а председателят на Комисията по конкуренция назначава. Правителството предлага освобождаването, а държавният глава (Великият херцог) освобождава. **HU:** Председателят на унгарския орган за защита на конкуренцията предлага, а президентът на Унгария назначава членовете на Съвета по конкуренцията, който действа като отделен форум за вземане на решения в рамките на унгарския орган за защита на конкуренцията. Председателят на унгарския орган за защита на конкуренцията предлага освобождаването от длъжност, а президентът на Унгария освобождава членовете на Съвета по конкуренцията. **MT:** Обявява се публична покана за кандидатстване. Управителният съвет на малтийския орган за защита на конкуренцията и потребителите назначава генералния директор на Службата за защита на конкуренцията (националния административен орган за защита на конкуренцията) след консултация с министъра, в чийто ресор попадат въпросите, свързани с конкуренцията. Управителният съвет на малтийския орган за защита на конкуренцията и потребителите освобождава генералния директор. **NL:** Комисия за подбор, която се състои от член на управителния съвет на НОК (АСМ), директора на дирекцията по политики, отговаряща за НОК в министерството, директор на НОК, по искане „външен служител“ и консултант на висшата държавна служба на Нидерландия (ABD), предлага председателя и другите двама членове на управителния съвет на НОК на министъра на икономиката, който след това ги предлага по-нататък. Министерският съвет ги назначава. Министерството на икономиката предлага освобождаването и освобождава членовете. **AT:** Правителството предлага генералния директор на Федералния орган за защита на конкуренцията, а президентът го назначава. Правителството предлага освобождаването на генералния директор на Федералния орган за защита на конкуренцията, а президентът го освобождава. **PL:** Министър-председателят предлага и назначава членовете на НОК. Министър-председателят предлага

освобождаването и освобождава членовете на НОК. **PT:** Министерството на икономиката предлага членовете на органа за вземане на решения на НОК, парламентът дава мотивирано становище, а правителството ги назначава. Парламентът или Министерският съвет предлагат освобождаване, а Министерският съвет освобождава. **RO:** Обявява се открита покана за кандидатстване за 9-те членове на пленума на Съвета по конкуренцията. Постоянните бюра на Камарата на депутатите и Сената, както и правните и икономическите комисии на камарите предлагат кандидатите, а Камарата на депутатите и Сенатът избират и назначават членовете. Освобождаването на членовете се извършва *de iure*, когато Върховният съд се произнесе по нарушение. **SI:** Правителството и Министерството на икономиката предлагат членовете на националния орган за защита на конкуренцията, а парламентът ги избира. Правителството предлага освобождаването, а парламентът ги освобождава. **SK:** Вземането на решения от Антимонополната служба се състои от две инстанции — Службата и Съветът на Антимонополната служба. На първата инстанция решението се взема от съответния отдел на службата. На втората инстанция Съветът на Антимонополната служба на СР („Съветът“) разглежда жалбите и преразглежда решенията на службата. Графиката отразява ситуацията със Съвета на Антимонополната служба. Председателят на службата предлага членовете на Съвета на Антимонополната служба, който се състои от самия председател на Службата и шестима членове на Съвета. Назначават се от правителството. Председателят на службата предлага освобождаването от служба, а правителството освобождава. Председателят на Съвета се назначава и освобождава от президента на републиката. **FI:** Министерството на икономиката и заетостта предлага генералния директор, както и ръководителя на отдел „Конкуренция“ на Финландския орган за защита на конкуренцията и потребителите, а правителството ги назначава. Правителството освобождава директорите. **SE:** Правителството предлага и назначава генералния директор на НОК. Правителството предлага освобождаването от длъжност, а дисциплинарният съвет на правителството за висши длъжностни лица освобождава генералния директор.

Върховните одитни институции (ВОИ) са институции за публичен надзор, които одитират начина на използване на публичните средства. Тяхната основна задача е да проверяват дали публичните средства се изразходват икономично, ефикасно и ефективно в съответствие със съществуващите правила и разпоредби. Ефективният одит помага за изграждането на почтеност в публичните финанси и в борбата с корупцията. Той води до разкриване на случаи на незаконно използване на средства и на корупция и помага за подвеждането на извършителите под отговорност. ВОИ са също така част от националните принципи на взаимозависимост и взаимоограничаване при защитата на върховенството на закона. Сътрудничеството между ВОИ на ЕС и Европейската сметна палата (ЕСП) се осъществява главно в рамките на Комитета за контакти.¹³⁸).

Организацията на ВОИ е различна в рамките на ЕС, като не съществува единен модел за всички държави членки. ВОИ може да се разделят на два вида: органи със съдебна власт (¹³⁹) и органи без съдебна власт. ВОИ или се ръководят от едно лице(¹⁴⁰), или се управляват от колективен орган(¹⁴¹). ВОИ трябва да са оперативно независими и да имат финансова автономност. Международните стандарти за независимост на ВОИ показват, че ръководителят на ВОИ и членовете на колективните институции трябва да бъдат назначавани, преназначавани или освобождавани чрез процес, който гарантира независимост от изпълнителната власт(¹⁴²).

¹³⁸ Структурата на Комитета за контакти се състои от самия Комитет за контакти, съставен от ръководителите на ВОИ на ЕС и ЕСП, служителите за връзка, които осигуряват активна мрежа от професионални контакти в цяла Европа, както и работни групи, мрежи и целеви групи по конкретни теми на одита.

¹³⁹ BE, FR, EL, IT, PT, ES.

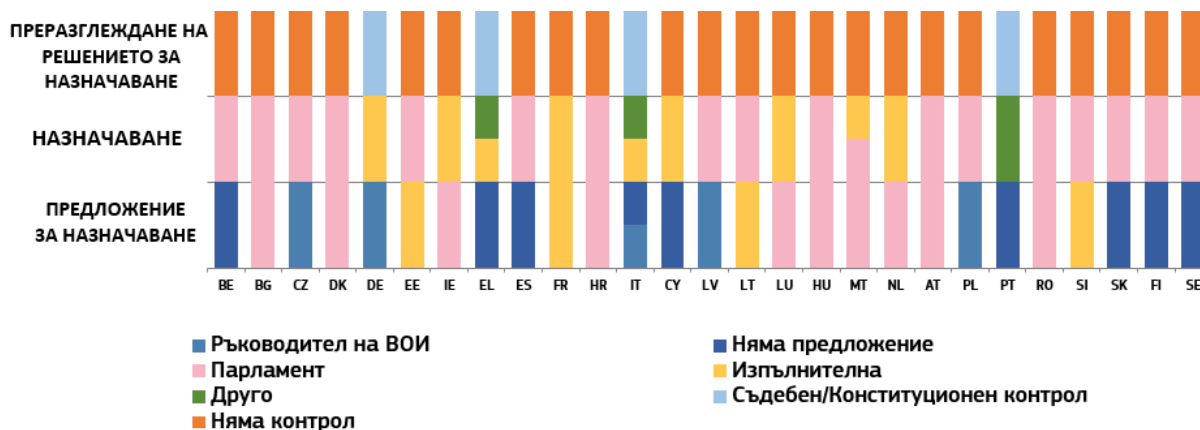
¹⁴⁰ AT, HR, CY, DK, EE, FI, HU, IRE, LT, MT, SK, SE.

¹⁴¹ BE, BG, CZ, FR, DE, EL, LV, LU, NL, PL, PT, RO, SI, ES.

¹⁴² ИНТОСАЙ (2019 г.), Декларация от Мексико относно независимостта на ВОИ, Принцип 2.

На графики 63 и 64 са представени органите, участващи в назначаването и освобождаването на ръководителя на ВОИ или на нейните членове, в зависимост от това дали ВОИ е с един ръководител или с колективен орган.

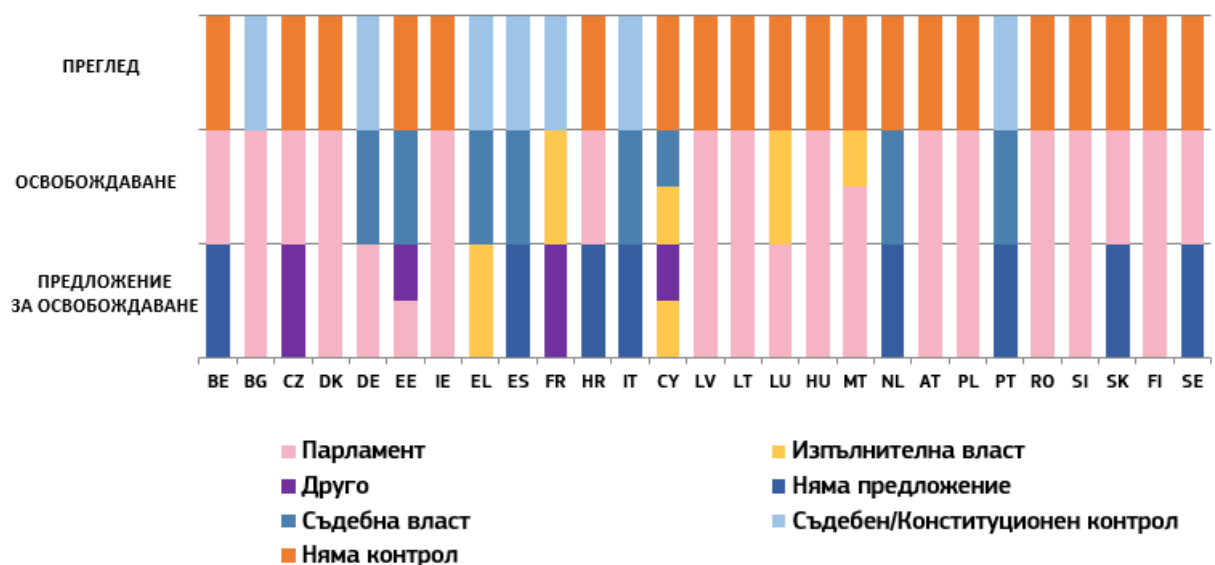
Графика 63: Върховни одитни институции: назначаване (*) (източник: Европейска комисия с Комитета за контакт по въпросите на Върховните одитни институции)



(*) **BE:** Колективен орган — Членовете на Сметната палата са съдии. Те се избират в Сметната палата от Камарата на представителите. **BG:** Колективен орган — Заместник-председателите и членовете на Сметната палата се избират от парламента по предложение на председателя на Сметната палата. Председателят се избира от парламента. **CZ:** Колективен орган — Камарата на депутатите избира 15-те членове въз основа на предложение на председателя на ВОИ. Председателят и заместник-председателят се назначават от президента на републиката по предложение на Камарата на депутатите. **DK:** Главният одитор се назначава от председателя на датския парламент по препоръка на комисията по публични сметки на парламента и одобрение от комисията по процедурния правилник на парламента. **DE:** Членовете на ВОИ се назначават от президента на Федерална република Германия по предложение на председателя на ВОИ. Председателят се избира от двете камари на парламента по предложение на федералното правителство и се назначава от президента на Федерална република Германия. **EE:** Предложение: Президент на републиката (в ЕЕ се приема, че президентът на републиката не е част от изпълнителната власт), Решение: парламентът. **IE:** Главният контролор и одитор се назначава от ирландския президент след номинация от парламента. **EL:** Колективен орган — Сметната палата е Върховният финансов съд. Нейните членове са съдии, назначени с президентски указ по решение на Висшия съдебен съвет. Председателят и заместник-председателите се назначават с президентски указ по предложение на Министерския съвет, след получаване на незадължителни становища от парламента и пленума на Съда. Решенията за назначаване на председател/заместник-председатели не се преразглеждат. **ES:** Колективен орган — Съветниците са съдии, назначени от испанския парламент (шест от Конгреса и шест от Сената). Председателят на Сметната палата се назначава от краля на Испания измежду съветниците на палатата, по предложение на пленума на палатата. **FR:** Колективен орган — Първият председател и председателите на камарите са магистрати, назначени с указ на президента на републиката, издаден от Министерския съвет. **HR:** Главният одитор се назначава от парламента по предложение от комисията по подбора и назначаването, заедно със становище, предоставено от комисията по финансите и държавния бюджет. **IT:** Колективен орган. Сметната палата има централен офис и регионални офиси. Членовете ѝ са магистрати, назначени след провеждане на открит конкурс. Правителството има правото да определи квота от магистрати в Сметната палата, след консултация с председателството на Сметната палата. Председателят на палатата се назначава с указ на президента на републиката по предложение на Министерския съвет (който трябва да проведе консултация със Съвета на председателството на Сметната палата). **CY:** Президентът на републиката назначава главния одитор и заместник главния одитор. Друг орган не участва в назначаването. **LV:** Колективен орган. Членовете на ВОИ се назначават от Парламента по препоръка на главния одитор. Главният одитор се назначава от парламента. **LT:** Предложение: президентът на Републиката; Назначаване: парламентът. **LU:** Колективен орган, председателят и членовете на ВОИ се назначават от Великия херцог по предложение на парламента, който изготвя списък с кандидати. **HU:** Председателят на Държавната сметна палата се избира с мнозинство от две трети от членовете на Националното събрание, по предложение на

постоянната парламентарна комисия по въпросите, отнасящи се до сметната палата. **MT**: Главният одитор е длъжностно лице от Камарата на представителите и се назначава с решение на президента на републиката, в изпълнение на резолюцията на Камарата на представителите (мнозинство от две трети). Президентът няма правомощия по този въпрос. **NL**: Колективен орган. Членовете на Сметната палата се назначават с кралски указ от списък с трима души, изготвен от долната камара на парламента. Нейният председател се назначава измежду членовете и от държавния глава, действащ по препоръка на правителството. **AT**: Председателят на Австрийската сметна палата се избира с мнозинство от две трети от гласовете в парламента, по предложение на неговата главна комисия. **PL**: Колективен орган. Членовете се назначават от председателя на Сейма (долната камара на парламента) по искане на председателя на ВОИ. Председателят се назначава от Сейма със съгласието на Сената, по предложение на председателя на Сейма или на група от най-малко 35 негови членове. **PT**: Колективен орган. Членовете на Сметната палата са съдии, назначени след провеждането на публичен конкурс. Председателят се назначава от президента на републиката по предложение на правителството. **RO**: Колективен орган. Членовете и председателят на Сметната палата се предлагат и назначават от законодателната власт. **SI**: Колективен орган. Нейните членове са председателят и двама заместник-председатели, назначени от парламента (с абсолютно мнозинство от гласовете) по предложение на президента на републиката. **SK**: Председателят на ВОИ се избира от парламента. **FI**: Главният одитор се избира от парламента. **SE**: Главният одитор и заместник главният одитор се избират и назначават от парламента.

Графика 64 : Върховни одитни институции: освобождаване от длъжност (*)
(източник: Европейска комисия с Комитета за контакт по въпросите на Върховните одитни институции)



(*) **CZ**: Членовете на ВОИ може да бъдат освободени от длъжност от Камарата на депутатите след решение на Дисциплинарната колегия на ВОИ, която предлага освобождаването. Председателят и заместник-председателят на ВОИ може да бъдат освободени от президента на републиката по предложение на Камарата на депутатите. **DK**: Главният одитор се освобождава от длъжност с решение на председателя на парламента, след жалба до комисията по публични сметки и след провеждане на консултация със заместник-председателите. **DE**: Няма специална процедура за освобождаване. Поради липсата на възможност за преизбиране, ръководителите на ВОИ се освобождават от длъжност в края на 12-годишния си мандат. Членовете на ВОИ обаче може да бъдат обект на дисциплинарни производства, които в определени случаи биха могли да доведат до освобождаване от длъжност. Тези производства се провеждат пред специализиран сенат на Федералния върховен съд („Dienstgericht des Bundes“). Предложението за такава процедура се прави от председателя на която и да е от камарите на парламента. **EE**: Главният одитор може да бъде освободен от длъжност с решение на Върховния съд по искане на канцлера на правосъдието със съгласието на мнозинството от парламента. **IE**: Главният одитор може да бъде отстранен от длъжност с решение на президента само след приемането от двете камари на парламента на резолюции, призоваващи за неговото отстраняване. **EL**: Членовете са съдии. Предложение за

освобождаване от длъжност/започване на дисциплинарни действия: министърът на правосъдието; решение за освобождаване от длъжност: Висш дисциплинарен съвет. **ES**: Членове на Сметната палата може да бъдат отстранявани от длъжност само за сериозно нарушение на задълженията им след провеждането на съдебно производство. **FR**: Органът по назначаването взема решенията за отстраняване от длъжност по препоръка на дисциплинарния състав на Висшия съвет на Сметната палата. **HR**: Решението за отстраняването от длъжност се взема от хърватския парламент. **IT**: Магистратите на съда може да бъдат отстранявани от длъжност само след провеждането на дисциплинарно или наказателно производство пред Съдебния съвет на Сметната палата. Председателят на съда не може да бъде отстранен от длъжността си. Той може да я напусне поради доброволно подаване на оставка или пенсиониране поради достигната възраст. **CY**: Главният одитор може да бъде освободен от длъжност само поради извършването на сериозно нарушение, след решение на Върховния конституционен съд. Президентът на републиката и главният прокурор могат да подадат искане за освобождаване от длъжност. Президентът официално издава решението за освобождаване от длъжност на главния одитор, но трябва да се съобрази с решението. **LV**: Главният одитор и членовете на Съвета на Държавната сметна палата може да бъдат отстранени от длъжност от парламента само въз основа на съдебно решение по наказателно дело. **LT**: Парламентът е компетентен да освобождава от длъжност главния одитор. Основанията за освобождаване и уволнение са включени в изчерпателен списък в законодателството. **LU**: Отстраняване с постановление на Великия херцог по предложение на парламента, след получаване на становището на **ВОИ**. **HU**: Председателят на Държавната сметна палата може да бъде отстранен от длъжност с решение на парламента. Процедурата се иницира от компетентната парламентарна комисия. **MT**: Към отстраняване се пристъпва поради доказана невъзможност за изпълнение на функциите на длъжността или доказано неправомерно поведение. Предложение: Камара на представителите (мнозинство от две трети). Решение: Президентът на републиката официално издава решението, но трябва да се съобрази с решението на парламента. **NL**: Върховният съд може да освободи или временно да отстрани членовете на **ВОИ**. **AT**: За вземане на решението за освобождаване от длъжност е необходимо мнозинство от две трети в Националния съвет. **PL**: Предложение за освобождаване от длъжност може да бъде направено от председателя на Сейма или от група от най-малко 35 членове на Сейма (долната камара на парламента); решението за освобождаване се взема от Сейма и от Сената, който трябва да даде съгласието си за освобождаването от Сейма. **PT**: Членовете на **ВОИ** не може да бъдат сменяни, освен в случаите на дисциплинарни производства, провеждани в рамките на **ВОИ**. Постоянна комисия, председателствана от председателя и съставена от заместник-председателя и по един съдия от всяка камара, избран от своите колеги, упражнява дисциплинарни правомощия, с възможност за обжалване пред общия пленум. Ръководителят на **ВОИ** може да бъде отстранен от държавния глава по предложение на правителството. Тази възможност никога не е била използвана на практика. **RO**: Членовете на **ВОИ** може да бъдат освобождавани от длъжност само от парламента, по предложение на постоянните комисии по бюджет, финанси и банково дело на двете камари на парламента. **SI**: Най-малко 15 членове на парламента могат да предложат освобождаването от длъжност на председателя или заместник-председателите на **ВОИ**. Окончателното решение се взема от парламента. **SK**: Парламентът може да отстрани председателя/заместник-председателите при условията, определени в законодателството. **FI**: Парламентът взема решение за отстраняване по предложение на комисията по администрацията на парламента (председателят, двамата заместник-председатели и четирима други членове на парламента). **SE**: Парламентът може да освободи главен одитор от длъжност само ако главният одитор вече не отговаря на изискванията, приложими за длъжността, или ако главният одитор е признат за виновен за сериозна небрежност (три четвърти от избирателите и повече от половината от членовете на шведския Riksdag).

3.2. Обобщение на показателите, свързани с вътрешния пазар

Освен съдилищата, прокуратурата и други съдебни органи, в информационното табло в областта на правосъдието за 2025 г. за първи път са представени характеристики на няколко други публични органа, на които е възложена задачата да прилагат правото на Съюза в специфични области, като например борбата с корупцията, обществените поръчки и конкуренцията.

На графики 59 и 60 се вижда как дружествата възприемат независимостта на органите за контрол на обществените поръчки от първа инстанция и на националните органи за защита на конкуренцията.

В информационното табло в областта на правосъдието за 2025 г. са представени и характеристики на независимите органи, които са от значение за функционирането на вътрешния пазар. На графика 61 е представен начинът, по който се назначават и освобождават членовете и/или ръководителите на органите за контрол на обществените поръчки от първа инстанция, докато на графика 62 е представено същото за националните органи за защита на конкуренцията. На графики 63 и 64 са представени органите, участващи в назначаването и освобождаването на ръководителя на върховната одитна институция или на нейните членове, в зависимост от това дали става въпрос за орган с един ръководител или за колективен орган.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2025 г. е представена по-задълбочена информация за ефективността на правосъдните системи в държавите членки. Показателите представят непрекъснатите усилия за подобряване на ефикасността, качеството и независимостта на правосъдните системи. Освен това те показват някои структурни аспекти на други публични органи, натоварени със задачата да прилагат правото на Съюза. Продължават обаче да съществуват предизвикателства, така че не може да се каже, че обществеността има пълно доверие в правните системи на всички държави членки. Информацията, съдържаща се в информационното табло на ЕС в областта на правосъдието, допринася за мониторинга, осъществяван като част от европейския цикъл за върховенството на закона, и се включва в годишния доклад на Комисията относно върховенството на закона.